

Treball de Fi de Grau

Títol

**'El Sol de Tous' (1914-1933): una publicació local amb
dinou anys d'existència**

Autoria

Miti Vendrell Domènech

Professorat tutor

Josep Àngel Guimerà

Grau

Periodisme

Tipus de TFG

Recerca

Data

19/06/20

Full resum del TFG

Títol del Treball Fi de Grau:

Català: 'El Sol de Tous' (1914-1933): una publicació local amb dinou anys d'existència

Castellà: 'El Sol de Tous' (1914-1933): una publicación local con diecinueve años de existencia

Anglès: 'El Sol de Tous' (1914-1933): a local publication with nineteen years of existence

Autoria: Miti Vendrell Domènech

Professorat tutor: Josep Àngel Guimerà

Curs: 2019-2020

Grau: Periodisme

Paraules clau (mínim 3)

Català: Premsa comarcal, Premsa local, Història de la premsa catalana, Anoia, Sant Martí de Tous

Castellà: Prensa comarcal, Prensa local, Historia de la prensa catalana, Anoia, Sant Martí de Tous

Anglès: Catalan press, Local press, History of the catalan press, Anoia, Sant Martí de Tous

Resum del Treball Fi de Grau (extensió màxima 100 paraules)

Català: L'any 1914, Camil Riba va fundar un periòdic local a la població de Sant Martí de Tous (Anoia, Catalunya), el qual passarà a ser editat a Igualada l'any 1926 fins al 1933, quan es publica l'últim número. Després de dinou anys d'existència, 'El Sol de Tous' s'ha convertit en una de les publicacions locals regulars amb més trajectòria de la comarca i la primera i última publicació que ha tingut el municipi. Aquest treball contextualitza la publicació dins de la premsa catalana i n'analitza la seva trajectòria i contingut.

Castellà: En 1914, Camil Riba fundó un periódico local en la población de Sant Martí de Tous (Anoia, Cataluña), el cual pasará a ser editado en Igualada en 1926 hasta el 1933, cuando se publica el último número. Después de diecinueve años de existencia, 'El Sol de Tous' se ha convertido en una de las publicaciones locales regulares con más trayectoria de la comarca y la primera y última publicación que ha tenido el municipio. Este trabajo contextualiza la publicación dentro de la prensa catalana y analiza su trayectoria y contenido.

Anglès: In 1914, Camil Riba founded a local newspaper in the town of Sant Martí de Tous (Barcelona, Catalonia), which would be published in Igualada in 1926 until 1933, when the last issue was published. After nineteen years of existence, 'El Sol de Tous' has become one of the regular local publications with more trajectory of the region and the first and last publication that has had the township of Tous. This paper contextualizes the publication within the Catalan press and analyses its trajectory and content.

A vosaltres, Joan i Teresa,
A vosaltres, Josep i família,
A tu, Camil Riba
A tu, Tous

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense la col·laboració desinteressada d'alguns veïns i veïnes del poble de Tous, a través de les seves orientacions i aportacions han contribuït a completar moltes incògnites. També donar gràcies a Elisa Vidal i a Joaquim Valls que han contribuït amb l'aportació de material histogràfic i fotogràfic que ha ajudat a contrastar bona part de la informació que apareix en el treball.

D'altra banda, volia agrair la dedicació i paciència del meu tutor del treball, Josep Àngel Guimerà i a tota la meva família, en especial, a la meva mare i totes les seves companyes sanitàries.

TAULA DE CONTINGUTS

1. Introducció	6
1.1. Motivació i justificació	7
1.2. Objecte d'estudi	9
1.3. Objectius i preguntes de recerca	10
1.4. Marc teòric	11
1.5. Metodologia	19
1.6. Estructura del treball	21
2. Evolució de la premsa a Catalunya i Espanya (1879-1939)	23
2.1. 1879 – 1929: La consolidació de la premsa catalana	23
2.1.1. La premsa amb l'esclat de la modernitat	23
2.1.2. La consolidació de la premsa al tombant de segle	24
2.1.2.1. La consolidació de la premsa comarcal: la premsa comarcal a l'Anoia	27
2.1.3. La dictadura de Primo de Rivera	30
2.2. 1929 – 1939: El domini de la premsa en català	33
2.2.1. La modernització periodística potenciada per la Segona República	33
2.2.2. La Guerra Civil espanyola	34
3. Contextualització d' <i>El Sol de Tous</i>	36
3.1. Sant Martí de Tous	36
3.1.1. Situació geogràfica i evolució demogràfica	36
3.1.2. Activitats agrícoles i industrials	37
3.1.3. Folklore i cultura	39
3.1.4. L'ensenyament a Tous	40
3.2. L'ànima del projecte: 'Camil dels Diaris'	42
3.2.1. Biografia de Camil Riba (1884 – 1946)	42
3.2.2. Un triple ideal que acaba amb un periòdic	44

4. <i>El Sol de Tous</i>	47
4.1. Per què ' <i>El Sol</i> '?	47
4.2. Evolució empresarial de la publicació	50
4.2.1. Primera etapa empresarial a Tous (1914-1926)	50
4.2.2. Segona etapa empresarial a Igualada (1926-1933)	53
4.3. Periodicitat de la publicació	56
4.3.1. Naixement i consolidació	56
4.3.2. Davallada i tancament	57
4.4. Anàlisi de la capçalera	59
4.4.1. Administració, edició i impremta	59
4.4.2. Finançament	61
4.4.2.1. Preu i subscripcions	61
4.4.2.2. Publicitat	63
5. Estudi hemerogràfic: anàlisi de les publicacions	65
5.1. Característiques de contingut	65
5.1.1. Gèneres periodístics	65
5.1.2. Seccions i temàtiques	66
5.1.3. "Defensor dels interessos del poble i sa comarca"	72
5.1.4. Presència i contacte amb altres publicacions catalanes	74
5.2. Qüestions lingüístiques i polítiques	78
5.3. Els col·laboradors de Camil Riba	81
Conclusions	87
Fonts documentals	91

Annexos	95
Annex 1. Fotografies	96
Annex 2. Publicacions a la comarca de l'Anoia entre 1900 i 1936	99
Annex 3. Fitxa tècnica d'<i>El Sol de Tous</i>	102
Annex 4. Evolució de la periodicitat i relació de números i dates de publicació	104
Annex 5. Secció de publicitat de la publicació	109
Annex 6. Síntesi de millores del poble de Sant Martí de Tous reflectides en el periòdic	111
Annex 7. Llistat complet de col·laboradors d'<i>El Sol de Tous</i>	112

1. INTRODUCCIÓ

El 8 de novembre de 1914 va sortir a la llum el primer número de la publicació *El Sol de Tous*. Una publicació local que va ser fundada a la població de Sant Martí de Tous (Anoia, Catalunya), la qual passarà a ser editada a Igualada l'any 1926 fins al 1933, quan es publica l'últim número. El naixement de la publicació va coincidir amb l'any de la creació de la Mancomunitat de Catalunya i totes les conseqüències que això va comportar, com la normativització de la llengua catalana. Però, la publicació també va viure la repressió del catalanisme amb la instauració del règim polític autoritari del general Primo de Rivera a Espanya, l'any 1923 i la proclamació de la República Catalana per part de Francesc Macià l'abril de 1931. Després de dinou anys, aquesta capçalera s'ha convertit en una de les publicacions locals regulars amb més trajectòria de la comarca de l'Anoia i la primera i última publicació que ha tingut el municipi de Tous.

La recuperació de la seva memòria es va iniciar l'any 1978. Durant aquell any es va publicar mensualment una rèplica d' *El Sol de Tous* per celebrar el mil·lenari del poble. De fet, aquell mateix any, en una de les publicacions¹ d'aquesta reproducció, sortí un article on la Comissió de Cultura de Sant Martí de Tous narra en format de crònica una trobada amb Salvador Dalí. Un grup de persones², veïnes de Tous, van visitar l'il·lustre pintor a casa seva, a Port Lligat i van visitar amb ell el Museu Dalí de Figueres. En aquesta visita, se li entregà un número d' *El Sol de Tous* i Dalí³ va obsequiar el poble de Tous amb una litografia de la figura mítica de "Don Quijote de la Mancha" i a la part inferior es fa referència a una anècdota sobre la publicació, on hi ha un petit dibuix on un cavaller lluita contra *El Sol* de Madrid i es veu *El Sol de Tous* amb les quatre barres de la senyera. Aquest obsequi va romandre custodiat per les comissions del Mil·lenari a la caixa de seguretat d'una entitat bancària del poble fins que, més tard, es féu el lliurament a l'Ajuntament, quedant d'aquesta manera com un actiu o una

¹ "El Sol de Tous", butlletí informatiu del mil·lenari, n.4 (Juny del 1978)

² El grup que es traslladà al Museu Dalí de Figueres estava integrat per les següents persones: l'alcalde de Tous, el Sr. Bonaventura Claramunt, el Sr. Rector, mossèn Vicenç Blanco, Anita Pujadó, els germans Ramon i Joan Bagó, Joaquim i Anton M. Valls, Enric Senserrich, Josep M. Carner i Martí Brufau.

³ Veure imatges a l'Annex 1. Fotografies'

pertinença de Tous. Actualment la litografia de l'il·lustre pintor es troba penjada en una de les sales del Castell de Sant Martí de Tous.

Darrere d'aquest projecte hi havia Camil Riba i Compte, que és recordat com "El Camil(u) dels Diaris", un jove tousenc amant de la cultura i la lectura que va decidir impulsar aquest periòdic per apropar la cultura als veïns de Sant Martí de Tous. Encara avui, es conserva un rètol on⁴ hi havia hagut la redacció – i habitatge de Camil Riba – d'*El Sol de Tous*. El municipi de Tous compta amb un carrer amb el seu nom i els veïns i veïnes van decidir posar el seu nom a una sala d'exposicions. Finalment, val a dir que el passat 2014 es van celebrar els 100 anys de la creació d'*El Sol de Tous* i ja queda poca gent que en el seu dia va conèixer tant el diari com el seu fundador.

1.1. Motivació i justificació

Aquest treball s'inclou dins la llarga tradició de recerca sobre els mitjans de comunicació local a Catalunya, que arranca ja durant el franquisme. Aquesta recerca s'ha centrat sovint amb les grans capçaleres o les de dimensió mitjana. Però moltes vegades no ha enfocat l'atenció a les publicacions en els pobles més petits, tot i que aquests mitjans són d'interès precisament per la poca dimensió del poble, que planteja preguntes sobre la necessitat de diaris en llocs poc poblats i sobre les raons que van dur a la seva creació i que van permetre, o no, la seva continuïtat. En aquest sentit, hem consultat obres de censos de publicacions escrites (Torrent i Tasis, 1966) on les referències a la publicació estudiada són mínimes i molt poc detallades.

A trets més específics, tot i que s'ha estudiat la premsa local i comarcal a Igualada, la capital de l'Anoia, la premsa del municipi de Sant Martí de Tous mai ha sigut l'objecte central de cap altra recerca. Fins i tot trobem la menció d'*El Sol de Tous* en aquests estudis i obres en les quals s'estudia la premsa a Igualada (Miret, 1983), però només apareix la referència de la publicació en el període que va ser editat i imprès a Igualada. Per tant, no existeix cap estudi previ sobre el qual va ser l'únic periòdic del

⁴ Amb el nom de Cal Camil dels Diaris es conserva l'antiga redacció d'*El Sol de Tous*, protegida com a Bé Cultural d'interès Local, situada al carrer Major, 7 de Sant Martí de Tous (Anoia). Recuperat en línia a: <http://invarquit.cultura.gencat.cat/Cerca/Fitxa?index=1&consulta=MCU0KzA4MjI2NCU=&codi=45514>

municipi. Ens trobem davant d'unes referències molt poc detallades sobre aquesta capçalera, tot i ser una de les més antigues de la comarca.

Per tot això, aquest treball permetrà portar una recerca inèdita sobre *El Sol de Tous*, així com els factors que l'envolten. També cal destacar que d'ençà que va morir aquesta capçalera, el poble no ha disposat de cap altra mitjà local i de proximitat. Per tant, això el converteix en l'únic mitjà del qual han disposat els tousencs i tousenques. Si bé hi ha alguna obra que ens ha sigut de gran ajuda per contextualitzar el periòdic dins la població de Tous (Domènech et al., 1980) i en la qual es fa referència a la premsa local, així com la història del poble, no hi ha una anàlisi exhaustiu de la història d' *El Sol de Tous*. Fins i tot, algunes de les referències presenten dades diferents i confuses sobre la mateixa capçalera en diverses obres.

Un dels altres motius que porten a plantejar-se aquesta recerca és la figura de Camil Riba, un home que tot sol va duu a terme aquest projecte i, que tot i que s'ha escrit sobre ell, tampoc se n'ha fet una biografia extensa i detallada. En aquest sentit, no hem trobat cap obra on apareix una biografia completa de Camil Riba i Compte. Per tant, pot ser d'interès pel poble de Sant Martí de Tous comptar amb una aproximació acadèmica al diari, però també, de l'impulsor d'aquest, d'una persona que és recordada amb estima al poble. Encara avui, es conserva un rètol on hi havia hagut la redacció d' *El Sol de Tous*, el poble compta amb un carrer amb el seu nom i els veïns i veïnes van decidir posar el seu nom a una sala d'exposicions. Finalment, val a dir que el passat 2014 es van celebrar els cent anys de la creació d' *El Sol de Tous* i ja queda poca gent que en el seu dia va conèixer tant el diari com el seu fundador.

Per tant, una altra justificació que porta a fer aquesta recerca és deixar constància de tota aquesta memòria perquè pugui ser objecte d'estudi més endavant. L'única obra que hem trobat dedicada a l'objecte d'estudi ha estat un llibre (Vidal, 2014), en el qual l'autora fa un buidatge de la publicació amb la intensió d'apropar la figura de "Camil dels diaris" a les generacions actuals de Tous. Però l'obra es centra més en una anàlisi de contingut per poder explicar la història del poble durant els anys de la publicació del periòdic i no tant de la història d' *El Sol de Tous* ni del seu fundador.

En aquest sentit, val a dir que aquestes anècdotes i homenatges mostren l'estima del poble cap a aquesta publicació i, malgrat això, mai s'ha fet un estudi amb profunditat sobre aquest objecte, ni de la publicació ni del seu impulsor. Per tant, l'estudi respon a la necessitat d'omplir un buit a la historiografia local, que si bé s'ha tractat la publicació com una font documental o un material de consulta puntual – i en poques ocasions – mai fins ara s'havia situat com a objecte d'estudi d'una recerca. En aquest sentit, hem considerat rellevant analitzar la publicació des d'un punt de vista formal, però també de contingut i emmarcar-les en el seu context. En definitiva, doncs, aquesta recerca pretén contextualitzar la publicació dins de la premsa catalana, dins del seu context històric del municipi i analitzar-ne la trajectòria i contingut. En darrera instància, cal destacar que una de les raons d'aquesta recerca és deixar constància de la memòria d'*El Sol de Tous* perquè pugui passar de generacions sense quedar en l'oblit.

1.2. Objecte d'estudi

En aquest treball s'estudia la història de la publicació d'*El Sol de Tous*, una de les capçaleres més antigues de la comarca de l'Anoia. Es tracta d'una publicació mensual que reflecteix la vida d'un petit poble català, Sant Martí de Tous (Anoia), durant un període històric que abraça des del 1914 fins al 1933, coincidint amb una època amb molts esdeveniments històrics.

D'altra banda, també existeix un punt clau dins de l'objecte d'estudi, el qual fa possible la creació del periòdic. Per tant, també serà objecte d'estudi la figura de Camil Riba i Compte, un veí del poble qui va tirar endavant aquest projecte tot sol, en un inici, i va aconseguir mantenir la publicació amb constància fins al seu trasllat a Igualada. Finalment, per tal de poder estudiar la publicació, el principal objecte d'estudi seran els números publicats d'*El Sol de Tous*, des del primer, publicat el 8 de novembre de 1914, fins a l'últim, publicat l'1 de juliol de 1933.

1.3. Objectius i preguntes de recerca

Com ja hem esmentat anteriorment, l'objectiu general de la recerca és estudiar la publicació d'*El Sol de Tous*, així com alguns factors clau per poder-la estudiar amb profunditat. D'aquesta manera, la recerca, en un primer moment pretén contextualitzar la publicació dins de la premsa a Catalunya i Espanya, així com en el context històric de la comarca de l'Anoia i, més concretament, del municipi de Sant Martí de Tous a partir d'altres autors. Tanmateix, la recerca busca aprofundir en la figura de Camil Riba, que com ja hem exposat, resulta un factor clau en la publicació, ja que es tracta de l'impulsor i fundador de la publicació.

Un cop estudiats aquests punts destacats per entendre la publicació, la recerca busca poder emmarcar *El Sol de Tous* dins de la premsa comarcal i local d'acord amb les seves característiques. Així, aquest treball pretén, també, explicar l'evolució empresarial d'aquesta i concretar els trets de la publicació a partir de la descripció de les seves característiques tècniques i de contingut. D'aquesta manera, l'estudi també busca identificar el perfil ideològic i la línia editorial de la publicació a través de l'anàlisi dels continguts, i també dels directors, els principals redactors i col·laboradors d'aquesta. D'altra banda, també hi ha una aproximació del tarannà de la publicació a partir de la indagació sobre l'equip humà que hi ha darrere de les pàgines del periòdic.

Alhora, '*El Sol de Tous* (1914-1933): una publicació local amb dinou anys d'existència' pretén fer una aportació d'un estudi amb profunditat del periòdic, partint de la base de què mai s'ha fet un estudi sobre aquest objecte. D'aquesta manera, un dels objectius també és dotar les recerques posteriors d'una eina unificada i prou ampliada de la publicació d'*El Sol de Tous*.

Així doncs, la recerca es planteja principalment resoldre les següents preguntes:

- Quin era el context de la premsa a Catalunya i Espanya entre l'any 1879 i 1939?
- En quin context comarcal i local s'emmarca la publicació?
- Qui va ser Camil Riba i què el va fer crear aquest projecte?
- Per quin motiu apareix la publicació?
- Quina va ser la seva evolució empresarial?
- Quines eren les seves fonts de finançament?

- Quines característiques formals i de contingut té *El Sol de Tous*?
- Qui va formar part de l'equip humà de la publicació?
- Quin perfil ideològic impregna les pàgines de la publicació?
- En quin model de publicació, dins de la premsa comarcal o local encaixa *El Sol de Tous*?

1.4. Marc teòric

Criteris bàsics de classificació de la premsa

Per abordar l'estudi d' *El Sol de Tous*, utilitzarem els tres criteris bàsics de classificació de la premsa, segons Guillaumet (1982:14), "el criteri d'àmbit territorial de les publicacions, el criteri de contingut i el criteri de periodicitat". Pel que fa al primer, l'autor exposa dos criteris segons el seu àmbit territorial: el lloc d'edició i l'abast de la difusió. Per una banda, segons el lloc d'edició, l'aplicació d'aquest criteri classificatori es limita a l'ordenació de les publicacions per municipis, comarques, regions, províncies, etc. D'altra banda, segons l'abast, la premsa d'abast local "correspon al que correntment s'entén per premsa local, publicacions pròpies d'una comunitat reduïda, sense especificar-ne amb exactitud ni el caràcter jurídic ni les dimensions físiques" (Guillaumet, 1982:17).

Pel que fa al contingut, Guillaumet diferencia dos tipus de publicació. Per una banda, les publicacions d'informació i d'interès general: "aquelles que es dirigeixen al segment més ampli i universal de lectors, ja sigui amb continguts generals (diaris i setmanaris d'informació general) o amb continguts temàtics d'interès general (especialitzats en temes d'esport, espectacles, successos,...)"(Guillaumet, 1982:14). D'altra banda, les publicacions d'informació local, les quals l'autor les defineix com "les publicacions que es caracteritzen pel fet que els seus continguts i el seu públic s'identifiquen per pertànyer a una comunitat local, preferentment una ciutat o un poble".(Guillaumet, 1982:15).

Per abordar l'anàlisi del contingut, concretament dels gèneres periodístics utilitzats a la publicació d' *El Sol de Tous*, també ens fixarem en un altre autor i seguirem la

classificació que elabora Francesc Burguet (2004:30-33). L'autor diferencia tres tipus de periodisme a partir de "tres etapes més o menys ben definides, però també imprecises: periodisme ideològic o d'opinió, periodisme informatiu i periodisme d'explicació o interpretatiu" (Burguet, 2004:31). En la primera etapa, la qual s'allargarà fins al final de la Primera Guerra Mundial, entenem per premsa d'opinió tal com la descriu Burguet (2004:31) citant Benito (1973:71): "aquella que practica un "periodisme eminentment doctrinal, polític, amb ànim proselitista al servei d'ideals polítics, religiosos, socials, que respon a una etapa històrica de partidismes polítics i lluites ideològiques".

La segona etapa del periodisme informatiu és definida per l'autor (Burguet, 2004:31), citant Martínez Albertos (1983:274), com aquella que "s'imposa a tot el món occidental a partir de l'any 1920 [i que] és bàsicament un periodisme de fets, no de comentaris". Per últim, el periodisme que Burguet anomena d'explicació o interpretatiu, començarà a partir de la Segona Guerra Mundial i la guerra civil espanyola, fets que van canviar moltes opinions sobre el periodisme i que, segons Burguet (2004:31), citant Fontcuberta (1981:26-27), "No es podia entendre el que passava a Europa si no es subministrava una informació amb més profunditat. Els corresponents van començar a enviar notícies amb dades supletòries que ajudaven a la seva interpretació".

Seguint amb els tres criteris per classificar la premsa definits per Guillaumet (1982:14), en el darrer, segons la periodicitat, l'autor defineix tres categories bàsiques: diaris, periòdics i revistes. En els dos darrers, pel que fa als periòdics, l'autor els defineix com "les publicacions de periodicitat setmanal, bisetmanal i trimestral". Segons el seu contingut els periòdics poden classificar-se en: Periòdics d'informació general, de temàtiques d'interès general, locals i especialitzats i sectorials. I pel que fa a les revistes, són definides com "totes les publicacions de periodicitat inferior a la setmanal, però sobretot la mensual que és la dominant". Segons el seu contingut les revistes poden classificar-se en: revistes generals, de temàtiques d'interès general o revistes especialitzades, sectorials, de recerca, socials o locals (Guillaumet, 1982: 15-16).

Si bé hem descrit els tres criteris per tal de classificar la premsa, segons Jaume Guillaumet, cal destacar una qüestió lingüística dins de la premsa catalana. I és el fet

que a Catalunya existeix un criteri per la classificació de les publicacions, la qual inclou la llengua en la qual estan escrites. Tècnicament, aquest criteri per Guillamet (1982:21), no comporta cap problema, ja que “en teoria simplement és establir una divisió entre les publicacions escrites en català, les publicacions escrites en castellà i les publicacions escrites amb les dues llengües”. En certs períodes la premsa en català ha tingut una presència ascendent – com és el cas d’entre els anys 1879 i 1939 –, encara que minoritàriament, i d’altres només s’ha publicat en castellà, tot i ser premsa pròpia de Catalunya. Aquest fet, segons l’autor, “ha portat a l’aparició de falsos problemes conceptuals” (1982:21). S’ha de tenir en compte, que el conjunt de premsa catalana “compreu doncs totes les publicacions editades a Catalunya pels seus habitants, ja sigui en la llengua pròpia o en castellà, així com les publicades per catalans fora de Catalunya i amb continguts catalans, en català, com ho ha estat l’absoluta majoria, però també en altres llengües en alguns casos” (Guillamet, 1982:23).

La premsa comarcal

La premsa comarcal és un fenomen històric, el naixement de la qual és molt anterior a la definició mateixa del concepte. El concepte de premsa comarcal “es formula a finals del primer terç del segle XX, en plena emergència professional dels diaris industrials” (Guillamet, 2010:15). Com hem esmentat en la temàtica anterior sobre els criteris de classificació de la premsa, segons Guillamet (1982:24), la premsa comarcal, per una banda, farà referència al lloc d’edició de la publicació i d’altra banda, a l’abast de la difusió d’aquesta. Però aquest concepte té una utilització complementària més àmplia.

D’aquesta manera, l’autor (Guillamet, 1982:24), assegura que la premsa comarcal té un fort arrelament a Catalunya i converteix la categoria de ‘premsa comarcal’ en una que inclou la premsa de totes les comarques catalanes com a grup en el marc global de la premsa catalana i davant la pròpia de la ciutat de Barcelona. Aquesta darrera afirmació de la premsa comarcal com a categoria de classificació davant la premsa general de Barcelona, Guillamet (1982:25), assegura que actua clarament en suport de l’existència d’un model nacional català de premsa, planament autònom en el marc

general de la premsa espanyola. Catalunya, doncs, ofereix un model propi, que segons Guillaumet, “és equiparable al de qualsevol estat-nació d'Europa, alhora que diferent i singular” (1982:24). També assegura que l'aparició de la premsa a Catalunya com un fenomen modern de comunicació social, “és un element inseparable i determinant del model nacional de la premsa catalana” i que serà “fruit d'una pràctica no professional del periodisme i eina i expressió alhora dels moviments polítics, culturals i populars de l'època contemporània gaudeix d'un gran arrelament i d'una profunda significació col·lectiva” (Guillaumet, 1982:25).

La premsa comarcal inclou dos grans grups. Per una banda, la premsa d'informació, la qual comprèn publicacions “els àmbits de difusió de les quals són variables i van des dels diaris intercomarcals a les més petites revistes locals, passant pels periòdics locals i comarcals” (Guillaumet, 1982:25). D'altra banda, la premsa especialitzada. Tot i això, l'autor exposa que “la frontera entre la premsa local d'informació i la premsa local especialitzada és molt imprecisa, a causa de la funció de suplència que moltes revistes culturals i socials han realitzat en moltes poblacions” (Guillaumet, 1982:25). En aquest sentit, i tot i que la frontera entre una i altra pugui semblar en molts casos arbitrària, tal com explica l'autor en el llibre *La premsa comarcal: Un model català de periodisme popular* (1982), en el treball tindrem en compte la premsa d'informació, ja que, segons l'autor, són aquestes les que formen el fenomen genuí de la premsa comarcal.

En definitiva, la premsa comarcal és la modalitat pròpia de la premsa local a Catalunya i cal destacar la definició que fa Jaume Guillaumet en el llibre *La premsa comarcal Un model català de periodisme popular* (1982:26-27): “La premsa comarcal és la modalitat catalana de la premsa local, que com a grup diferenciacions molt nombroses i diverses esdevé un fenomen periodístics i cultural ben singular i característic de Catalunya. Forjada històricament al llarg dels segles XIX i XX, la premsa comarcal (...) representa un model català de periodisme popular”.

Models de publicacions de la premsa comarcal

A l'obra *La premsa comarcal: un model català de periodisme popular* (1982), l'autor exposa tres models de publicacions de la premsa comarcal (Guillaumet, 1982:32-43):

1). Model de diari local: és propi de les ciutats mitjanes, reproduïx el model propi dels d'informació general, tot reduint l'atenció a les qüestions de política i qüestions generals en la mateixa mesura que l'augmenta per la informació local en totes els seus àmbits. Adopta formules de contingut i presentació híbrides del diari informatiu-interpretatiu, el popular-sensacionalista i el d'opinió, prioritant la informació immediata al lector i els serveis, així com el contacte amb el lector. Règim laboral mixta de redactors professionals i col·laboradors.

2). Model de periòdic local: és propi de les ciutats petites i pobles grans, exclou la informació general i es centra únicament en la local, donant més espai que no pas el diari a les col·laboracions i els temes culturals. Generalment, adopta formules informatives i de presentació pròpies de diaris amb característiques híbrides ja assenyalades abans. Règim laboral no professional.

3). Model de revista local: és propi dels pobles petits, però present també de manera complementària a poblacions ja dotades de diaris o periòdics. Periodicitat mensual, com a norma, no seguiment de l'actualitat, atenció exclusiva a la informació local i amplis espais de col·laboracions de caire cultural. Formules informatives i de presentació híbrides, barrejant les pròpies de diaris amb les genuïnes de revistes. Règim laboral plenament no professional i forta mobilitat redaccional.

Si bé aquestes són les característiques generals que l'autor exposa per a cada model de publicació local, també assegurarà que "les característiques tècniques de format, impressió i compaginació, número de pàgines i, número de columnes per pàgina de la premsa local, determinaran un tipus de presentació que, si bé tindran moltes diferències entre unes i altres publicacions, tindran trets comuns que permetran parlar amb tota propietat d'un model genuí de revista local" (Guillamet, 1982:42). D'aquesta manera, com ja hem esmentat el model propi de les publicacions locals, per l'autor, es caracteritza per tenir un sistema de composició híbrid entre revista i diari. Del primer model de periòdic n'agafarà el format, la distribució de materials i el disseny, mentre que dels diaris n'adoptarà notícies i informacions pròpies d'aquestes publicacions (Guillamet, 1982:42).

Característiques empresarials de les publicacions locals

Seguint amb l'obra de Guillaumet (1982), les publicacions locals sovint no estaran dotades d'una estructura jurídica i financera pròpia. L'autor també assenyala que "Generalment, la vida administrativa de les revistes locals és molt senzilla i consisteix en crear l'equilibri entre les despeses originades per la impressió – que són pràcticament les úniques ja que les prestacions personals són desinteressades i fins i tot la distribució a subscriptors i punts de venda es fa sovint directament i sense costos – amb els ingressos derivats de les subscripcions i les vendes al carrer, cosa que no sempre s'aconsegueix i que exigeix cercar ajuts externs per a cobrir els dèficits" (Guillaumet, 1982:40).

En aquest sentit, en el treball analitzem els tres factors financers clau d'una publicació local: el preu dels exemplars – i subscripcions –, els mètodes de distribució i la publicitat. Respecte aquest darrer factor, si bé "la premsa convertida en empresa periodística, obtindrà amb la publicitat el finançament necessari per a que la seva informació fos independent del poder polític i d'altres poders", la publicitat també obtindrà un benefici amb la premsa, ja que "obtindria un suport molt eficaç per difondre els seus missatges a àmplies capes de la població" (De las Heras, 2000:5). Aquesta simbiosis entre la premsa i la publicitat, tal com apunta l'autor, es podrà veure ja en les publicacions periòdiques del segle XX i ha perdurat fins els nostres dies.

Paral·lelisme polític: 'apoliticisme' i 'apartidisme'

Les publicacions locals sovint "s'acolliran sota la protecció d'una societat local, una parròquia, una associació o un ajuntament" (Guillaumet, 1982:40). D'aquesta manera, moltes publicacions tindran aquesta vinculació amb entitats que es traduirà amb equips directius formats per perfils clarament ideològics i polítics. Per tant, això ens porta a parlar del grau i la naturalesa dels vincles entre els mitjans de comunicació i els partits polítics. Els autors Hallin i Mancini en el llibre *Sistemas mediáticos comparados* (2004), utilitzen el concepte de paral·lelisme polític, el qual es refereix, bàsicament a la tendència a què els mitjans de comunicació reflecteixin determinades orientacions polítiques en la seva manera de presentar el seu contingut.

Per tal de mesurar el nivell de paral·lelisme polític que existeix en un sistema de mitjans, segons Hallin i Mancini, cal valorar diversos paràmetres. Entre aquests paràmetres s'hi inclou: el contingut dels mitjans, les relacions organitzatives entre els mitjans i els partits polítics – i d'altres societats com sindicats, cooperatives, esglésies i entitats similars –, si les persones que prenen part en les publicacions són políticament actives i desenvolupen papers importants a la vida pública i finalment si els periodistes estan afiliats o no a un partit polític (Hallin i Mancini, 2004:26).

D'altra banda, els autors Hallin i Mancini (2004:62), també asseguren que algunes publicacions, a banda de tenir un alt nivell de paral·lelisme polític, també es caracteritzen per una “premsa orientada cap al comentari”. En aquest sentit, una publicació pot tenir manifestacions dins del contingut que permeten veure la línia editorial política, indiferentment si aquesta publicació es troba sota el paràmetre d'un partit polític o entitat com hem referenciat anteriorment. De fet, Guillaumet (1982:40) apuntarà que “la línia i l'acció política en el seu sentit més ampli i més positiu de servei d'informació local, l'agitació cultural i la creació de tribunes d'expressió seran el capital moral que finançarà aquesta activitat periodística”.

Contextualització de la publicació d'*El Sol de Tous*

A banda de l'estudi i anàlisi de la publicació estudiada – *El Sol de Tous* – i la perspectiva treballada per Jaume Guillaumet i d'altres autors – exposada fins ara –, la recerca també ha necessitat identificar les etapes de l'evolució de la premsa en què s'emmarca el periòdic d'*El Sol de Tous*, així com una breu aproximació dels anys anteriors i posteriors a aquest. D'aquesta manera, per tal de contextualitzar l'evolució de la premsa catalana, ens centrarem, sobretot, en la qüestió política d'Espanya i, concretament, Catalunya, així com en l'anàlisi de com la premsa ha vist transformat el seu paper amb el transcurs del temps.

Malgrat la consulta de diversa bibliografia sobre l'estructuració dels períodes històrics en la història de la premsa⁵, hem optat per adoptar la de Josep Maria Figueres, que

⁵ S'ha consultat documents com d'aportacions bibliogràfiques a la història de la premsa i del periodisme a Catalunya, com Figueres, J.M (2014). *Aportacions bibliogràfiques a la història de la premsa i del periodisme a Catalunya (2000-2010)*. Revista Internacional de Història de la Comunicació; n-13, Vol I, any 2014, pàg. 171-88, recurs en línia <http://scur.cat/NJCF98>

estableix una cronologia amb sis grans etapes⁶ de la premsa catalana. En aquest sentit, ens centrarem en només dues de les etapes descrites per l'autor: la consolidació de la premsa catalana (1879-1929) i el domini de la premsa en català (1929-1939). D'aquesta manera, abordarem els anys que comprenen des del 1979 al 1939, en els quals s'inclou el període en què s'emmarca la publicació d'*El Sol de Tous* (1914-1933). Tot i això, hem complementat aquesta periodificació amb la consulta d'altres autors com Josep Maria Casasús – a l'article *La premsa en català de 1868 a 1939* – i Joan Torrent i Rafael Tasis – a *Història de la premsa catalana* (1966). Si bé a grans trets s'utilitzaran aquestes dues divisions, s'hi ha fet algunes divisions per tal d'abordar alguns fets o etapes importants dins de la història d'Espanya, com per exemple la dictadura del general Primo de Rivera que coincideix amb la trajectòria de l'objecte d'estudi. Així, també hem afegit un subapartat per tal d'especificar el panorama de la premsa comarcal de l'Anoia dins del període estudiat.

D'altra banda, la recerca també ha necessitat una contextualització local i l'estudi d'un factor clau per entendre la publicació. Per tant, per tal d'estudiar i analitzar *El Sol de Tous*, i després d'explicar l'evolució de la premsa catalana en un àmbit més general, s'exposarà, també, la contextualització de la població de Sant Martí de Tous. En aquest apartat s'utilitzaran les obres de *Tous mil anys d'història* (1980), *Cataluña y sus Comarcas* (1975), així com altres fonts per poder explicar l'estat i l'evolució de la població durant els anys en què s'emmarca la publicació. També, s'explicarà en aquest mateix apartat la figura de Camil Riba, la qual és de rellevància per poder entendre el periòdic, ja que n'és el seu fundador i primer director. D'aquesta manera, s'utilitzarà com a referències principals, l'obra anteriorment citada – *Tous mil anys d'història* (1980) – i el llibre *El Sol d'un home sol* (2012).

⁶ Les sis grans etapes de la premsa catalana que estableix Josep Maria Figueres –a *La premsa catalana* (1980) i a *Aproximacions de la premsa a Catalunya durant la Guerra Civil* (1997) – són: els inicis (1641-1808), el desvetllament (1808-1879), la consolidació (1879-1929), el domini (1929- 1939), la davallada (1939-1966) i la recuperació (1966-1988).

1.5. Metodologia

Per tal d'aconseguir complir els objectius principals i específics d'aquesta recerca, s'han utilitzat diverses tècniques d'investigació. En primer lloc, s'ha consultat els arxius i centres documentals, tant del municipi de Tous com d'Igualada per tal de localitzar documents relacionats amb el periòdic d'*El Sol de Tous* i sobre la presa comarcal de l'Anoia. Així s'ha consultat la Biblioteca Central d'Igualada, l'Arxiu Comarcal de l'Anoia (ACAN) i l'Arxiu Històric Municipal de Sant Martí de Tous. En aquest sentit, hem pogut recollir algunes dades que ens han ajudat en la recerca.

En la mateixa línia, per les característiques de l'estudi, ha sigut imprescindible consultar catàlegs digitals de premsa. Cal destacar el dipòsit digital de fons locals de la Xarxa de Biblioteques Municipals (Trencadís), on es troben digitalitzats tots els números publicats d'*El Sol de Tous*. Aquesta eina ha servit, també, per poder fer un estudi de la periodicitat de la publicació. La tècnica emprada per abordar l'anàlisi de tots els números de la publicació – en total 209 – ha estat l'anàlisi de contingut. De fet, aquesta tècnica per abordar l'anàlisi de contingut dels exemplars el Trencadís ha estat clau per poder estudiar l'objecte d'estudi. Si bé no tots els números han estat analitzats amb profunditat sí que s'ha fet una anàlisi pel que fa al seguiment dels gèneres, seccions i temàtiques al llarg de tota la trajectòria de la publicació. També han estat revisades per poder descriure els aspectes tècnics i més formals de la publicació, així com la publicitat o altres aspectes més generals.

Per tal de fer una anàlisi més intensa d'alguns dels articles o peces més rellevants, així com poder analitzar la línia editorial i la línia ideològica de la publicació, s'han escollit els números on apareixien els temes en qüestió. Per fer aquesta elecció i poder trobar amb facilitat els textos en qüestió ens hem ajudat de l'obra d'Elisa Vidal (2004), on en el seu buidatge apareixen fragments rellevants de les publicacions i, que posteriorment, hem consultat des de la font primària d'El Trencadís. Aquesta obra també ha servit per poder tenir un recull de totes les signatures de les peces de la publicació, que si bé després seran contrastades, van resultar de gran ajuda en l'estudi. D'altra banda, també s'han consultat especialment els exemplars publicats en

dies rellevants per la publicació com la publicació del dia del seu trasllat, del seu naixement o el que serà el seu últim número.

Durant la recerca també s'ha recorregut a la consulta de fonts secundàries, per tal de fer un buidatge de les dades d'interès per a l'estudi. Així, s'ha consultat la bibliografia d'història de la premsa a Catalunya i Espanya, de censos de la premsa comarcal i local a Catalunya i d'història local de Sant Martí de Tous. Pel que fa a la bibliografia referent a la història local del municipi, si bé hem consultat diverses obres on tractava la història en l'àmbit comarcal (Torras, 1988; Bover, 1975), ens hem centrat principalment en l'obra editada durant el mil·lenari de Tous (Domènech et al., 1980). En aquesta darrera obra, tot i que d'una forma superficial i molt poc desenvolupada també tracta algun aspecte relacionat amb la capçalera d'*El Sol de Tous*, però ha estat de gran ajuda per poder explicar l'evolució i l'estat del municipi en la periodificació estudiada. Pel que fa a les obres referents a l'evolució de la premsa a Catalunya i Espanya, hem consultat documents d'aportacions bibliogràfiques a la història de la premsa i del periodisme a Catalunya (Figueres, 2014), però ens hem centrat especialment en l'obra de Casasús (2014) i l'obra escrita per Jaume Guillaumet (1989 i 1994). Tanmateix, un element fonamental també ha estat la consulta dels diversos censos de premsa local a Catalunya, especialment l'elaborat per Torrent i Tasis (1966), i de la premsa a Igualada, elaborada per Miret (1983).

Per altra banda, i tal com es podrà veure al llarg del treball, s'han contrastat certs aspectes de la investigació amb fonts personals, les quals, per motius obvis al context actual, les consultes o entrevistes no han estat enregistrades. Si més no, es poden trobar algunes referències que s'indicaran com a comunicació personal. Aquestes fonts personals són veïns i veïnes del poble de Sant Martí de Tous les quals han ajudat a contrastar o reforçar algunes qüestions que aborda la recerca. D'aquesta manera, també han servit per poder obtenir algunes referències sobre la publicació i sobre Camil Riba, ja que ell no va tenir descendència i aquestes persones van arribar a conèixer ambdós objectes d'estudi.

En aquest sentit, també cal destacar a dues persones que han contribuït a orientar la recerca documental de la qual s'ha nodrit aquest estudi. Per una banda, cal destacar

a Elisa Vidal⁷ – historiadora i autora del llibre *El Sol* d'un home sol (Vidal, 2014) – qui ha contribuït a aportar les seves notes i coneixements sobre l'objecte d'estudi, ja que és una de les úniques persones, sinó l'única, que ha treballat amb l'objecte d'estudi explicat. També ha contribuït en l'elaboració del treball Joaquim Valls – veí del poble, fotògraf i membre de la Comissió de Cultura de Sant Martí de Tous⁸ - amb aportacions de fotografies i altres documents que han permès reforçar i contrastar alguns aspectes abordats en el treball.

1.6. Estructura del treball

En darrera instància, és necessari explicar l'estructura que tindrà aquest. El treball '*El Sol de Tous* (1914-1933): una publicació local amb dinou anys d'existència' està estructurat en quatre capítols. En el primer bloc – Evolució de la premsa catalana (1879-1939) – es realitza una descripció del panorama de la premsa catalana durant el període que abraça l'estudi, així com una aproximació dels anys anteriors i posteriors a aquest. Aquest bloc permet posar en relació l'evolució de les publicacions periodístiques del territori català amb la publicació de Tous, així com també aproximar-se breument als esdeveniments socials, polítics i econòmics que van influir en la premsa.

En segon lloc, hi ha un apartat dedicat a la contextualització més acotada per a la publicació estudiada. Primerament, es dedica un apartat – 3.1. Sant Martí de Tous –, en el qual s'explica l'estat i l'evolució de la població en la qual va néixer i passarà bona part de la seva trajectòria la publicació. Aquí, s'hi detalla la geografia i la demografia, però també abordant aspectes econòmics i culturals que marcaran l'evolució històrica de Tous. A continuació i dins aquest mateix segon bloc, es realitza una descripció de Camil Riba i Compte – a l'apartat 3.2. L'ànima del projecte: 'Camil dels Diaris' –, un factor clau, ja que va ser el creador de la publicació i qui serà el director, també en

⁷ També va participar en l'exposició del centenari de la publicació elaborada pels Amics de Tous a la Biblioteca Central d'Igualada, el passat 2014. *El Sol de Tous*: 100 anys d'història, recuperat en línia de: <https://bibliotecaigualada.cat/ca/el-sol-de-tous-100-anys-dun-diari-historic/>

⁸ Joaquim Valls fou membre de la Comissió de Cultura de Sant Martí de Tous durant l'any del mil·lenari del poble i en el qual es publicarà una rèplica d'*El Sol de Tous*.

una bona part de la trajectòria d'aquest. D'aquesta manera, el conjunt d'aquest segon bloc, permet posar en context i aproximar-se a l'objecte d'estudi, així com entendre la situació en la que es trobaven, tant el territori com la figura que hi ha darrera del projecte.

Després d'aquests dos primers apartats de context, es dona pas al tercer bloc ja dedicat a la publicació d'*El Sol de Tous*. Aquest apartat inclou una descripció de la trajectòria de la publicació, explicant-ne les seves dues etapes. També s'analitzarà la seva periodicitat, així com els tres factors clau de finançament estudiats per Guillaumet (1982) i les característiques de composició i format que té. En aquest sentit, aquest apartat permet fer una aproximació de l'evolució empresarial i més general de la publicació, abans de passar a un anàlisi més concret de les seves pàgines.

Finalment, el quart i últim capítol de la recerca es tracta, tal com el seu títol indica, d'un estudi hemerogràfic, un anàlisi de les publicacions d'*El Sol de Tous*. Després d'exposar les seves etapes i abordant una perspectiva més empresarial, en aquest bloc, s'hi inclouen trets característics de la publicació relacionats amb el contingut d'aquesta. Primerament, s'exposaran els gèneres periodístics, les seccions i les temàtiques que han omplert les seves pàgines. També s'abordaran qüestions polítiques i lingüístiques de la publicació, com la llengua predominant o el contingut polític que inclourà en el contingut, així com també la presència o vincle amb altres mitjans o publicacions catalanes. En un últim apartat també es farà referència als col·laboradors que va tenir la publicació. Després d'aquests quatre capítols o blocs explicats, s'exposa el darrer capítol de la recerca en format de conclusions extretes a través de la recerca i anàlisi abordada.

2. EVOLUCIÓ DE LA PREMSA A CATALUNYA I ESPANYA (1879 – 1939)

2.1. 1879 – 1929: La consolidació de la premsa catalana

2.1.1. La premsa amb l'esclat de la modernitat

La Revolució de Setembre de 1868 va obrir el període de més llibertat de premsa i d'impremta del segle XIX. L'anomenat Sexenni Democràtic que s'encetava aquell any va començar amb la supressió de totes les restriccions a l'activitat periodística i editorial. Però els governs successius l'anaren limitant i fins i tot suspent, sobretot en esdevenir-se les insurreccions republicanes i federalistes de 1869 i les revoltes cantonals i la nova guerra carlina de 1873 (Casasús; 2015:162).

Uns anys després del Sexenni Democràtic, segons Guillaumet (1994:63), el panorama de la premsa viurà per primera vegada una certa estabilitat que, fins i tot, permetrà que algunes de les publicacions sorgides just després de la Restauració borbònica segueixin vives fins a les acaballes del segle XX. És l'època de l'aparició de diaris catalans com: *El Correo Catalán* (1876-1983), *La Publicidad* (1878-1939) o *La Vanguardia*, fundada el 1881 i que ha arribat fins l'actualitat. En aquest sentit, el naixement d'aquests diaris, en llengua castellana, consolidarien una sòlida tradició periodística catalana del segle XIX (Casasús, 2014:162). Fins al principi del segle XX, però, el diari més influent a Catalunya fou el *Diario de Barcelona*. I en aquesta època començaren a sorgir els diaris en llengua catalana com el *Diari Català* (1879-1881), *La Renaixensa* (1882-1905) o *La Veu de Catalunya* (1899-1936). A finals de segle, unes 250 publicacions culturals, humorístiques i polítiques d'arreu del Principat ja eren en català (Guillaumet, 1994:63).

Un altre fenomen que apareix a la premsa catalana en aquells anys de tombat de segle és la consolidació d'un primer sistema territorial de comunicació bastant descentralitzat, amb el naixement de diaris locals i comarcals que es mantindrien fins a la Guerra Civil espanyola (Casasús, 2015:162). Per tant, la premsa deixarà de ser un fenomen exclusiu de les grans ciutats, com Barcelona, i, com apunta l'autor (2015:163), moltes altres ciutats catalanes generaran sistemes propis de premsa que

reproduïen a escala el model de Barcelona, tant pel que feia a la varietat de continguts com a la influència exercida en les àrees geogràfiques corresponents.

De fet, en el darrer quart de segle, es consolidaran revistes a ciutats com Vic, Badalona, Tarragona, Vilafranca del Penedès, Igualada o Granollers, i apareixeran publicacions com el *Diario de Gerona* (1888-1936), el *Diario de Tarragona* (1859-1939) o *Diario de Mataró* (1895-1936). Durant la segona meitat del segle XIX, gran part de les comarques ja havien tingut algun tipus de publicació pròpia (Guillamet, 1994:83). En aquest moment, la premsa havia experimentat un creixement més sobtat va ser la literària i patriòtica i també començaren a néixer capçaleres a diferents ciutats catalanes com com *La Senyera* (1898-1899) de Palamós, *Lo Pi de las Tres Brancas* (1898) de Berga o *La Llum* (1899-1901) de Manresa. Aquestes publicacions catalanistes acaben de completar la diversitat de la premsa en català i castellà de finals del segle XIX, que ja comptava amb les publicacions carlistes i tradicionalistes, que van continuar mantenint les capçaleres humorístiques encetades durant el Sexenni Democràtic (Guillamet, 1994:74).

En definitiva, el darrer quart del segle XIX és un període de forts canvis a la premsa catalana, també pel que fa el seu model periodístic. Si l'any 1850 calia llegir el diari, l'any 1900 tan sols calia fullejar-lo, ja que els diaris de tombant de segle tindran entre 6 i 8 pàgines, seran de gran format i apareixen de forma recurrent suplementos temàtics i números extraordinaris. Alhora, les informacions sensacionalistes aniran guanyant pes i es consolidaran com una de les parts més atractives dels diaris de tombant de segle, tal com apuntarà Guillamet (2003:131).

2.1.2. La consolidació de la premsa al tombant de segle

Per a la premsa en general, els anys de tombant de segle, seran, segons Torrent i Tasis (1966:468), d'una gran vitalitat intel·lectual i artística i molt impregnada pel moviment cultural i polític nascut de la Renaixença. Aquesta anys del primer quart de segle destaquen per la creació de les primeres institucions culturals i lingüístiques catalanes. Cal destacar la fundació de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 1907, la

publicació de *La Nacionalitat Catalana* de Prat de la Riba o la promulgació de les *Normes ortogràfiques* i l'esdeveniment de la Mancomunitat el 1914.

Al principi del segle XX, també patirà canvis el model general del diari, el qual començarà a configurar-se d'acord amb els prototips de diari informatiu, que ja s'havien imposat a les cultures anglosaxones. A Catalunya, la introducció d'aquest model de diari informatiu va tardar més a causa de la duració del clima social de tensions polítiques i també com a conseqüència de la lenta incorporació de les novetats tècniques i d'infraestructures vinculades a la comunicació que fomentaran la concepció industrial i comercial dels diaris d'empresa o independents en política (Casasús; 2015:163).

Quan va arribar aquesta percepció de la premsa com una empresa industrial, els periodistes es van anar organitzant professionalment amb la creació de l'Associació de la Premsa Diària a Barcelona (1909) i l'Associació de Periodistes de Barcelona (1913). En aquests anys brotaren unes primeres manifestacions de formes una mica més avançades de periodisme informatiu. Però, l'articulisme consolidat en l'etapa anterior encara dominava en la consideració social i professional del periodisme català dels primers decennis del segle XX (Casasús; 2015:164).

El tombant de segle també propicia l'aparició de grans diaris espanyols com l'ABC (1905) o *El Debate* (1910-1936), que amb una tirada de 110.000 exemplars significarà l'entrada del periodisme catòlic dins el mercat periodístic d'una manera normalitzada, i *El Sol* (1917-1939), que esdevindrà un rotatiu adreçat a la nova burgesia reformista i republicana (Guillamet, 2003:135-136). En aquest sentit, cal destacar que les circumstàncies convulses que vivia l'Estat espanyol durant els anys de la primera guerra mundial (1914-1918), les quals també contribuiran a marcar forts canvis periodístics, com en el cas de la difusió. De fet, l'any 1915, s'estimava que la difusió global de la premsa espanyola se situava entorn del milió d'exemplars diaris, amb una mitjana de 60 exemplars per cada mil habitants, una xifra llunyana als índexs d'altres països europeus (Guillamet, 2003:136).

Precisament, els diaris d'àmbit espanyol de més tirada crearan edicions locals, com és el cas d'*El Liberal*, que teixirà edicions pròpies a Barcelona, Bilbao, Sevilla i, més

tard, a Múrcia. Aquestes col·laboracions propiciaran el naixement de nombrosos diaris locals que compartiran amb *El Liberal* una de les seves pàgines, dedicades íntegrament a informacions d'interès general (Guillamet, 2003:133). Així, l'Espanya del primer terç del segle XX anirà bastint un model de diari híbrid entre la informació i l'opinió i amb un cert sensacionalisme que ja hi començava a treure el cap (Guillamet, 2003:136).

Per a Catalunya i, particularment per a Barcelona, aquest període és d'una gran vitalitat política, ja que era un moment, on el catalanisme era present als carrers i va impregnar molts sectors de la vida quotidiana. Però, la intervenció política i l'actuació dels homes de La Lliga Regionalista va produir reaccions oposades en els sectors catalanistes. Això va provocar que, al costat de les publicacions que defensaven l'actuació de La Lliga, com *La Veu de Catalunya*, n'apareguessin contínuament o que continuessin les ja existents com una proposta permanent contra el Govern central (Torrent, Tasis, 1966:475).

Per tant, van ser moltes les entitats barcelonines, sobretot polítiques, que van tenir la necessitat de crear-se un òrgan d'expressió propi. Algunes de les revistes polítiques que sorgiren en aquest període són les publicacions del tradicionalisme com *La Trinchera* (1912) o *El Requeté* (1922). D'altra banda, el republicanisme català que s'havia dividit entre els radicals també va suposar la sortida de periòdics republicans com *La Barricada* (1912) o *Germinal* (1915). I d'altres revistes polítiques com *Catalunya Liberal* (1917) o *Els Jacobins* (1918) (Torrent, Tasis, 1966:478).

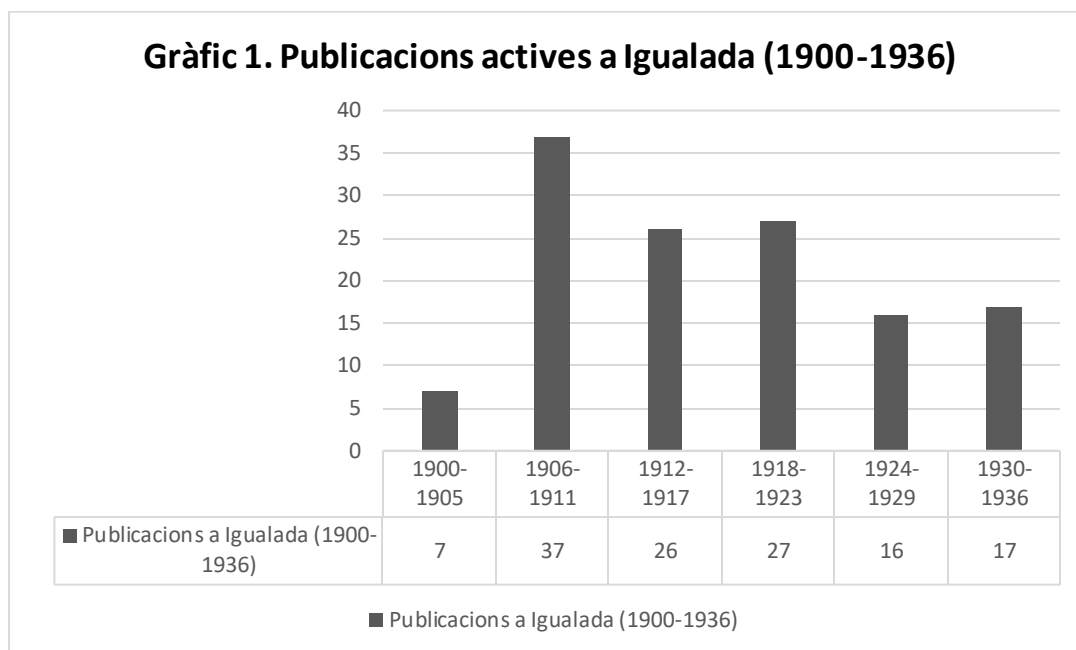
Aquest període de la premsa catalana acaba amb un esdeveniment polític que canviarà en gran manera les condicions de la premsa, el cop d'Estat del 13 de desembre de 1923, a conseqüència del qual el general Primo de Rivera implanta un règim de dictadura militar que durarà fins a principis del 1930.

2.1.2.1. La consolidació de la premsa comarcal al tombant de segle: premsa comarcal a l'Anoia

Com hem explicat anteriorment, els primers anys del segle XX van ser una gran empenta per la premsa i el periodisme català. D'aquesta manera, la premsa es començarà a estendre amb força arreu del territori (Torrent, Tasis, 1966: 471), i apareixeran noves publicacions comarcals com *El Poble Català* (1919) i nombrosos setmanaris locals d'informació general a gran part de les ciutats catalanes com *La Veritat*, a Manresa (1901-1904), *Acció Catalana*, a Sabadell (1907-1909) o *Foment*, a Reus (1909-1936).

Així, tal com afirma Domènech (1980:348), “a Catalunya, doncs, la premsa comarcal havia esdevingut un dels mitjans de comunicació capdavanters i ajudava a crear un teixit social enormement cohesionat (...) a través d'una munió de diaris, periòdics, fulls i revistes”. Però el panorama mediàtic dins la comarca de l'Anoia sempre s'ha caracteritzat per un centralisme mediàtic d'Igualada i la Conca d'Òdena. Actualment, els mitjans pròpiament comarcals no han aconseguit ser els referents per a tota la comarca i poder cohesionar el territori de la comarca i transformar-lo en un espai on tots els anoiencs i anoiencques se sentin representats (Vendrell; 2019:3). En aquest sentit, si fem una mirada enrere, ja anteriorment Igualada era el centre cívic, cultural i periodístic de la comarca de l'Anoia (Domènech, 1980:348).

A través de les dades recollides per Torrent i Tasis (1966:372-390), sabem que amb anterioritat al 1914 – any en què neix *El Sol de Tous* –, a Igualada es publicaren un total de trenta-dos periòdics, fulls o butlletins. Segons Domènech (1980:348-349), al llarg de la història Igualada ha vist aparèixer almenys quatre diaris, tots en català, i gairebé un centenar de publicacions periòdiques. La continuïtat era representada pel setmanari republicà *L'Igualadí*, que, tot i algunes intermitències abraça tot el període del primer terç del segle XX. També *El Ateneo* (posteriorment anomenat “*L'Ateneu*”), durant quaranta anys va reflectir la realitat i les inquietuds igualadines. Aquests dos periòdics, juntament amb *Igualada Radical*, republicà, i *El Obrero Moderno*, sindicalista, eren els periòdics que vehiculaven el corrent d'opinió, de pensament i d'idees aquells anys.

Font: elaboració pròpia amb dades extretes de Torrent i Tasis (1960:372-386)⁹

D'altra banda, tal com afirmen Torrent i Tasis (1966:9), “no són solament les ciutats importants de Catalunya les que porten un cens considerable de publicacions, tant en castellà com en català, al conjunt periodístics de Catalunya”. Als pobles de la comarca de l'Anoia, la tradició periodística va néixer una mica més tard que a Igualada, ja entrat el segle (Domènech, 1980:349). En aquest sentit, pel que fa a les publicacions de la resta de municipis de la comarca – a banda d'Igualada – es recompten un total de 22 publicacions¹⁰ (Domènech, 1966:349).

El municipi que més publicacions va tenir dins el marc de premsa comarcal va ser Capellades, on van sorgir les publicacions *Capelló* (1911) i *La Veu de Capallades* (1905). D'una banda, aquest darrer es tractava d'un quinzenari independent, catalanista i defensora de la Solidaritat Catalana. Sota aquest mateix nom, l'any 1911 va sorgir un periòdic mensual que defensava la Unió Federal Nacionalista

⁹ Per a l'elaboració del gràfic només s'han tingut en compte el que Torrent i Tasis (1966:372-386) qualifica de “diaris”, “premsa catalanista”, “publicacions polítiques i socials”, “revistes culturals i literàries informatives”. Per tant, s'han exclòs del recompte les “publicacions catòliques i religioses”, “publicacions escolars” i “varis (com butlletins excursionistes)”. S'ha recomptat cada publicació en cada any que ha estat activa, des del llançament fins l'últim número.

¹⁰ En aquestes publicacions s'inclouen butlletins, publicacions catòliques i religioses i d'altres. Veure llistat complet a l'Annex 2. Publicacions a la comarca del l'Anoia

Republicana. D'altra banda, *Capelló*, és el que estava més arrelada a la comarca i l'única vigent, juntament amb *La Veu de Capellades* i *L'igualadí* de Vilanova, l'any 1914, quan va néixer *El Sol de Tous*.

A la resta de municipis també van néixer algunes publicacions de caràcter polític com el quinzenal republicà *Ódena Libre* (1915) al municipi d'Òdena o *L'igualadí* (1912-1914) a Vilanova del Camí. En els municipis també apareixen publicacions relacionades amb la cultura i la literatura catalana, com és el cas de *La Veu de les Llunyanies* (1919), que es tractava d'una revista mensual cultural popular en català al municipi de Carme. I, també *Joventut* (1919), una revista quinzenal catalana amb contingut literari, tot i que també incloïa algunes notes de la localitat.

Si bé, en aquests anys de consolidació de la premsa comarcal al tombant de segle, apareixen força publicacions a la comarca de l'Anoia, en l'època de la instauració de la Mancomunitat (1914) – i naixement d' *El Sol de Tous* – eren set les publicacions¹¹ estables i de circulació corrent. Si ens fixem amb els subtítols, la tendència periodística era majoritàriament política i amb accentuant partidisme. Només la publicació de *Capelló* i *L'igualadí* es declaraven defensors dels interessos de la vila o la seva comarca. Tot i així, també seran portaveus d'un cercle cultural o d'un grup ideològic, seguint la tendència de la premsa de Catalunya i Espanya d'aquesta època, tal com hem explicat anteriorment.

¹¹ Sense tenir en compte els fulls religiosos i dominicals.

Taula 1. Publicacions actives a la comarca de l'Anoia l'any 1914

Nom	Subtítol	Anys de publicació
<i>L'Igualadí</i>	"Setmanari republicà autonomista"	1911-1914 (3a època)
<i>Igualada Radical</i>	"Quincenal republicano"	1909-1915 (2a època)
<i>El Obrero Moderno</i>	"Periódico quincenal. Órgano de las Sociedades Obreras de Igualada y su comarca"	1909 - 1918
<i>L'Ateneu.</i>	"Revista mensual del Ateneu igualadí de la classe obrera"	1911-1925 (3a època)
<i>Capelló</i>	"Religió i cultura. Periòdic quinzenal portaveu de la secció literària del Centre Moral Instructiu de Capellades. Defensor dels interessos de la Vila"	1913-1918 (2a època)
<i>La Veu de Capellades</i>	"Periòdic mesetal de l'Unió Federalista Nacionalista Republicana"	1911-1916
<i>L'Igualadí</i>	"Setmanari republicà autonomista. Portaveu d'Igualada i sa comarca"	1912 - 1914

Font: elaboració pròpia amb dades extretes de Torrent i Tasis (1960:372-390)

2.1.3. La dictadura de Primo de Rivera

La matinada del 13 de setembre de 1923, el general Miguel Primo de Rivera "va protagonitzar un cop d'Estat, contra el govern parlamentari i liberal de la Monarquia, que, tècnicament, va adoptar la forma tradicional del militarisme espanyol del segle XIX"(Torrent, Tasis, 1966:629). Aquest fet va provocar canvis en la premsa, sobretot, en la premsa catalanista, ja que els periòdics republicans i catalanistes van ser perseguits, els anarquistes van haver d'aturar les rotatives i la llei d'impremta de 1883 va quedar formalment retallada i limitada (Guillamet, 2003:136).

Si bé en els últims mesos de 1923 i els primers de 1924, van desaparèixer molts òrgans periodístics, portaveus de partits i de grups polítics, d'entitats culturals i, fins i

tot, setmanaris per infants, la premsa de més antiguitat continuà sortint. Com serà el cas de la premsa satírica i publicacions entre les quals s'hi destaca *La Campana de Gràcia*, *L'Esquella de la Torratxa* o *Papitu*. Tot i això, seran sotmeses a la censura prèvia i van haver de limitar força l'abast de les seves campanyes (Torrent, Tasis, 1966: 629).

Pel que fa als diaris catalans van continuar la seva publicació, que, en aquell moment destacaven *La Veu de Catalunya* i *La Publicitat*. Concretament, aquests dos grans diaris d'aquesta etapa del periòdic històric “decantaren el model estrictament informatiu que havien abraçat devers les receptes de presentació i contingut del nou periodisme de prototip informatiu-interpretatiu a la manera anglosaxona” (Casasús; 2015:165). D'altra banda, però, durant els anys de dictadura, es van perdre una vintena de publicacions editades en llengua catalana.

Durant aquest període de la dictadura, tot i les limitacions que s'imposaren a la premsa catalanista, va ser, en certa manera, favorable en les publicacions de tipus literari, revistes d'assaigs i d'idees, com ara la *Revista de Catalunya* (1924) o *Mirador* (1929). Aquesta darrera revista va acabar sent “el millor exemple d'un gran setmanari orientat als sectors més amplis de la burgesia catalanista culta. Fou una de les millors publicacions de la Catalunya Republicana” (Casasús; 2015:166).

I no va ser, però, fins al final de la primera dictadura del general Primo de Rivera i durant la segona República que es van produir més naixements de diaris en llengua catalana com: *La Nau* (1927 – 1933), *El Matí* (1929-1936) o *Diari de Reus* (1930 – 1938) (Casasús; 2015:165). De fet, cal destacar el paper que tindrà el diari *El Matí* en la història de la premsa diària catalana, ja que va ser publicat fins al 19 de juliol de 1936, quan va haver de suspendre's la seva publicació, de manera imposada per la guerra i la revolució que s'iniciaven a Barcelona (Torrent, Tasis, 1966:632).

Pel que fa al conjunt d'Espanya, el context en el qual va començar aquesta dictadura, el món de la premsa estava evolucionant notablement durant els anys 20, i es va veure beneficiada en alguns aspectes com els progressos tècnics: telègraf, fotografia, xarxa de rutes, la linotípia, màquina amb teclat, entre d'altres (Gérard, 2019:189). Però, en canvi, Gérard (2019:188) assegura que el nombre de periòdics augmenta per després

reduir-se: 2.289 títols l'any 1920 a 2.210 l'any 1927. D'altra banda, si bé és cert que van desaparèixer diaris històrics com *La Correspondencia de España* (1859- 1925), varen sorgir nous projectes com el vespertí *Informaciones* (1922-1983) i el diari *La Nación* (1925-1936), la publicació pròpia del partit de Primo de Rivera, la Unió Patriòtica (Guillamet, 2003:137).

D'altra banda, aquests anys de la dictadura van coincidir amb l'estrena de la ràdio com a mitjà de comunicació als Estats Units, Anglaterra i França així com també amb les millores associatives i formatives pels periodistes. A Catalunya, l'any 1924 es va inaugurar Ràdio Barcelona, la primera emissora a Espanya amb llicència per emetre. En aquest sentit, per evitar l'intrusisme en la professió es va crear el carnet oficial de periodista i, l'any 1926, van començar els cursos de l'escola de periodisme d'*El Debate* (Guillamet, 2003:138).

El gener de 1930 el general Primo de Rivera va abandonar el poder i, a partir de la seva caiguda, malgrat continuar en vigor la censura prèvia, van ser atenuades moltes de les seves prescripcions. "El general Berenguer i l'almirall Aznar, successors del general Primo de Rivera, van donar una relativa llibertat de propaganda i d'informació a la premsa" (Torrent, Tasis, 1966:632) que, junt amb els moviments polítics van facilitar força l'aparició de nous periòdics, singularment de revistes i setmanaris.

En definitiva, els anys de la dictadura de Primo de Rivera van ser anys de premsa activa, que, malgrat que la censura va conservar l'embranchida que havia assolit la premsa l'últim terç del segle XIX, la conduirà fins a l'esclat de la Segona República. Moment a partir del qual, segons Torrent i Tasis (1966:634), seran un període pròdig en revistes i setmanaris que defensaven el catalanisme, un catalanisme impregnat d'un fort matís esquerrà.

2.2. 1929 – 1939: El domini de la premsa en català

El procés de decidida modernització de la premsa catalana, iniciat en els anys de la Primera Guerra Mundial, s'accelerà als anys trenta del segle XX, esperonat pel règim de llibertats propiciat per la Segona República espanyola en la seva dimensió catalana de la Generalitat. Però quedà estroncat, durant quaranta anys, per la guerra civil espanyola de 1936 i la posterior postguerra sota el domini del general Franco (Casasús; 2015:165).

2.2.1. La modernització periodística potenciada per la Segona República

Després de les eleccions del 12 d'abril de 1931 i la proclamació (de manera unilateral) de la República Catalana, com a estat integrant de la Federació Ibèrica per part de Francesc Macià, va ser un període pròdig en revistes i setmanaris que defensaven el catalanisme, un catalanisme impregnat d'un fort matís esquerrà (Torrent, Tasis, 1966:634). Als anys trenta, van aparèixer capçaleres pròximes a l'esquerra més catalanista com *La Humanitat* (1931-1947) o *L'Opinió* (1929-1931). D'altra banda, també van néixer els primers assaigs catalans de diaris del model genuí anomenat popular sensacionalista, com *L'Instant* o *Última Hora*, vinculats d'alguna manera al nou univers comunicatiu que obria la comercialització de la ràdio (Casasús; 2015:165)

Amb la caiguda de Primo de Rivera, Catalunya va anar recuperant els sentiments catalanistes i republicans. Així, entre el 1929 i el 1939 es crearan 50 diaris, escampats arreu de la geografia catalana, especialment en aquelles ciutats amb més tradició periodística. D'aquesta manera, naixeran diaris a Terrassa, Sabadell, Vic, Lleida, Reus, Manresa, Tarragona, Tortosa o Girona i apareixeran prop de 300 revistes catalanistes i butlletins d'entitats polítiques. Durant aquests anys, les relacions entre la premsa i la política van ser intenses i, en aquest sentit, la proclamació de la Segona República arran de la fallida de la Monarquia, va donar un nou impuls a la premsa espanyola d'esquerres, però també de dretes (Guillamet, 2003:138).

Durant els dos primers anys de República, els governs de coalició republicana i socialista van haver de fer front a una premsa de dretes molt contrària a les seves accions, però també a una premsa d'esquerra que en criticava la seva moderació. Una

situació que va culminar amb la Llei de Defensa de la República, que va comportar la suspensió d'algunes publicacions (Guillamet, 2003:139). Però a grans trets, durant la segona República es viurà un punt àlgid en la premsa espanyola gràcies a l'augment de noves capçaleres republicanes com l'*Ahora* (1930- 1939), per bé que l'*ABC* va continuar sent el diari amb una tirada més elevada d'exemplars: 200.000 cada dia (Guillamet, 2003:139)

En definitiva, la transformació modernitzadora d'aquests anys van ser la positiva conseqüència de l'esperit regeneracionista de la Renaixença que va impregnar les empreses i les iniciatives culturals catalanes successives del Modernisme i el Noucentisme. Iniciatives que, en el camp del periodisme, desembocaren en l'excepcional desclosa professional dels anys trenta del segle XX (Casasús; 2015:167).

2.2.2. La Guerra Civil espanyola

La guerra civil espanyola de 1936-1939, iniciada per la rebel·lió del general Franco i altres militars, i l'esclat simultani a Catalunya d'una revolució dominada inicialment pels anarquistes alterant greument el creixement i l'estabilitat del sistema de premsa que hi havia fins aquell moment. Un sistema que havia estat configurat des dels primers avenços del periodisme liberal a mitjans del segle XIX fins a l'aparició d'una premsa de masses embrionària als primers decennis del segle xx (Casasús; 2015:168).

L'alçament militar del 18 de juliol de 1936 va significar la divisió de la premsa espanyola en dos grans blocs: el de la premsa republicana i el de la premsa del bàndol nacional. Tant en un cantó com a l'altra, es van viure suspensions i incautacions de publicacions, així com també censures polítiques confiades als falangistes i al comitè d'obriers, respectivament (Guillamet, 2003:139). Així, els diaris de dreta o de centre van desaparèixer, com és el cas de *L'Instant* o el catòlic *El Matí*. D'altres vegades, com és el cas del diari *La Rambla* – ocupat per el PSUC –, eren ocupats per partits o sindicats, els quals aprofitaven la seva infraestructura per treure una nova capçalera. En el cas de *La Veu de Catalunya*, va passar a mans del sindicat anarquista CNT i

van treure una nova capçalera: Catalunya. D'aquesta manera, l'anarcosindicalisme disposava d'un diari en català.(Casasús; 2015:168).

En els sectors de la premsa en llengua catalana van sobreviure amb dificultats, però mantenint les capçaleres pròpies, els diaris d'Esquerra Republicana de Catalunya – *La Humanitat* i *Última Hora* – i el del partit Acció Catalana Republicana – *La Publicitat* (Casasús; 2015:168). Altres diaris en llengua castellana que havien mantingut una certa distància respecte al partidisme durant els anys anteriors a la revolució continuaren sortint sense més entrebancs que els derivats de la guerra, com era l'escassetat de paper i la censura prèvia militar. Foren els casos d'*El Noticiero Universal*, *La Noche* i *El Diluvio*.

Tot i els canvis de propietat i de capçaleres, durant la guerra va continuar sortint, amb moltes dificultats, la majoria dels trenta-sis diaris que es publicaven en diverses ciutats de Catalunya el juliol de 1936 (Casasús; 2015:167). Però a les acaballes de la guerra civil, el primer govern va dictar una nova normativa referent a la premsa que seria vigent fins l'any 1966. Així, l'any 1939, els guanyadors de la guerra espanyola decidiren quins diàries es podien publicar (Casasús; 2015:168). Per tant, no es podia editar cap publicació periòdica si no havia estat autoritzada prèviament, els directors havien de ser nomenats directament per l'Estat i es va realitzar una depuració de professionals.

Tal com assegura Casasús (2015:168), citant Cadena (1987), a Barcelona van ser autoritzats *La Vanguardia*, *El Correo Catalán* i *El Noticiero Universal*. Els diaris de les altres ciutats catalanes van ser prohibits i el règim en va treure de nous aprofitant les infraestructures ja existents. Com a exemple, a Girona va sortir *Los Pirineos* – substituït per *Los Sitios* – i a Tarragona s'edità *Diario Español*, tots diaris del Movimiento Nacional Franquista.

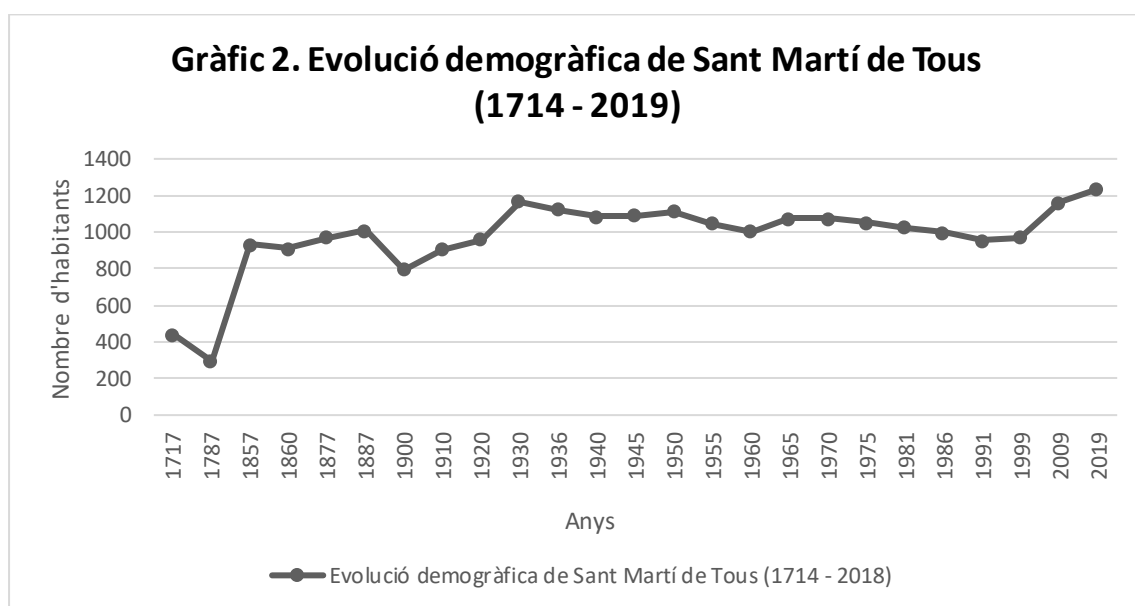
Tot i això, aquests anys entre 1936 i 1939, seran uns anys en què el model periodístic evolucionarà esperonat pel context polític. Si l'any 1931 els gèneres periodístics més usats eren la crònica i l'article, amb l'esclat de la guerra l'any 1936 el reporterisme i l'entrevista eixamplaran la seva presència a les publicacions, si bé la crònica seguirà mantenint-se com el gènere per excel·lència.

3. CONTEXTUALITZACIÓ D'EL SOL DE TOUS

3.1. Sant Martí de Tous

3.1.1. Situació geogràfica i evolució demogràfica de Sant Martí de Tous

La conca superior del riu Anoia representa una zona de transició entre les comarques del prelitoral i les resseques terres cerealístiques de la Segarra. Al nord, s'hi troba la comarca del Bages; a l'est, la muntanya de Montserrat, en la confluència del Pla de Bages i el Baix Llobregat; al sud, amb el Penedès, i a l'oest, amb la Conca de Barberà, Segarra i Alt Camp (Bover; 1975:297). Sant Martí de Tous, també nombrat com a simplement Tous, és un dels trenta-tres municipis de la comarca de l'Anoia al límit de la Conca de Barberà i a 10 quilòmetres de la capital anoienca Igualada. Es troba situat a la capçalera de la riera de Tous, accidentat pels contraforts de la serra de Queralt i a una altitud de 465 metres sobre el nivell del mar.

Font: elaboració pròpia amb dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya (INE)¹²

¹² Les dades han estat extretes de l'operació estadística "Sèries històriques demogràfiques", la qual recopila dades històriques provinents de diverses fonts sobre l'evolució de la població i els esdeveniments del moviment

Pel que fa a l'evolució demogràfica de la població, i si bé el periòdic d' *El Sol de Tous* naixerà l'any 1914 i la seva trajectòria es prolongarà fins l'any 1933, cal destacar que coincideix en el període en què la demografia experimentarà un gran creixement. “Entre el 1894 – any en què Tous experimenta el ple dels efectes de la fil·loxera – i el 1930 – quan mostra haver-se recuperat econòmicament de tot –, el creixement demogràfic resulta ésser d'un 88,36%” (Iglésies; 1980:226). Segons el treball de Josep Iglésies, la població de Tous de l'any 1787 era classificada com a “població preponderantment vella, amb un 60,15% de gent de més de 40 anys”, en canvi, l'any 1857 la població era jove, ja que els majors de 40 anys eren un 23,67% i la meitat de la població tenia menys de 22 anys (Rojas; 1980:244)

3.1.2. Activitats agràries i industrials

En el seu conjunt la comarca de l'Anoia és muntanyosa, tot i que els seus límits són d'escassa altura i el terreny cultivable forma suaus ondulacions i si mantenen una gran quantitat de boscos de pins a la part septentrional. Malgrat la sèquia del seu clima, obtenen un excel·lent desenvolupament el blat, l'avena, la civada i alguns llegums (Bover; 1975:297). Sant Martí de Tous concretament té una vegetació de pins, roures, alzines i matolls amb una agricultura de secà amb cereals, vinyes, ametlles i oliveres. També té una ramaderia porcina i avicultora i indústries agropecuàries i tèxtils.

L'any 1884, quan va néixer Camil Riba – el fundador d' *El Sol de Tous* –, era un moment en què el poble estava en plena esplendor pel que fa a les activitats agràries, ja que “l'espelt de la vinya es registra durant el segle passat, fins que a la seva darrereria la vinya resultaria anorreada per la fil·loxera” (Riba; 1980:248). Al llarg dels segles la vinya ha estat un dels conreus més importants del terme de Tous amb l'existència i persistència de les plantacions dels ceps. Però l'any 1879, va arribar la crisi de la fil·loxera a Catalunya, originària d'Amèrica del Nord, i tal com apunta Riba (1980:248) “fou transportada accidentalment a Europa (...) i constituí una plaga arrasadora de les vinyes europees”. L'autor assegura que la devastació de les vinyes de Tous arribarà

natural de la població a Catalunya. Conté dades de l'evolució de la població de fet dels municipis catalans de 1717 a 1991. Recurs en línia [<https://www.idescat.cat/pub/?id=shd>]

entre els anys 1892 i 1895, ja que la durant aquest període es produirà una baixa demogràfica, “entre els anys 1887 i 1894, de 1.007 habitants es baixa a 619, amb un decreixement del 38,5% en curs de solament 7 anys” (Riba; 1980:249). Aquesta crisi “va deixar el poble en la misèria i molts dels habitants es van veure obligats a emigrar” (E.Vidal, comunicació personal, 25 abril 2020), així, molts dels veïns i veïnes de Tous emigraven a les grans ciutats a cercar treball a les indústries.

Tal com apunta Riba (1980:249), citant el rector Miquel Conill (1968:213), “En el año 1889 en el partido de Igualada las viñas sufrieron un espantoso castigo; (...) dejando la tierra espantada, principalmente en Tous y Montbui, por ser en mi opinión los más castigados”. D’aquesta manera, els efectes de la fil·loxera en destruir la riquesa vitivinícola van ser extraordinaris en tots sentits, però, malgrat això, l’aplicació dels pagesos de Tous reeixiria, ja que “les vinyes no solament serien replantades, sinó que hi hauria més hectàrees de ceps que anteriorment” (Riba; 1980:251). Així, l’any 1923, es va construir el “Sindicat de Vinyataires de Sant Martí de Tous” i, a partir d’aleshores, gairebé tota la verema del poble es passaria a tractar de forma cooperativa.

Pel que fa a la indústria, la comarca de l’Anoia té com a activitats tradicionals la elaboració del paper, concretament als municipis de Capellades, la Pobra i la Torre de Claramunt, Orpí i Carme. Però sobretot, l’activitat més tradicional i la que destaca per excel·lència és la indústria de la pell a Igualada, la més important d’Espanya i “els orígens de la qual es remunten al segle XIV” (Bover; 1975:298). D’altra banda, també seran principals les indústries de la fabricació de gèneres de punt, que tal com apuntarà Bover (1975:298), es localitzarà principalment a Igualada, Piera, la Pobra de Claramunt i Masquefa, i la de teixits de cotó a Igualada, Capellades, Piera, Carme, Jorba, Copons, Òdena, la Pobra de Claramunt i a Sant Martí de Tous.

D’aquesta manera, les referències documentals sobre les activitats relacionades amb la indústria tèxtil a la població de Tous són abundants des de la meitat del segle XVIII. Si ens centrem en el període en el qual s’emmarca el periòdic d’*El Sol de Tous* (1914-1933), cal destacar “la major expressió industrial de teixits de cotó de la família Bagó des de l’any 1918” (Riba; 1980:256) i la qual, actualment dona ocupació a una cinquantena de treballadors. Aquesta era la major expressió industrial de la població.

L'any 1921 apareixerà una altra fàbrica cotonera, a mans de Joan Marsal i Domènech i amb una dotzena de treballadors i d'altres amb caire més aviat artesà¹³.

Tot i això, segons Vidal (2012:281), les activitats agrícoles en el context en el qual s'emmarca *El Sol de Tous* presenten la meitat de la riquesa dels veïns i veïnes de Tous. Així, en moltes ocasions¹⁴, el periòdic farà referència a reformes, reclamacions i afectacions degut a temporals, en relació a l'agricultura del municipi.

3.1.3. Aspectes culturals

La població de Sant Martí de Tous ha que celebrà el seu mil·lenari l'any 1978, ha vist créixer un ampli i divers teixit associatiu i sempre ha tingut una cultura popular i un folklore que han perdurat durant molts anys. Segons Blanco (1980:5), "mil anys és una edat gloriosa que suposa una riquesa de continguts i una evolució històrica amb agilitat de progrés i constància d'esforç". Així, a la població s'hi ha mantingut un gran nombre de tradicions i festes commemoratives integrades pels actes festius, esportius, culturals i religiosos. Com a exemple, el Ball de Faixes, un ball que és típic de les festes de Sant Martí de Tous i que "és potser l'únic a Catalunya que presenta les característiques pròpies de balls europeus d'espases i bastons (...) (Rojas; 1980:372) i la darrera vegada que es dansà abans de la Restauració va ser l'any 1918 (Rojas; 1980:373).

D'altra banda, alguna tradició també ha estat commemorada en l'actualitat com Les Caramelles de Tous, una tradició festiva que ha persistit des de finals del segle XIX, fins l'actualitat. Aquesta va ser guardonada, l'any 2017, per la Generalitat de Catalunya amb la Creu de Sant Jordi.¹⁵ La població també compta amb altres tradicions com els aplecs de Sentfores, entre d'altres.

¹³ "Altres fabricants de teixits, amb caire més aviat artesà: Joaquim Valls (1917); Manuel Pons (1957); Joan Claramunt (1957); Martí Comte (1957); Albert Valls (1950); Jordi Domènech (1961); Joan Claramunt (1962)." (Riba; 1980:257).

¹⁴ Com a exemple, *El Sol de Tous*, núm. 156 (12.VIII.1926), pàg. 5: "Crònica de Tous: Reforma i interna.- Degut al destructor temporal que sofrí el nostre terme i a causa de restar les rescloses destruïdes, tota l'horta de Tous que representa la meitat de la riquesa no es podia regar (...)"

¹⁵ Notícia sobre l'atorgament de La Creu de Sant Jordi a Les Caramelles de Tous, recurs en línia [<https://veuanoia.cat/caramelles-sant-marti-tous-reben-creu-sant-jordi-generalitat/>]

Pel que fa al elements d'interès històric compta principalment, amb el castell que es troba al mig de la població. També amb l'Església de Sant Martí que es troba al costat del castell i la qual té un sarcòfag amb una estàtua jacent que data del S.XIV. D'altra banda, la població de Tous es concentra en el poble, però també té alguns nuclis de població als voltants com Aubreda, l'Eucaria, Sentfores, Fillol, Flix o el Pla de la Passada. En aquests petits nuclis també s'hi troben alguns elements històrics i de patrimoni cultural com el castell de Santa Maria de la Roqueta o el Santuari de la Mare de Déu de Sentfores¹⁶. Si bé compta amb molts llocs d'interès històric, el seu entorn i paisatge del voltant també compten amb llocs inèdits com el saltant d'aigua de La Fou o l'alzina de Cal Gol, la qual es troba dins de l'espai d'interès natural (EIN) de Sant Martí de Tous.

Però un dels trets més distintius de la població a nivell nacional és per les seves llegendes. Tous és un dels municipis amb més llegendes de Catalunya i des de l'any 2010 es converteix durant tres dies en la Capital de les Llegendes de Catalunya, on s'hi celebra el FeslleCat¹⁷. Aquest festival es va crear amb l'objectiu de recuperar, potenciar i donar a conèixer històries i llegendes populars que coexisteixen arreu dels Països Catalans.

3.1.4. L'ensenyament a Tous

En la primeria l'ensenyament "tan sols es creia necessari per a homes, car les dones n'estaven excloses, llevat d'algunes pertanyents a famílies més benestants del poble. Aquesta mentalitat aniria canviant en el transcurs del temps" (Rojas, 1980:245). L'any 1860 són quatre les dones que saben llegir i vuit les que saben llegir i escriure, contra disset i setanta-set homes, respectivament, però "el més important d'aquest any 1980 és que a Tous ja hi trobem mestre i mestra, amb 49 nens i 39 nenes que assisteixen

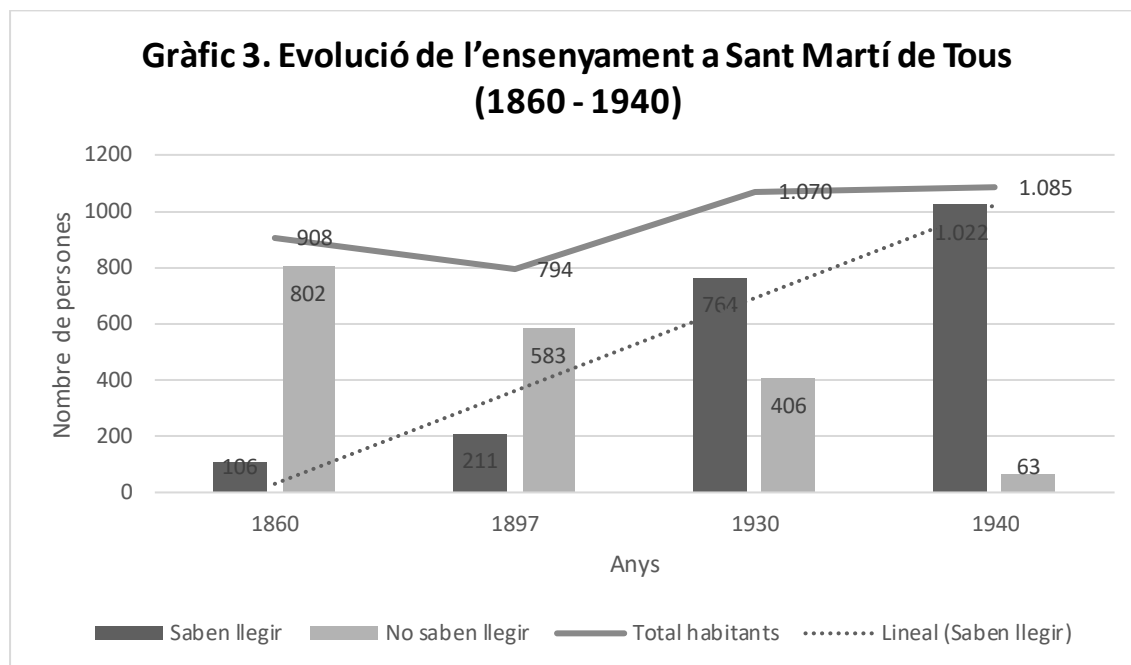
¹⁶ Els elements històrics han estat extrets del recurs en línia

[<http://www.poblesdecatalunya.cat/municipi.php?m=082264>], on s'hi pot trobar el llistat complet.

¹⁷ FeslleCat és l'abreviació del Festival de Llegendes de Catalunya, que se celebra el primer cap de setmana de juliol a la població de Sant Martí de Tous. Les dades han estat extretes del recurs en línia

[<https://www.llegendes.cat/>]

a l'escola" (Rojas, 1908:246). La proporció és la mateixa, ja que en aquest any són més els nens que les nenes en edat escolar.

Font: elaboració pròpia amb dades extretes de (Rojas, 1980:243)

El gràfic mostra l'evolució de l'aprenentatge de saber llegir. En aquest sentit, entre final del segle XIX i fins al primer terç del segle XX, les xifres es capgiren i serà superior la població que sap llegir en comparació als que no. A la població de Sant Martí de Tous, el paper d'un dels mestres, Andreu Pujol – qui col·laborarà en el periòdic d'*El Sol de Tous* –, serà clau “per aquest gran salt endavant que dona l'ensenyament des de la darrerria del segle XIX fins l'any 1940” (Rojas, 1980:245).

D'aquí en endavant i fins l'actualitat, Sant Martí de Tous compta amb escolarització primària i la majoria dels habitants passen a estudiar el segon ensenyament a Igualada. “Un 96% de la xifra de ciutadans anoiencs que cursaran estudis universitaris ho faran fora de la comarca amb destinacions, principalment, com Barcelona i Lleida” (Vendrell, 2019:3).

3.2. L'ànima del projecte: 'Camil dels Diaris'

La premsa comarcal i, en concret, “una revista local respon sempre a una iniciativa individual o de grup” (Guillamet, 1982:41) i la història d’ “*El Sol de Tous*” no n’és una excepció. Aquesta publicació és bàsicament la història d’un home amb una idea que va acabar esdevenint en forma d’un periòdic mensual. Aquest home va ser Camil Riba i Compte i, que tot i que va tenir una vida professional força reeixida, va dedicar bona part de la seva vida a la creació i manteniment d’aquest periòdic.

3.2.1. Biografia de Camil Riba (1884 – 1946)

Camil Riba i Compte va néixer el 5 de desembre de 1884 a Sant Martí de Tous (Anoia). El que fou conegut més endavant com a “Camil dels Diaris”, era el sisè de vuit germans, fill de Pelegrí Riba i Claramunt i Teresa Compte i Fabregat, una família molt humil que era coneguda pel poble com Cal Pelegrí de la Vicenta. Amb vint-i-sis anys, el Camil es va casar amb Dolores Remogosa Cuadras, també tousenca, el dia 27 de setembre de 1911 i no van tenir fills. Tot i les diferents feines que va duu a terme, va ser el fundador i primer director d’ “*El Sol de Tous*”, fruit d’uns ideals i una voluntat que es poden resumir amb “cultura, pàtria i bons ciutadans” – són les tres idees que més va remarcar Camil Riba al llarg de la seva obra – . Va ser amb 29 anys quan el 8 novembre del 1914, el Camil va treure el primer número del periòdic.

En una entrevista al nebot de Camil Riba, realitzada per l’Elisa Vidal, va sorgir una referència del protagonista que aclareix una part de la seva personalitat: “si el Camil era semi analfabet, molt de llegir i poc d’escriure.”¹⁸. D’altra banda, pel que fa a la seva personalitat, Domènech (1980:363), descriu a Camil Riba i destaca que “hom el coneixia per la senzillesa i bonhomia del seu tracta; de rostre¹⁹ dur, poc rialler i veu atenorada, s’escudava darrera d’un bigoti que aviat es féu blanc, i mantenia amb severa disciplina els seus costums: vestit senzill amb espardenyes, parla mesurada i

¹⁸ Entrevista de l’Elisa Vidal al nebot de Camil Riba – Antoni Bisbal Riba –, extreta de la presentació del llibre Vidal, E (2012). *El Sol d’un home sol*. Sant Martí de Tous: Els Amics de Tous. En el llibre apareix com “Tonet de ca la Roseta”

¹⁹ Veure fotografia a l’Annex 1. Fotografies

apartat del joc, el tabac i la beguda". També, gràcies a unes fotografies²⁰, sabem que participava, en moltes ocasions, en les festivitats del poble de Tous i, en certes ocasions, ajudava en l'organització d'aquestes.

El director del periòdic, sempre va fer una vida molt humil i, tot i que hi ha molt poques referències de la persona que va ser, alguns articles publicats al "seu" periòdic mostren la llarga llista d'oficis a què es va dedicar, deixant de banda el periòdic. Sembla que va optar per tots els oficis als quals va tenir accés per tal de tirar endavant. Així, segons algunes publicacions d'*El Sol de Tous*, sabem que va treballar en una companyia d'assegurances, de transportista o missatger i d'electricista²¹.

Sí una cosa és certa és que "era molt de llegir i poc d'escriure". El Camil, l'hereu de cal Pelagrí de la Vicenta, havia estat sempre un aficionat a la lectura, però era més de llegir periòdics que de llegir llibres. Primerament, era col·leccionista de periòdics, que han ajudat a omplir una de les més abundants hemeroteques de la comarca de l'Anoia. Més endavant, va ser agent de subscriptors, per tant, a part de ser un amant dels diaris, també va viure, en un inici, d'ells. Com a agent de subscriptors s'encarregava de vendre la premsa que els editors li enviaven i "sempre anava amb un plec (de diaris) sota el braç i ens els volia vendre perquè llegíssim aquelles publicacions de les quals ell era representant i venedor" (T. Gual, comunicació personal, març 2020). A partir de l'any 1911, quan va casar-se i amb ajuda de la seva dona, també tenia una petita botigueta²² a casa seva, que molts²³ recorden per vendre-hi *pegadolces*, però hi venia també periòdics, llibres, paper, llapis, tinta, gomes i assecants, però n'obtenia molt poc benefici.

Després de conèixer tots els oficis en què es va dedicar: pagès, botiguer, transportista, electricista, i treballador en una companyia de segurs, ... sense oblidar que també és el director i fundador d' "*El Sol de Tous*", cal remarcar que en el registre de la seva

²⁰ Fotografies extretes del llibre Vidal, E (2014). *Quaderns de Tous I: Retrat d'un poble 1890-1930*. Barcelona: Els Amics de Tous. En aquestes fotografies es reconeix els que apareixen en elles i s'han recompten almenys quatre on apareix en aquestes festivitats i en altres esdeveniments del poble.

²¹ Aquests oficis apareixen als articles "Crònica de Tous"; "Oficis" i "Els comptadors d'electricitat", recuperats d' "*El Sol de Tous*", núm. 18 (5.III.1916), pàg.3; núm. 120 (24.VI.1923), pàg. 6; i núm. 126 (25.XII.1923), pàg.3; respectivament.

²² Trobem nombroses referències en el periòdic sobre aquest petit negoci amb l'adreça de casa seva.

²³ Molts fa referència al que la gent del poble recorden d'aquella botiga

defunció s'explicita que era electricista. Tot i això, sempre ha sigut recordat com “El Camil dels Diaris”. Després de dotze anys dirigint *El Sol de Tous* – el qual va durar dinou anys –, aquest va ser traslladat a Iguala l'any 1926. Si bé l'últim any de la trajectòria de la publicació – el 1931²⁴ – va tornar a ser-ne el director, a partir d'aquí, Camil Riba ja no va tornar a intentar cap més empresa i va seguir aprenent l'ofici d'electricista. Així doncs, va acabar els seus dies ocupant el lloc de l'únic electricista de Tous, entre d'altres oficis fins que, finalment, el 14 de setembre de 1946, Camil Riba va morir a l'edat de seixanta-cinc anys.

3.2.2. Un triple ideal que va acabar en forma de periòdic

Després de passar per diversos oficis, Camil Riba tenia una idea que el portaria a fundar *El Sol de Tous*. Si bé, no sembla que aquest projecte fos amb un esperit lucratiu, sí que podríem afirmar que tenia uns objectius diversos. El protagonista creia que la cultura era una part fonamental de la vida. De fet, la idea que el va empènyer a crear la publicació era “portar la cultura a la gent del poble” (Domènech, 1980:362). Ell creia, com es recalca en alguns dels articles publicats en el periòdic que amb la cultura els veïns i veïnes de Tous podrien avançar. Segons Domènech (1980:363), la principal voluntat de la creació del periòdic era que aquest fos un dinamitzador cultural del poble, “un poble que, com la majoria de pobles “tenia les seves costums ancestrals, i maneres de fer enquistades i inamovibles. I sembla que Camil Riba volia sacsejar, d'alguna manera, aquestes costums i demostrar a la gent de Tous que hi havia més vida més enllà del poble de Sant Martí de Tous.

Una de les projeccions del periòdic i que reafirmen aquesta voluntat de Camil Riba d'apropar la cultura a la seva gent era, segons Domènech (1980:368), “escampar arreu la flama de la cultura i la solidaritat humana. El seu periòdic s'intercanviaria amb totes aquelles altres publicacions periòdiques que accedissin a aquest noble comerç de les paraules i les idees”. De fet, en alguns dels números publicats d' *El Sol de Tous*, es demostren aquests intercanvis amb autors menys coneguts, però d'altres coneguts

²⁴ Només va sortir un número (209), (1.VII.1931)

com Santiago Rusiñol²⁵. Camil tenia un triple ideal, el mateix ideal que tenia el periòdic i que ell mateix va deixar molt clar amb les paraules “cultura, pàtria y bons ciutadans”²⁶. I, de fet, aquest triple ideal proposat pel fundador es van anar realitzant lentament. Els esforços per la culturització del país es manifesten en articles com ara *Efectes dels mals llibres, Llegim! o Abaix l'incomunicació*²⁷.

També es va organitzar una Festa de la Cultura, que la van organitzar els mateixos responsables²⁸ de la redacció del periòdic i “va ser un homenatge amb la intenció moralitzant d'un grapat de col·laboradors desinteressats”(Domènech, 1980:359). Alguns d'aquests col·laboradors desinteressats va ser Josep Dalmases – el que serà el segon director de la publicació – amb la seva obra *Lletres d'or*. Així doncs, el que era conegut com a *Camil dels Diaris*, creia en el poder suggestiu de la premsa per tal de ser una eina que vehicularia la cultura i lectura. I això, permet qualificar-lo com un “moralista, com un moralista il·lustrat, encara que ell anava més lluny d'aquí, car, n'estem segurs, era un moralista religiós” (Domènech, 1980:363).

Aqueta va ser la voluntat que va empènyer a Camil Riba a fundar un periòdic, i va ser amb 29 anys, que el 8 novembre del 1914, va treure el primer número. “Ho feia tot; l'escrivia, el portava a imprimir a Igualada ... Fins i tot va aconseguir vendre'l en un quiosc de Barcelona” (E. Vidal, comunicació personal, abril 2020). En aquest sentit, si bé les aportacions al periòdic van ser administratives, les aportacions literàries o periodístiques es limiten a breus articles com els commemoratius dels aniversaris de la publicació. Camil Riba s'encarregava de buscar col·laboradors que volguessin participar i poder omplir el periòdic. També era ell qui rebia la correspondència²⁹ i els articles i procurava que persones amb més coneixement acadèmic que ell esmenessin els errors ortogràfics. Segons Domènech (1980:364), ell mateix ho portava a la impremta i discutia amb el mestre impressor els motlles, la distribució, els rètols ... I

²⁵ “*El Sol de Tous*”, n.3 (3.I.1915) apareixen versos crítics sobre el periòdic, després de que Santiago Rusiñol, sota el pseudònim de Xarau, escribís sobre *El Sol de Tous*, a *L'Esquella de la Torratxa*

²⁶ “*El Sol de Tous*”, n.13 (1.XI.1915)

²⁷ Ibid., n. 7 (2.V.1915), n.17 (2.II.1916) i n. 23 (25.VII.1916), respectivament

²⁸ Entenent que el màxim responsable era Camil Riba, però s'inclouen alguns col·laboradors habituals que s'expliquen al punt 6 d'aquest treball

²⁹ A la capçalera del periòdic apareix l'adreça de la Casa del Camil, carrer Major núm.7, a Tous, com a adreça d'Administració

era ell qui administrava i intentava resoldre l'economia del periòdic: recerca de publicitat, subscripcions, distribució i intercanvi. "La primera setmana de cada mes en Camil corria el poble i sa comarca amb un gros farcell de diaris al braç" (T. Gual, comunicació personal, març 2020).

Tot i que existeixen poques referències sobre Camil Riba i Compte, trobem alguns articles amb alguna aportació on es parla de la seva persona, com per exemple, una columna de la publicació *Igualada*. L'autor, Antoni Carner, parla sobre el fundador d' *El Sol de Tous*, en un article amb el nom de "*Los Hombres que he conocido: El Camilo dels diaris*"³⁰ i recalca aquesta solitud del fundador. D'altra banda, en un article publicat al mateix periòdic de Tous, Josep Mateu escriu unes paraules parlant de Camil "Produeix bé ... emborratxat d'ideals ... escriu i després ... no paris mai, torna a treballar, a viure i ... estimar eternament amb sant orgull, tan propi de la nostra raça ... Avanat i ... fora"³¹.

En definitiva, tal com hem explicat, sembla que podríem afirmar dos objectius que el fundador d' *El Sol de Tous* tenia amb la seva creació. Per una banda, aconseguir que el periòdic "fos el dinamitzador cultural de Tous". D'altra banda, i amb més pes, com veurem en l'apartat de l'anàlisi de contingut, sembla que hi havia una certa intenció política en el seu projecte periodístic. Així, es deixarà entreveure el caràcter progressista al llarg de la trajectòria de la publicació. També cal destacar que si bé va treballar en altres oficis i va estar uns anys sense editar ni dirigir *El Sol de Tous* (entre 1926 i 1932), serà el creador de l'única "experiència periodística" que ha gaudit el poble de Sant Martí de Tous al llarg de la seva història, i el que al cap dels anys s'ha convertit en "un dels més esforçats representants de la premsa catalana" (Domènech, 1980:354).

³⁰ Carner, A. *Los hombres que he conocido: El "Camilo dels diaris"*. "Igualada" (19.VI.1971); pàg. 8

³¹ "El Sol de Tous", n.72 (30.IX.1927)

4. EL SOL DE TOUS

4.1. Per què 'El Sol'?

Abans de passar a analitzar l'evolució empresarial i de les publicacions d'*El Sol de Tous*³², i després de veure el context en el qual neix el periòdic, cal destacar quina intensió i quins objectius tenia des d'un inici. Aquesta publicació va néixer en un context – dins de la premsa comarcal de l'Anoia – on la majoria de les publicacions actives eren portaveus d'alguna entitat, partit polític o grup ideològic. Si bé, el periòdic de Tous tindrà cert discurs polític dins del seu contingut, serà un dels pocs que declarava aquestes intensions en el seu subtítol “Periódico mensual defensor de los intereses del pueblo y su Comarca”. No serà fins l'any 1931, quan *El Sol de Tous* ja estava apunt de finalitzar la seva trajectòria, que sortirà un altre periòdic, *La Veu del Segrià* a Calaf, el qual declarés els seus interessos del poble i la seva comarca.

A part del subtítol que apareix a la capçalera, també es fa referència a aquestes intensions en un breu i senzill article editorial en el primer número publicat, sota el nom de “Nuestro propósito”, on l'autor proclama els principis del nou periòdic

“Al coger la pluma nuestras toscas manos para dar a luz este pequeño Periódico mensual, solo anhelamos aportar lo poco que valemos a fin de crear el portavoz de los intereses de nuestro querido Tous; y al imponernos esa finalidad lo hacemos sin pretensiones y únicamente para que todos tengan en dicha publicación un pequeño desahogo.

*Nuestras tareas tenderán siempre a tratar particularmente asuntos de carácter progresivo en beneficio de la población y si algún día emprendemos alguna campaña contra alguien, será tan solo por creer que atenta contra nuestros intereses, sin fijar jamás nuestra vista en pequeñeces políticas”*³³

En aquest mateix número inaugural, apareixen referències com “He nacido entre dos peñas de piedra, sin padres, sin madres, con el más triste desconsuelo y bautizado, al nacer, con el nombre de Sol; mi modo de vivir entre tanta soledad será estudiar para

³² Veure fitxa tècnica d'*El Sol de Tous* a l'Annex 3. Fitxa tècnica d'*El Sol de Tous*

³³ *El Sol de Tous*, n.1 (8.XI.1914), pàg. 1

dedicarme al provecho y cultura del pueblo y su comarca, independiente de filiación política³⁴. En aquest sentit, queda clara la voluntat de l'impulsor del periòdic de ser un diari "independent" i, de fet, en aquest aspecte també destaca.

Seguint amb aquest aspecte, cal remarcar aquesta referència que fa el propi periòdic, el qual s' autodefineix com a "independiente de filiación política" i, per tant, neix orfe "sin padres ni madres" que poguessin fer front a la seva despesa econòmica, sense un padrí o padrina política. En aquest sentit, ens porta a pensar sobre el nom del periòdic, el qual podria fer referència a la solitud del periòdic. És a dir, a la solitud del naixement d'*El Sol de Tous*, el qual va néixer en un ambient periodístic, com un solitari enmig d'un periodisme que estava altament polititzat. Però si analitzem més detalladament aquesta qüestió sobre el nom del periòdic, trobem dues teories més.

Al llarg dels seus anys de vida, una cosa que no ha canviat en cap dels números publicats del periòdic és el seu nom. Tal com exposa Domènech et al (1980:351), citant Lluís Bertran (1931:343-344), "no hi ha cap atzar en la formació dels títols de periòdics". Per tant, el nomenament del periòdic prové de dos conceptes essencials per entendre bona part de la història d'aquest projecte. D'una banda, "Tous", entès com la població on té l'inici de la publicació, Sant Martí de Tous. Però podria crear confusió, ja que Tous és, també un municipi del País Valencià a la comarca de la Ribera Alta. El nom del poble de Sant Martí de Tous va ser simplement "Tous" des de les primeres mencions del 960³⁵ fins al 1916. L'any 978 "el papa Benet VII va incloure el nom de Tous, aleshores escrit *Touos* o *Tovos*, en la butlla de papir que va transmetre al bisbe Fruja de Vic, confirmant-li les propietats de la seva església i els límits del bisbat" (Domènech et al., 1980:23). L'any 1916, el nom va ser canviat a "Sant Martí de Tous", fet que es veurà reflectit en la capçalera del periòdic. D'aquesta manera, tots els documents i fons històrics, anteriors a 1916, que fan referència a la població, ho fan com a "Tous" i, per tant, el periòdic fins aquell any també.

La paraula "Sol", en canvi, resulta un aspecte molt significatiu i curiós, i tal com apuntàvem, a banda de la teoria sobre aquesta solitud respecte a la filiació partidista

³⁴ *El Sol de Tous*, n.1 (8.XI.1914) pàg. 1

³⁵ El primer document de Tous data del 29 de maig de l'any 960 (Domènech et al., 1980:23)

del periòdic, també trobem dues teories més. Per una banda, i la més senzilla, és que el mot Sol fes referència a l'astre natural, l'estel al voltant del qual gira la Terra i, de fet, és l'explicació més freqüent en l'elaboració d'altres periòdics que duen aquest mot en el títol. De fet, a la capçalera – la qual té moltes variacions durant la seva trajectòria – de molts dels números publicats, mostra una composició gràfica on un Sol il·lumina el poble de Tous. Un altre fet que reforça aquesta al·lusió a l'astre solar també apareix d'una forma clara en uns comentaris de Xarau³⁶ a *L'Esquella de la Torratxa* envers el primer exemplar d' *El Sol de Tous*, en el qual apareixen uns versos crítics de resposta al·ludint aquest fet “mai m'ho hauria pensat, que un “Sol” tan petit com el de Tous, se t'hagues ficat al cap (...) i Déu vulgui que no't torni a ficarset lo Sol al cap”³⁷.

D'altra banda, aquest mot podria fer referència a la solitud, però no només del periòdic, sinó la solitud del creador d'aquest projecte, Camil Riba. Aquesta segona teoria, potser esdevindria la més reforçada, ja que ell mateix expressa “M'he quedat sol, tant se val. Però tots plegats, sense voler, inconscientment han col·laborat poc o molt (...) El periòdic ja té nom. Ells l'hi ha posat. Ja que m'han deixat sol es dirà *El Sol de Tous*”³⁸, en la publicació número 172. Aquesta referència ja, en el número 113, un dels col·laboradors, també al·ludeix a aquesta temàtica amb les paraules textuais “*El Sol de Tous*, per significar l'abandó amb que deixaren son autor i Director”, dins d'un article força expressiu que porta el títol de “*Fa més el qui vol qu'el qui pot*”³⁹. Per tant, aquesta última sembla que sigui la que deixa més clara l'origen del nom del periòdic fent referència a la solitud humana i social del fundador i director d'aquest.

Un altre aspecte a ressaltar sobre el nom d' *El Sol*, és que l'any 1914, no hi havia cap altre periòdic actiu amb aquest nom a Espanya, tot i ser un dels mots utilitzats en molts periòdics en diferents moments de la història, com és el cas d' *El Sol de Madrid*, considerat, segons Gérard (2019:182), com el periòdic més influent d'Espanya durant la dictadura de Primo de Rivera.

³⁶ Xarau és un dels pseudònims que utilitzava Santiago Rusiñol

³⁷ *El Sol de Tous*, n. 3 (3.I.1915)

³⁸ *El Sol de Tous*, n. 172 (30.IX.1927)

³⁹ *El Sol de Tous*, n.113 (11.XI.1922)

4.2. Evolució empresarial de la publicació

Si ens centrem en l'evolució empresarial de la publicació, podem distingir dues etapes en la trajectòria d'*El Sol de Tous*. En aquest sentit, la primera comprendria des de la data del seu naixement, l'any 1914, fins l'any 1926, quan aquest es trasllada a Igualada. La segona comprendria els anys 1926 fins el 1933⁴⁰, any del seu tancament. Aquestes dues etapes es diferencien pel canvi de ciutat pel que fa a la redacció i edició d'aquest, explicades a continuació.

4.2.1. Primera etapa empresarial de la publicació a Tous (1914-1926)

Quan Europa i el Pròxim Orient ja es trobaven sota el conflicte bèl·lic de la Primera Guerra Mundial, la qual s'inicia el 28 de juliol de 1914 i es prolonga fins l'11 de novembre de 1918, l'horror, la desgràcia i la misèria eren presents en molts llocs d'Europa. En aquest context, en un poble tan petit com Sant Martí de Tous, va néixer un periòdic, *El Sol de Tous*. Era el primer i últim⁴¹ periòdic que hi ha hagut en tota la història del poble. És rellevant com en un context on tot anava malament, un personatge com Camil Riba decidís crear un periòdic i, amb l'objectiu de que fos el dinamitzador cultural de Tous.

El primer número d' *El Sol de Tous* va aparèixer el 8 de novembre de 1914, coincidint amb les vigílies de la Festa Major del poble. Tant el primer com el segon número són confeccions íntegrament en castellà, però a partir del tercer, les col·laboracions passen a ser majoritàriament en català. Un exemple clar de l'evolució del periòdic, a part de l'evolució del disseny del logotip que varia en gairebé cada publicació, n'és el lema del periòdic. Riba va apostar pel lema "Periódico mensual, defensor de los intereses del pueblo y su comarca" que més endavant, quan el periòdic va ser editat en català el lema es va convertir en "Periòdic mesetal defensor dels interessos de Sant Martí de Tous", entre algunes altres variants.

⁴⁰ L'únic número que va sortir l'any 1933, el periòdic es tornava a editar a Sant Martí de Tous, però hem cregut innecessari dividir en tres etapes, segons el criteri utilitzat, per un número solt. Per tant, s'entén que la segona etapa comprendria fins l'any 1932, però aquest últim número serà explicat a l'apartat de la segona etapa.

⁴¹ Sense tenir en compte la reproducció que se'n va fer l'any del mil·lenari del poble, l'any 1978, la qual només va durar un any i s'hi publicaven les notícies i actes relacionats amb el mil·lenari.

Com s'ha exposat anteriorment⁴², Camil Riba va ser el fundador del periòdic i, també, n'era el director i s'ocupava de les tasques administratives, així com la impressió i la distribució d'aquest. Però, durant els primers anys de l'existència d'*El Sol de Tous*, cal esmentar un personatge que feia la funció de redactor cap i que va ser de gran ajuda per donar l'embranchida del periòdic. Aquest era Emili Bardí i Mercader⁴³, qui era mestre del poble de Tous. És cert que en un inici, el fundador del periòdic va començar sol en aquest projecte, però poc a poc va trobar col·laboradors i va aconseguir, que fos un èxit i que es convertís en un dels periòdics amb més llarga durada sense interrupcions.

Durant la seva etapa inicial, la qual es comprendria entre el seu any de llançament, l'any 1914 i fins que va passar a ser editat a Igualada, l'any 1926, el periòdic va tenir una embranzida inicial i es va consolidar, adoptant una periodicitat⁴⁴ força constant. Tenint en compte les circumstàncies del periòdic i dels pocs recursos inicials de Camil Riba, aquesta consolidació es mantindrà constant fins que la publicació passa a Igualada.

Il·lustració 1. Capçalera del primer número d'*El Sol de Tous*

Font: *El Sol de Tous*, n.1 (8.XI.1914), extret del portal El Trencadís

⁴² Apartat 4.3. L'Ànima del projecte: Camil dels Diaris

⁴³ Es fa un anàlisi més extens d' Emili Bardí i Mercader a l'apartat 5.3. Els col·laboradors d'en Camil

⁴⁴ La periodicitat s'explica en el següent apartat del treball.

Aquest llarg període comprès entre 1914 i 1926, coincideix amb l'etapa de la consolidació de la premsa catalana, la consolidació de la premsa de comarcal del tombant de segle i els primers anys de la dictadura de Primo de Rivera. En aquest sentit, va ser cap als darrers anys d'aquesta primera etapa empresarial de la publicació que es produirà un fet rellevant a la història d'Espanya i Catalunya que fa que el diari pateixi algunes conseqüències. Aquest fet és la implantació de la Dictadura de Primo de Rivera, que s'inicia l'any 1923 i es prolongarà fins l'any 1930, quan el periòdic ja és editat a Igualada. Tal i com apunta Gérard (2019:189), "la premsa d'Espanya durant els anys 20 es va haver d'enfrontar a una censura aplicada pel general Primo de Rivera". Per tant, en el context en el qual va començar aquesta dictadura, el món de la premsa estava evolucionant notablement a Espanya durant els anys 20, però, en canvi, el nombre de periòdics augmenta per després reduir-se: 2.289 títols l'any 1920 a 2.210 l'any 1927 que, segons apunta Gérard (2019:188), aquesta baixada podria explicar-se per la censura del general Primo de Rivera.

Aquesta censura, també va arribar al periòdic d'*El Sol de Tous*. Si bé totes les publicacions avien de passar per una revisió, en el cas de la publicació de Tous, el primer número en el qual hi haurà constància d'aquesta censura és el número 124. Aquest número, publicat el dia 31 d'octubre de 1923, deixarà constància d'aquest fet en una de les pàgines, la qual inclou l'enunciat. "Aquest número ha sigut revisat per la censura militar"⁴⁵. A partir d'aquest número, a tots apareix el mateix anunciat i, en alguna publicació, també s'hi pot veure, de tant en tant, un paràgraf tapat amb tinta negra. Aquesta censura és present al periòdic fins l'any 1930, quan finalitza la dictadura del general Primo de Rivera.

Pel que fa a les tasques administratives i empresarials, tal com hem explicat anteriorment, serà el mateix Camil Riba qui s'encarregarà d'aquestes, fins al final d'aquesta etapa, quan passarà a ser editat a Igualada i posteriorment es produirà la davallada i tancament d'aquest.

⁴⁵ *El Sol de Tous*, núm. 124 (31.X.1923), pàg. 5

4.2.2. Segona etapa empresarial de la publicació a Igualada (1926 – 1933)

La segona etapa del periòdic, tal com ja hem indicat, comprendria els anys 1926 fins el seu tancament l'any 1933. Tot i que a partir del 9 de juny de 1925, el periòdic ja comptava amb la col·laboració d'Igualada – tal com indica la seva capçalera –, no és fins l'any 1926 que s'inicia aquesta segona etapa. A partir del número 158, publicat el 15 de setembre de 1926, la capçalera ja només especifica el nom de la gran ciutat i no de Tous. Aquest fet coincideix amb la data en què Camil Riba, "l'únic propietari del periòdic, es va veure obligat a passar la direcció d'aquest a Igualada, en mans de Josep Mateu i Dalmases⁴⁶" (Domènech, 1980:356). En aquest moment, la capçalera va experimentar el canvi més gran, ja que *El Sol de Tous* va passar a ser editat a Igualada i el subtítol del periòdic va passar a ser "Periòdic mesetal, defensor dels interessos d'Igualada i sa Comarca".

En aquest primer número editat a Igualada i amb Josep Mateu com a director, apareix a la mateixa portada un breu escrit sota el nom de "Salutació" i signat per la "Redacció":

"El Sol de Tous des de la present edició es publicarà a la ciutat d'Igualada. Dotze anys d'interrompuda vida periodística a Tous els creiem suficients per a que'ls igualadins ens hagin pogut conèixer. No obstant al presentar-nos davant d'ells amb el barret posat i el bastó penjat del braç com qui entra a casa pròpia, esdevindria una manca de cortesia imperdonable. Ens descobrim doncs, respectuosament per a saludar a les dignes autoritats civils, militars, judicials i eclesiàstiques aixís com a tots els veïns de la Perla del Noia⁴⁷. A la premsa adrecem un afectuós Deu vos guard i ens oferim per a secundar tota campanya a profit de Deu, de la Pàtria i del periodisme"⁴⁸.

⁴⁶ No hem aconseguit referències sòlides de qui va ser Josep Mateu i Dalmases, només un article actual on una familiar explica alguna pinzellada: Mateu, D. (20 maig 2017). El meu avi i la Model. *Ara*. Recuperat de <http://scur.cat/5NP8ZM>. Tot i això, hem intentat contactar amb l'autora de l'escrit, sense èxit.

⁴⁷ La perla de la Noya és el nom que utilitzava Camil Riba per referir-se a la capital de la comarca del Anoia, Igualada. Justifica el nom de perla, "en honor a tan bella ciutat".

⁴⁸ *El Sol de Tous*, n.158 (15.IX.1926)

Si bé, en algunes referències⁴⁹ es fa constància d'aquest trasllat, en cap s'explicarà el motiu d'aquest. De fet, en cap de les publicacions – del mateix periòdic – anteriors a aquesta s'exposa aquest canvi de director ni de lloc d'edició i no és fins aquesta primera presentació que es fa constància d'aquest trasllat. En aquest article on es fa referència a aquest trasllat i es fa la presentació dels que passaran a ocupar el lloc de Camil Riba, observem que podria significar un canvi ideològic o un canvi en el contingut del periòdic. Segons apunta Domènech (1980:356), “aquest trasllat, tan sobtat, i les circumstàncies que l'envoltaren varen ser possiblement les causes que obligaren *El Sol de Tous* a concloure's en una línia més moralitzant, educativa i literària i a perdre, per tant, el caràcter més viu i testimonial que havia tingut fins llavors” (Domènech, 1980:356).

Il·lustració 2. Capçalera d'*El Sol de Tous* en la segona etapa empresarial

Font: *El Sol de Tous*, n.158 (15.IX.1926), extret del portal El Trencadís

⁴⁹ Referències en llibres utilitzats durant el treball, en els quals s'esmenta el trasllat del periòdic

Si bé durant la primera etapa empresarial de la publicació (1914-1926), les notícies sobre la ciutat d'Igualada no eren contínues en el periòdic, amb aquest canvi de redacció a la capital anoienca, aquest es convertí en comarcal i Igualada va passar a tenir-hi un paper primordial. També en les col·laboracions i firmes dels textos del periòdic, si abans eren totes signades per un pseudònim o un nom, ara moltes d'aquestes passaven a estar signades com a 'redacció' o 'reporter'. Però, a banda d'aquests canvis evidents en el contingut d' *El Sol*, l'aspecte que es va veure més alterat per aquest trasllat va ser la periodicitat d'aquest.

L'any 1932 només va sortir un número, i aquest, va ser el que va donar per acabada l'etapa d'*El Sol de Tous* a Igualada. Aquesta darrera publicació el 31 de desembre d'aquest any, va ser llençada, bàsicament, per deixar constància del final del periòdic a la ciutat. El director Josep Mateu i Dalmases va escriure "Unes paraules" on explica "(La redacció d'Igualada) Trasllada el periòdic a Sant Martí de Tous, deixa la Direcció que se'ns confià, no formant part de la nova Redacció suara constituïda. Ens permetem fer aquesta nota, com avís a tots els col·laboradors i llegidors, fent-los present el nostre sincer agraïment per les seves atencions rebudes"⁵⁰.

En aquest moment i després de sis anys d'existència a Igualada, la redacció del periòdic va tornar a passar al poble del seu origen, a Sant Martí de Tous i Camil Riba va tornar a ser-ne el director, tot i que no per molt temps, sinó que el periòdic ja no va recuperar aquesta davallada i va acabar amb el tancament. Aquest darrer any, es va fer una última publicació, el número 209, el juliol de 1933, el qual es va convertir en l'últim d'*El Sol de Tous*. En aquest últim número apareix un article gairebé d'una pàgina i mitja que porta el títol de "Dinou anys d'existència"⁵¹, on es fa un resum de tota la trajectòria del periòdic, i es fa referència a l'esforç per mantenir el periòdic viu durant dinou anys, "Dinou anys d'existència volen dir dinou anys d'alerrissada lluita, car si totes les coses han de lluitar per existir, el nostre periòdic no podia ésser pas exceptuat d'aquesta llei"⁵².

⁵⁰ *Ibid.*, núm. 208 (31.XII.1932), pàg. 5

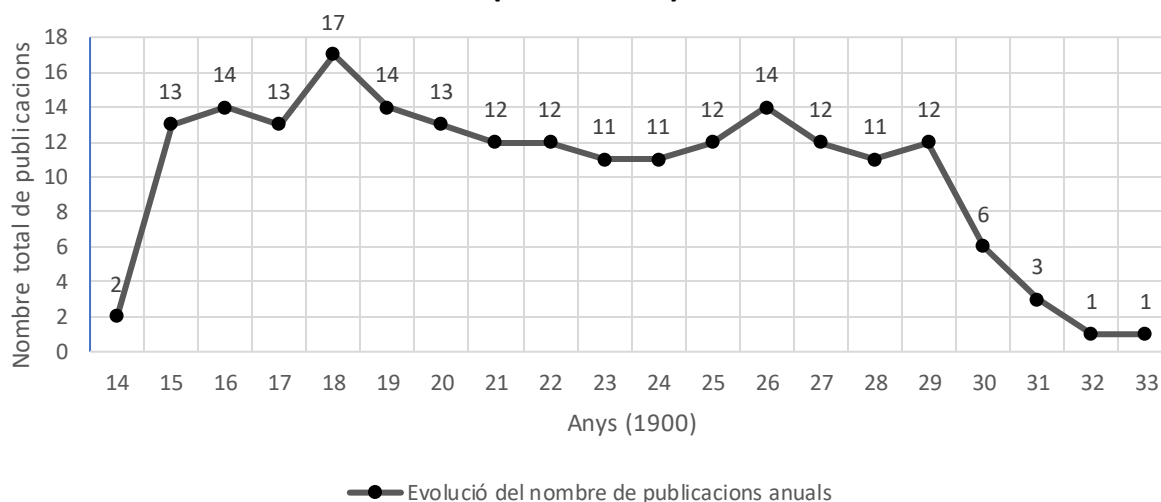
⁵¹ *Ibid.*, núm. 209 (1.VII.1933), pàg. 3

⁵² *Ibid.*

4.3. Periodicitat de la publicació

Si bé anteriorment hem distingit dues etapes pel que fa a l'evolució empresarial d'*El Sol de Tous*, també distingirem dues etapes en la periodicitat⁵³ d'aquest. D'una banda, la primera etapa de naixement i consolidació comprèn tota la primera etapa empresarial (1914-1926) i s'inclourien també els quatre primers anys de la segona etapa en la qual el periòdic ja és editat a Igualada. D'altra banda, la segona etapa d'acord amb la periodicitat inclourà la davallada i tancament d'aquest. Així comprendria els anys entre 1930 i 1933.

Gràfic 4. Evolució de la periodicitat d'El Sol de Tous (1914-1933)

Font: elaboració pròpia amb la consulta del portal El Trencadís

4.3.1. Naixement i consolidació

Si ens fixem en la primera etapa empresarial de la publicació, en la qual *El Sol de Tous* va ser editat a Tous i en la qual Camil Riba n'era el director observem com des d'un inici la periodicitat es manté constant i seguint amb els objectius del periòdic de sortir una vegada al mes. Al tractar-se d'una publicació mensual, per ser regular s'haurien de publicar dotze números a l'any. En el cas del 1914 i tenint en compte que va néixer el mes de novembre, la periodicitat va ser d'un periòdic per mes. Com mostra

⁵³ Per veure la relació completa de publicacions - dates de publicació i evolució d'*El Sol de Tous*, veure l'Annex 4. Evolució de la periodicitat i relació de números i dates de publicació

la línia, la periodicitat era bastant regular, la majoria dels anys ronda entre onze, dotze i tretze publicacions anuals. L'any 1915 surten tretze números, ja que el mes de novembre se'n publiquen dos. En alguns casos aquest fet és per commemorar l'aniversari del periòdic i, en altres, perquè coincideix amb la Festa Major del poble i, per tant, això fomentava un major contingut. Aquest fet es repeteix també l'any 1917, en el qual el número 43, publicat l'11 de novembre, a la capçalera hi apareix "Nombre extraordinari" i fa referència al tercer aniversari del periòdic.

D'altres anys, sortien dues publicacions en més d'un mes, com és el cas de l'any 1916, en el qual repeteix el mes de juny i de novembre, l'any 1920, on es publiquen dos números durant el mes de juny. I a la resta d'anys, també es publiquen més d'un número en alguns mesos, però, en canvi, alguns mesos no hi ha publicació. Però en cap de les publicacions s'exposa el per què d'aquestes irregularitats. Tot i això, aquest últim cas és poc habitual. L'únic any en què la periodicitat va ser correcta, sense repeticions ni mancances en cap mes, a part de l'any del llançament va ser l'any 1921. Un aspecte també curiós és que l'any 1918 es fa un total de 17 publicacions, repetint els mesos de gener, febrer, abril, juliol, setembre i desembre i, en canvi, el mes de novembre no es publica cap número.

Després de que la Direcció del periòdic passés a Igualada l'any 1926, el periòdic va viure regularment els quatre primers anys fins el 1929. Per tant, va seguir amb la constància que havia emprès els anys anteriors.

4.3.2. Davallada i tancament

Després d'aquests quatre anys inicials de la segona etapa empresarial a Igualada (1926-1933), el periòdic ja només va anar minvant i entrarà en decadència fins que, l'any 1933 es publicava l'últim número. Aquest declivi coincideix amb el final de la dictadura de Primo de Rivera i, en un context on a finals de 1929 amb la caiguda de la borsa es donà inici a la Gran depressió.

Segons Domènech, 1980:362, "Tot i els esforços de Josep Mateu que substituï Camil Riba en la direcció, *El Sol de Tous*, greument emmalaltit (referint-se al periòdic) en

l'afer del trasllat, no tornà més a ser el que era". Després d'aquests quatre anys inicials, la publicació va entrar en un declivi força accentuant i els seus últims quatre anys, van sortir molts pocs números, perdent així, la periodicitat que havia aconseguit en la seva primera etapa. L'any 1930, sortiran set números i l'any 1931 tres números els mesos de març, abril i novembre. En el número publicat el març d'aquest any, s'esmenta un petit fragment sota el nom d' "Avis" i signat per La Redacció, on s'exposa la voluntat de seguir publicant mensualment, tot i "l'atraç en que sortien els nombres del nostre periòdic"⁵⁴.

Però sembla que no va ser així, ja que no es publica el següent número, el 207, fins el novembre de 1931, en el qual apareix una referència que fa evident aquesta irregularitat en la periodicitat, "durant aquests dies d'absència forçada en reaparèixer nostre periòdic, (...) "⁵⁵. I tot i que el seu declivi comença a partir d'aquí, en algun dels números anteriors a aquells dies, es feia referència a que els sobraven col·laboracions per imprimir. Encara que es desconeixen les causes d'aquesta davallada, aquestes referències porten a pensar que el fet de publicar menys números no va per la falta de material o econòmica, sinó per altres motius.

El darrer any, el 1933, només va sortir una última publicació, ja comentada anteriorment, publicada, de nou, a Sant Martí de Tous. En aquest últim número no apareix cap referència explícita que serà l'últim, si més no, es fa alguna referència a aquest retorn de la publicació a la població i als dinou anys d'aquesta.

⁵⁴ *El Sol de Tous*, núm.205 (1.III.1931), pàg. 6

⁵⁵ *Ibid.*, núm. 207 (1.XI.1931), pàg. 4

4.4. Anàlisi de la capçalera

En la capçalera de qualsevol periòdic hi apareixen diferents aspectes que permeten conèixer algunes característiques, així com l'evolució del periòdic. Per tant, analitzant la capçalera, es veuen canvis que permeten explicar l'evolució empresarial del periòdic.

4.4.1. Administració, edició i impremta

Pel que fa la redacció i administració del periòdic, tal com s'ha exposat anteriorment en el treball, es va dur a terme íntegrament a Tous, fins el número 156 que es va passar a Igualada. En aquesta primera etapa la redacció d' *El Sol de Tous* va estar domiciliada a Sant Martí de Tous en el domicili del director i fundador, Camil Riba, al carrer Major, número 7. Un cop la direcció és traslladada a Igualada la redacció i administració estava domiciliada al carrer de la Soledat, 50, 3r. 2a. d'Igualada, al domicili del nou director, Josep Mateu. Finalment, l'últim número es va tornar a fer a Tous, a l'adreça ja esmentada.

Un altre dels detalls que ens aporta la capçalera és les empreses que van imprimir aquest periòdic. Si la redacció i administració havia estat, en un inici a la població de Camil Riba, la impressió durant tots els anys de vida del periòdic de Tous va ser a Igualada, la capital de l'Anoia, la qual es troba a deu quilòmetres de la població. Aquest fet es podria explicar perquè a la població de Camil Riba mai hi ha hagut una impremta i per la proximitat amb Igualada.

Analitzant les dades de la taula, *El Sol de Tous*, bàsicament es va imprimir en tres gràfiques o imprentes diferents que són: M. Pujet, Codorniu - Miranda i Moderna, ja que en molts casos el que canvia és el nom de la impremta o l'adreça i telèfon. La impremta M. Pujet (color verd a la taula) va imprimir gairebé la meitat de les publicacions del periòdic, ja que 107 dels 209 números totals que van ser publicats, apareix aquesta impremta en la capçalera. En segon lloc, trobaríem la Impremta Moderna (color taronja a la taula), la qual va imprimir 59 dels números i va coincidir amb el trasllat del periòdic. És a dir, un cop es va traslladar la direcció a Igualada, es va seguir imprimint en la mateixa impremta. I, finalment, en tercer lloc trobem la Impremta Miranda (en alguns casos amb la col·laboració de Codorniu) (color vermell

a la taula), la qual va imprimir un total de 17 i d'aquests tres van ser durant la primera etapa del periòdic, i la resta en aquesta segona etapa a Igualada, la majoria els últims números d'*El Sol de Tous*.

Taula 2. Relació de números publicats d'*El Sol de Tous* i impremtes

Número de les publicacions	Impremta	Adreça i Contacte
Del núm. 1 al núm. 2	Enquadernacions y Sellos de Goma Codorniu y Miranda	Igualada
Del núm. 3 al núm. 45	Impremta de M. Pujet	c/ Teatro, 7, Igualada
Núm. 46	Impremta Codorniu y Miranda	Igualada
Del núm. 47 al núm. 59	Impremta M. Pujet	c/ Teatro, 7, Igualada
Del núm. 60 al núm. 79	Est. Tip. M. Pujet	R. Canajales, 28, Igualada
Del núm. 80 al núm. 114	Impremta M. Pujet	R. Canajales, 28, Igualada
Del núm. 115 al núm. 134	Impremta M. Pujet	R. Canajales, 387, Igualada
Del núm. 135 al núm. 194	Impremta Moderna	Igualada
Del núm. 195 al núm. 201	Impremta Miranda	Josep Miranda. tel 117, Igualada
Del núm. 202 al núm. 203	Arts Gràfiques Miranda	tel 117, Igualada
Núm. 204	Impremta Miranda (abans Codorniu i Miranda)	Igualada
Núm. 205	Impremta Miranda	tel 117, Igualada
Núm. 206	Gràfiques Miranda	Igualada
Del núm. 207 al núm. 209	Impremta Miranda	tel 117, Igualada

Font: elaboració pròpia amb les dades extretes de la capçalera de les publicacions d'*El Sol de Tous*, recuperades del Fons local digital, Trencadís.

Tot i aquests canvis de impremta, el periòdic d'*El Sol de Tous*, mantindrà força constant al llarg de la seva trajectòria la composició i el format d'aquest. Si bé, patirà molts poques variacions, obtindrà un tipus de format força similar pel que fa a la composició i el disseny de diverses publicacions del període en el qual s'emmarca la publicació. Per exemple, el fet de que l'article editorial normalment – exceptuant números extraordinaris o esqueles – se situarà a la part esquerra de la portada o el tipus de lletra serà força homogeni en la majoria de publicacions.

El periòdic va tenir pràcticament només dos formats – sense contemplar els formats excepcionals –. El primer des del primer número fins al 101, era de 430 x 320 mm, i el segon, des del número 102 fins al 209, ser 320 x 220 mm. Aquest darrer format és el que apareix en la majoria de llibres, ja que és el format que s'aplicarà durant l'etapa del periòdic a la ciutat d'Igualada, com el cas dels autors Torrent i Tasis (1966: 389). Els números del primer format, per regla general, eren de quatre pàgines, a tres columnes els disset primer números i a quatre columnes la resta. Mentre que els exemplars del segon format esdevindran de vuit pàgines i a dues columnes.

4.4.2. Finançament

De la mateixa manera que, tal com apuntava Guillaumet (1982:40), moltes de les publicacions locals no comptaven amb unes estructures jurídiques pròpies i, s'acollien a d'altres ja creades com parròquies o sindicats, també seran la majoria les revistes sense una estructura financera creada. Aquest era el context més habitual en la majoria de publicacions, però *El Sol de Tous* no comptava amb aquesta opció de finançament, ja que no estava afiliat a cap entitat, sindicat, parròquia o partit polític. Per tant, les principals fonts de finançament d' *El Sol*, així com en la premsa en paper en general, són la venda del número, les subscripcions i la publicitat. Per tant, analitzarem els tres factors financers clau d'una publicació local segons Guillaumet (1982:40).

4.4.2.1. Preu de venda i subscripcions

En primer lloc, el preu de venda apareix a la part esquerra de la capçalera. En un primer moment, Camil Riba venia el periòdic a 15 cèntims i, si alguna persona volia comprar un número endarrerit o publicat fa temps el venia per 25 cèntims. També s'observa que apareix la indicació “Pagament per endavant”. Per tant, deduïm que amb els diners que obtenia d'aquests pagaments avançats, podia fer el pagament de les despeses d'impressió, ja que la distribució a punts de venda “es fa sovint directament i sense costos” (Guillaumet, 1982:40).

Pel que als punts de venda del periòdic, a banda del domicili de Camil Riba - en el cas de la primera etapa del periòdic (1914-1926) - i del domicili de Josep Mateu - en el cas de la segona etapa (1926-1933) -, els quals eren les adreces de les administracions, a la capçalera de nombrosos números apareixen dues llibreries on també es pot adquirir un número d'*El Sol de Tous*. Aquestes eren la Llibreria Gassó (carrer Sant Magí, 3) i Llibreria Jordana (carrer Òdena, 1), ambdues situades a la ciutat d'Igualada. És gairebé evident, doncs, que era el mateix Camil qui portava els exemplars per vendre a aquestes dues llibreries. Si bé, com apunta Guillaumet (1982:41-42), “els preus de venda són variables i no subjectes a cap norma reguladora i que “variaren en tot cas segons el nombre de pàgines i la qualitat del paper i de la impressió”, no serà el cas d' *El Sol de Tous*. Tot i que, el format, nombre de pàgines i les impremtes on serà imprès el periòdic varien – tal com s'ha explicat en l'apartat anterior – el preu de venda de cada número del periòdic gairebé no varia i, per tant, es manté constant al llarg de tota la seva trajectòria. Com a excepció trobem quatre números publicats l'any 1915, el preu dels quals disminuïa 5 cèntims de l'habitual. Però, en general, els preus anteriorment esmentats seran els mateixos per la resta de publicacions d'aquest. En canvi, en el cas de la quota de subscripció, sí que variarà.

Si en un inici, la subscripció pels veïns i veïnes de Tous i la seva comarca era de 1.25 pessetes l'any, si es tractava de gent que vivia a la península el preu per subscripció era de 1.75 ptes. I, per aquells que vivien a l'estranger, per 2.50 ptes.; aquest preu anirà augmentant al llarg de la seva trajectòria fins a arribar a un màxim de 2, 2.10 i 3 pessetes – respectivament – en els últims anys de la publicació. A l'última pàgina del periòdic, des del primer número apareix un anunci amb el títol de “Centro de suscripciones” i s'esmenta l'adreça del domicili del Camil, on també s'hi anuncia la compra, venda i canvi de les col·leccions de periòdics i segells i la venda dels productes que venia a la botiga que tenia a casa⁵⁶. Per tant, deduïm que la gent que volia subscriure's havia de dirigir-se al domicili de Camil Riba i fer el pagament de l'any per tal de rebre el número. En el cas d'Igualada, també podien fer-ho als punts de venda.

⁵⁶ Explicada a l'apartat 4.3. L'Ànima del projecte: Camil dels Diaris

Pel que fa als subscriptors de l'estranger o fora de la Península, s'ha pogut recuperar un llistat de vint-i-quatre persones que rebien *El Sol de Tous*. Aquesta informació apareix en un dels números publicats en el butlletí informatiu del mil·lenari del poble de Tous, el qual va ser creat com a rèplica d'*El Sol* original per tal d'informar sobre els actes del mil·lenari. Així esmenta "*El Sol de Tous* s'enviava cada mes a varis punts de fora d'Espanya (...) considerant que pot ser del seu interès una relació dels envios, seguidament els oferim la llista complerta"⁵⁷.

En aquest llistat apareixen els noms dels subscriptors i les destinacions, entre les quals trobem: Puerto Rico, Nicaragua, Mèxic, Argentina, França, Suècia, Itàlia, Holanda, Alemanya, Anglaterra, R. Du Zaire, Equador i Veneçuela – algunes de les destinacions repetides -. La majoria d'aquests eren veïns i veïnes del poble que s'havien traslladat o tenien família en els països esmentats. A banda, d'aquests vint-i-quatre subscriptors "a l'estranger", la manca de dades no ens permet saber el nombre de la resta de subscriptors o el nombre de vendes del periòdic, per tant, no es pot fer una estimació dels ingressos del periòdic rebuts d'aquests dos mètodes de finançament ni de la distribució d'aquest.

4.4.2.2. Publicitat

Pel que fa al finançament del periòdic *El Sol de Tous*, tal com hem vist anteriorment, tenia els ingressos de les subscripcions i la venda dels números. Però no és suficient per mantenir un diari. Per tant, també comptava amb la publicitat. Pel que fa a aquesta tercera font de finançament en la premsa escrita, la publicitat, es tracta d'una font fora important, com ja hem esmentat en el marc teòric.

El periòdic *El Sol de Tous* va comptar amb, com a mínim, una pàgina dirigida exclusivament a anuncis des de la seva primera edició. Els anunciants eren principalment petits negocis propers a Tous o del mateix poble, arribant a alguns negocis igualadins. S'hi anunciaven un gran nombre de negocis com sabateries, sastreries, tintoreries i petits negocis artesans de la comarca, així com grans empreses

⁵⁷ *El Sol de Tous*, Butlletí informatiu del mil·lenari, editat per la Comissió del Mil·lenari de Sant Martí de Tous.; núm. 10, (Gener del 1979), pàg. 3

de maquinària agrícola. També inclourà anuncis de serveis com un taxi o els horaris de la Hispano Igualada – autobús de Tous, Igualada i Barcelona –. Un fet destacable, és que en algunes ocasions, en el periòdic hi apareixia un anunci publicitari d'un altre periòdic, com és el cas d'una publicació de l'octubre de 1927⁵⁸ – en la segona etapa del periòdic –, on apareix un anunci de *Gaseta Comarcal*, també d'Igualada. En aquesta mateixa publicació, apareix un espai amb la paraula “disponible”, però no esmenta el cost o el contacte per anunciar-se tot i que s'exposa la possibilitat de poder publicar un anunci en el periòdic “És vostè comerciant? Si? Doncs no deixi de posar l'atenció a la secció d'anuncis!”⁵⁹.

Tot i que en alguns números i de manera ocasional, alguns anuncis es veuran mesclats entre el contingut informatiu, la majoria de vegades es trobaran concentrats a les últimes pàgines del periòdic i a mesura que el periòdic creixia també ho va fer la publicitat i el nombre d'anunciants. Si bé en un principi s'hi dedicava una sola pàgina i tots els anuncis eren de la mateixa mida i format, quan el diari constava de més de 4 pàgines trobem algun anunci a pàgina completa i, com a conseqüència augmenten el nombre de pàgines dedicades exclusivament a la publicitat. També, amb la trajectòria del periòdic, els anuncis⁶⁰ presentaran canvis com la incorporació d'il·lustracions – més habituals cap a la segona etapa d'aquest –, i s'anunciaran negocis de fora de la comarca com Granollers i, fins i tot, de Barcelona i voltants. Per tant, la publicitat es va convertir, en certa manera, en una secció del periòdic que perdurà al llarg de les 209 publicacions.

⁵⁸ *El Sol de Tous*, núm. 173 (31.X.1927), pàg. 6

⁵⁹ *Ibid.*, pàg. 5

⁶⁰ Per veure una pàgina publicitària d'*El Sol de Tous*, veure l'Annex 5. Secció de publicitat de la publicació

5. ESTUDI HEMEROGRÀFIC: ANÀLISI DE LES PUBLICACIONS

5.1. Característiques de contingut

El Sol de Tous és definit, per Torrent i Tasis (1966:389), com un periòdic “mensual informatiu”, però aquest periòdic no només incloïa notícies, sinó que hi trobem poesies, contes i alguns articles sobre qüestions de pedagogia pràctica, d'història comarcal, d'agricultura, programacions de festes, entre molts altres continguts diversos.

5.1.1. Gèneres periodístics utilitzats

D'acord amb la classificació dels gèneres periodístics que elabora Francesc Burguet (2004:31), en el periòdic de Tous hi predominen textos d'opinió en formats d'assajos, d'articles i columnes d'opinió i divulgació, que els seus impulsors anomenaven “prosa educativa”. Precisament, l'autor Burguet (2004:31) especifica que aquest tipus de periodisme serà abundant fins al final de la Primera Guerra Mundial. Així, en aquest inici d'*El Sol*, hi predomina aquest tipus de periodisme. En una de les seccions on es veu més clar aquest tipus de periodisme és a la primera pàgina d'aquest. El periòdic acostumava a començar amb una editorial que no era sempre firmada per la mateixa persona, ni per la redacció, sinó que els autors de les editorials variaven segons l'exemplar. La majoria d'aquests editorials esdevindran un missatge que generalment apel·larà de forma directa al lector. Si en els periòdics polítics aquest espai serviria per persuadir el lector o criticar mesures polítiques contràries a la ideologia del mitjà, en *El Sol de Tous*, el qual es manifesta apartidista, servirà per opinar sobre esdeveniments concrets i rellevants com festes, actes o esdeveniments ocorreguts en el poble – exceptuant números extraordinaris –, o per valorar i commemorar l'evolució del mateix periòdic.

La presència d'opinió en el periòdic de Tous, a banda dels col·laboradors del periòdic, també es veurà reforçada per la inserció de correspondència enviada pels lectors a la publicació en forma de textos curts en els quals els lectors i lectores podien exposar el seu punt de vista i així establiran una bidireccionalitat o vincle amb el mitjà. Aquest mètode no es farà servir des d'un inici, sinó que aquesta secció que porta el nom de “Secció de correspondència”, neix i comença a ser més recurrent en la segona etapa

d' *El Sol*, com a exemple, el número 176, publicat el gener de 1928, en el qual apareixen les peticions o opinions de tres lectors⁶¹. Aquesta secció solia aparèixer al final de les pàgines, com a últim contingut abans de la publicitat. Amb aquest mètode es promou un lector actiu amb la publicació.

A banda del periodisme d'opinió, tal com hem esmentat, *El Sol de Tous* també exercia un periodisme d'informació, d'acord amb la definició de Burguet (2004:31). L'autor assegura que el periodisme informatiu creixerà amb força després de la Primera Guerra Mundial. Pel que fa al llenguatge emprat pel periòdic, cal esmentar que les notícies i, per tant, el periodisme informatiu que impregnarà bona part de les pàgines del periòdic adoptarà, en certes ocasions, un llenguatge "de carrer", com si les notícies fossin explicades enlloc d'escrites pròpiament. En aquest sentit, fa pensar més en el periodisme interpretatiu i d'explicació, que per a Burguet (2004:31) serà aquell que no es conformarà amb explicar fets – com en el cas del periodisme informatiu – sinó que optarà per interpretar-los dins d'un context que els doni sentit i que faciliti la comprensió per part del lector. Aquest gènere serà el més utilitzant, junt amb el d'opinió pel periòdic i, per contra, el gènere estrictament informatiu es reflectirà en les breus notícies informatives. Així, en *El Sol de Tous*, aquest darrer tipus de periodisme no arriba fins a les darreres pàgines del periòdic, se solia trobar entre la pàgina 4 i 5, en les quals s'hi concentraven notícies d'extensió breu dividides per temàtiques coincidents en diverses publicacions: generals, teatrals i esportives.

5.1.2. Seccions i temàtiques més recurrents

En el cas de les temàtiques més generals, serà recurrent agrupar les peces de caire informatiu sota el nom amb majúscules "CRONICA", on no hi apareix cap altre subtítol que especifiqui el tema que es tractaria, es practica aquest tipus d'informació. Seguint la línia editorial de tot el diari, les cròniques explicaven festes, desastres o morts que havien succeït a Tous o a la comarca de l'Anoia en les últimes setmanes. Per exemple, en l'exemplar del 3 de juny de 1915 hi podem trobar una crònica sobre la festa de l'arbre en la que ens explica què s'ha fet en aquesta i com ha transcorregut tot. El fragment inicial de la crònica diu així: "Molt animades transcorregueren les festes de

⁶¹ *El Sol de Tous*, n. 176 (31.I.1928), pàg. 5

S. Isidre, diada en que la «Germandad» de Socors, per a malalts, celebrà sa anyal festa amb la brillantesa de costum⁶². Per tant, eren cròniques d'interès general, gairebé exclusivament locals o comarcals.

D'altres vegades, i ja més freqüent durant la segona etapa del periòdic, quan era editat a Igualada, aquestes peces informatives ja no duïen el nom de crònica, sinó que directament apareixia algun petit títol que advertia del que s'explicava a continuació. Per exemple, en el número 168, publicat al maig de 1927, s'explicava la mort d'una veïna de Tous sota el títol "Greu atropell"⁶³. Seguint en aquest petit canvi pel que fa al periodisme informatiu i com es representaven dins del diari, un cop el periòdic va passar a Igualada, fa sorgir una secció, la qual duia el nom de "Notícies de Tous". I, dins d'aquesta secció s'hi presentaven fets succeïts al poble, així com les festes que se celebraven o actes. En el número 195, publicat a l'agost de 1929, s'explica una festa organitzada per un propietari d'una casa anomenada "Flix" sota el nom de "Simpàtica festa"⁶⁴ i dins d'aquesta secció de les notícies de Tous. O, un altre exemple, n'és "Tempestat"⁶⁵, en el número 195, publicada el mateix any, on s'explicava una gran tempesta i les conseqüències d'aquesta a Tous i dels voltants.

Com ja s'ha esmentat, dins d'aquests apartats genèrics s'hi concentraven notícies de nombroses i diverses temàtiques, les que hem agrupat en generals, que inclouen tota mena de fets succeïts a la població o comarca, dins de les quals hi pot haver accidents, festes, esdeveniments, temporals, incendis, desapareguts, suïcidis, etc. Les que podríem agrupar com a fets noticiosos. Pel que fa a la resta d'informacions dins d'aquesta secció, podríem distingir-ne les informacions esportives i teatrals. En el cas d'aquestes darreres, apareixen dins d'aquesta secció de "CRONICA" o "NOTÍCIES DE TOUS", que no és d'interès estrictament cultural. Per tant, es troben separades de la resta de contingut cultural del periòdic. Apareixien tres ratlles explicant quines funcions o companyies es durien a terme, com per exemple en el número 173,

⁶² *El Sol de Tous*, núm. 8 (3.VI. 1915), pàg. 5

⁶³ *Ibid.*, núm. 168 (31.V.1927), pàg. 5

⁶⁴ *El Sol de Tous*, núm. 194 (1.VIII.1929), pàg. 5

⁶⁵ *Ibid.*, núm. 195 (1.IX.1929), pàg. 5

“Teatral.- El dia 30, una companyia de companyia infantil representarà al Teatre Recreatiu el drama «El Presentalla» i el sàinet «Abaix lo existent»⁶⁶.

Però sí una temàtica sempre duia el mateix nom era la d'informació esportiva. Pel que fa a aquest tipus d'informacions, apareixen a la capçalera d'*El Sol de Tous*, més aviat cap a mitjans de la seva trajectòria, quan, segons Torrent i Tasis (1966:703), els esports prenen, durant els anys 1923 i 1931, una empenta i “una difusió popular que, en certs aspectes, substitueixen externament i canalitzen les activitats polítiques interdites”. Els autors asseguren una necessitat que té el públic català d'aquella època “d'unes publicacions que comentin les activitats esportives, i sobretot el futbol, que ja és se'ns dubte la més important” (Torrent i Tasis, 1966:703). Així, el periòdic de Tous, també s'hi trobava aquest tipus d'informació i, dins la secció de “CRONICA” – o “Notícies de Tous”, a partir de l'any 1926 – portava un petit títol, sempre el mateix, “De futbol”. En poques línies s'explicava el resultat de l'últim partit, com per exemple en el número 189, publicat el març de 1929, on s'especifica “El passat diumenge dia 24, es celebrà un partit de futbol entre els equips de “L'Igualadí” i el nostre; guanyant “L'Igualadí” per 5 gols a 1”⁶⁷.

El fet de que s'inclogui aquesta informació de caire esportiu vindria donada per dos motius. Per una banda, aquest fet ja esmentat que ben entrat el primer quart de segle XX l'esport entra a la premsa amb força i, coincideix amb la creixent popularitat del bàsquet i del futbol. D'altra banda, es podria deure a la llarga tradició de la vila en aquest esport, tal com indica en el mateix periòdic “L'afició al joc de coça pot dir-se que la tenim ben arrelada en nostre poble. Tan el jovent com les damisel·les fan cap a veure aquest joc”⁶⁸. De fet, el club de futbol del poble, la Unió Esportiva Tous, va néixer el mateix any que va sortir el primer número del periòdic, l'any 1914 i, segons T. Gual (comunicació personal, març 2020) fou el mateix Camil Riba, director del periòdic qui va inscriure el club a la Federació Catalana de Futbol, en un dels seus viatges a Barcelona.

⁶⁶ *Ibid.*, núm. 173, (31.X.1927), pàg. 4

⁶⁷ *Ibid.*, núm. 189, (1.III.1929), pàg. 4

⁶⁸ *Ibid.*

La penúltima pàgina – la última sempre serà publicitat – de la publicació es dedicarà, normalment, a difondre informació cultural i de servei del municipi, així hi haurà dues seccions habituals. D'una banda, la informació que s'inclou en la majoria dels números publicats, i es converteix en una secció recurrent, duia el nom de "Registro Civil". Aquesta informació es tractaria d'interès local, ja que només apareixien els naixements, les defuncions i els matrimonis que s'haurien produït durant cada mes a la població de Sant Martí de Tous. I, aquesta secció es mantenia constant i amb la mateixa estructura, si algun mes no s'havia celebrat cap boda, també en deixava constància. Com en el cas del número 10, publicat a l'agost de 1915, "Nacimientos Día 8,—Joaquín Senserrich Seíals, hijo de Joaquín y de Ana «a Sereno vieja». Día 10.—Ramona Vidal Albareda hija de Juan y de María «a Casa noya» (...) Defunciones Día 11 .—Dolores Riba Riba, de dos meses hija de Camilo y de Maria «a Casa Vicente» de bronquitis capilar. MATRIMONIOS ninguno.”⁶⁹ Aquesta secció solia ser a la última pàgina que hi hagi contingut i, en algunes ocasions estava firmada per "El encargado del Registro Civil, Martí Domènech".

Tal com hem esmentat en l'apartat sobre les etapes del periòdic, amb el trasllat hi va haver alguns canvis. Entre ells, aquesta secció sobre el registre civil deixa de ser tant recurrent, ja que, en comptades ocasions apareix, però només ho fa amb xifres i no amb noms. D'altres vegades només fa referència a casaments i naixements de forma esporàdica i tan sols recolliran aquells casos que tinguin vinculació amb persones de notorietat del municipi. En el cas de les defuncions, trobem també amb freqüència números que publiquen l'esquela d'alguna defunció en la portada del periòdic, ocupant-la tota o gairebé tota, com és el cas, per exemple, dels números⁷⁰ 16, 74 i 31 desembre 25, en les portades dels quals apareix l'esquela de Gabriel Valls, Andreu Pujol i Isidre Domènech, en diverses mides (pàgina completa, un quart de pàgina i mitja pàgina), respectivament. També en alguns nombres apareixeran els "Noys i Noyes que han fet la Primera Comunió"⁷¹, amb el llistat de tots els nens i nenes del poble que feien la Primera Comunió aquell any. La segona secció habitual en aquesta

⁶⁹ *El Sol de Tous*, núm. 10 (1.VIII.1915), pàg. 4

⁷⁰ *Ibid.*, núm. 16 (1.I.1916), núm. 74 (28.IX.1919) i núm. 148 (31.XII.1925), respectivament.

⁷¹ *El Sol de Tous*, núm. 53 (19.V.1918), pàg.3

penúltima pàgina portarà el nom de “Bibliografia”, en la qual s’hi comentaran i recensionaran llibres i revistes d’actualitat o d’interès. Un dels principals responsable d’aquesta darrera era el col·laborador Joan Domènech, i amb el trasllat a Igualada, sembla que es convertirà en la secció “Lletres d’Or”, el responsable de la qual era el nou director del periòdic, Josep Mateu. No es tractava de la secció idèntica, però, si més no serà força semblant i tindrà el mateix objectiu, la dinamització cultural.

Si bé hem assenyalat les seccions més recurrents del periòdic, així com els gèneres periodístics utilitzats, cal dir, que en força ocasions es presentaran seccions noves o qualsevol informació adaptant-ne un títol per poder incloure-la. Pel que fa al contingut un recurs que utilitzarà amb freqüència *El Sol de Tous* era el d’incloure-hi històries o contes populars reescrits per algun dels col·laboradors o contes propis que ells mateixos havien escrit, per exemple “Conte”, escrit per J. Domènech en el número⁷². També publicarà de forma habitual i en ocasions repetides poesies escrites pels col·laboradors fent referència a fets rellevants locals, a persones conegudes o qualsevol tema relacionat amb el poble de Tous. En el número 23, Lluïset signarà un poema amb títol de “¿Quina esculliré?” que comença “Per la boca de pinyó m’agrada a mi l’Enriqueta; i la Paula i l’Antoneta per coset tan rebufó. Després lo cor m’han robat la Francisca i la Marina; com també la Caterina per son elegant posat”⁷³. En alguns dels continguts es farà referències a fets o estats que permeten fer-se una idea de la societat en aquella època, com a exemple, la quantitat d’articles, poemes o contes amb contingut sexista – entesa actualment – on el paper de la dona es limitava a ser la mestressa de casa o a ser la muller o parella de l’home, en articles com “Educación de la mujer”⁷⁴ o “La dona”⁷⁵, entre d’altres.

Tot i que la majoria del contingut es regirà per l’interès estrictament d’àmbit local del poble de Tous, com “Mossos d’esquadra.- Celebrem la vinguda i estatge d’una parella de mossos d’Esquadra; guàrdia que representa una seguretat en certs casos (...)”⁷⁶, també apareixeran notícies d’altres municipis de l’Anoia i, concretament d’Igualada.

⁷² *El Sol de Tous*, núm.76 (9.XI.1919), pàg. 4

⁷³ *El Sol de Tous*, núm. 23 (25.VII.1916), pàg.2

⁷⁴ *El Sol de Tous*, núm. 43 (11.XI.1917), pàg.3

⁷⁵ *El Sol de Tous*, núm. 117 (15.IV.1923), pàg.2

⁷⁶ *El Sol de Tous*, núm. 208 (31.XII.1932), pàg.5

D'aquesta manera, seran freqüents notícies o articles sobre fets ocorreguts a la capital anoienca, com la inauguració de la Biblioteca Municipal d'Igualada⁷⁷ o la visita del rei Alfons a Igualada⁷⁸. En el número 163, es dedica la portada a "Les noces d'or del chor La Llàntia"⁷⁹, d'interès igualadí o els guanyadors dels XI Jocs Florals, els quals van ser entregats al poeta igualadí, Jaume Boloix i Gabriel Castellà, col·laborador igualadí⁸⁰.

En aquest sentit, també s'inclourà contingut que afectarà a nivell comarcal o més general, a nivell autonòmic⁸¹ i estatal, en el qual s'aplicarà un periodisme d'informació, però en diverses ocasions també s'utilitzarà cert periodisme d'opinió, ja que s'expressarà l'opinió d'algun dels esdeveniments. Així, s'explicarà la supressió del cos de mossos d'Esquadra de Catalunya⁸², l'any 1917, el nomenament del general Primo de Rivera, l'any 1923, "Nou govern.- Les accelerades disposicions que dimanen del nou Director militar, son ben acollides per la opinió (...) La enhorabona al seu cabdill, l'Exm. Sr. Marqués d'Estella (...)"⁸³ o el dret de vot a les dones a l'Estatut Municipal de 1924, durant la dictadura del general Primo de Rivera, en el número 134 amb el títol "El Nou Cens"⁸⁴, on el periòdic explica les condicions d'aquest nou sufragi.

Finalment i després d'explicar els principals gèneres periodístics i les temàtiques o continguts més recurrents durant tota la trajectòria d'*El Sol de Tous*, cal destacar que les seccions explicades que més llarga durada van tenir foren Crònica, que informava a través de breus notes dels esdeveniments locals, Registre Civil, que donava puntual compte de les fluctuacions demogràfiques del poble, o Bibliografia, comentant i recensionant llibres i revistes d'actualitat. També van tenir el seu lloc d'importància les notícies, els consells i els comentaris agrícoles i viticultors.

⁷⁷ *El Sol de Tous*, núm. 169 (30.VI.1927), pàg. 3

⁷⁸ *El Sol de Tous*, núm. 143 (9.VI.1925), pàg. 4

⁷⁹ *El Sol de Tous*, núm. 163 (25.XII.1926), pàg. 1-2; L'Agrupació Coral La Llàntia és una coral de veus fundada l'any 1876 a Igualada, a la qual se li atorgarà, l'any 2011, la Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya.

⁸⁰ *El Sol de Tous*, núm. 27 (1.XI.1916), pàg. 3

⁸¹ Aquest contingut s'explica a l'apartat 5.3. Qüestions lingüístiques i polítiques del treball

⁸² *El Sol de Tous*, núm. 44 (2.XII.1917), pàg. 3

⁸³ *El Sol de Tous*, núm. 123 (30.IX.1923), pàg. 4

⁸⁴ *El Sol de Tous*, núm. 134 (14.IX.1924), pàg. 3

5.1.3. “Defensor dels interessos del poble i sa comarca”

Si bé un objectiu clar exposa *El Sol de Tous* en la seva capçalera és aconseguir ser el “defensor dels interessos del poble i sa comarca” – entre aquest hi ha algunes variants pel que fa el nom del poble -. Així, un tema recurrent en els números publicats serà les millores pel poble. Aquesta temàtica serà comú en les columnes d'opinió i en algun editorial, tant comentant les millores que s'havien aconseguit com les que reclamaven. Com a exemple l'editorial de la publicació número 6, sota el títol “Demanem aigües”⁸⁵, en la qual es critica el govern del poble i es fa una demanda de més fonts i punts d'aigua a Tous. En el número 15, amb el títol “Menys paraules i més fets”⁸⁶, l'autor animarà els veïns i veïnes del poble a queixar-se, a sortir al carrer i reclamar millores per la indústria del poble. Per tant, el periòdic es convertirà en un altaveu del poble per reclamar les millores del poble, que no seran poques les que s'aniran aconseguint al llarg de la seva trajectòria.

Aquest primer article sobre la temàtica en el qual es reclama l'aigua al poble és escrit per Emili Bardí. Ell serà un dels principals col·laboradors que insistirà en les millores del poble. Lluitarà per aconseguir l'arribada de les aigües al poble, però no serà l'única reclamació que farà el col·laborador. En un article sota el nom “Ocasión propícia”⁸⁷, Emili Bardí reclama a les autoritats del poble que gestionin els tràmits que comporta la posada en marxa de les obres en un local per a la construcció d'edificis escolars i justificarà aquesta demanda per la necessitat de donar feina a molts pagesos, els quals havien viscut un any de males collites. També va argumentar els avantatges que aconseguirien amb la construcció d'una carretera que, sortint de Jorba, enllacés amb Santa Coloma de Queralt allargant-se fins a Bellprat, per Fiol⁸⁸ o si aconseguissin allargar la línia fèrria.

També serà recurrent reclamar reparacions o qualsevol qüestió de petites dimensions i quotidianes. Aquestes reclamacions, moltes vegades, s'aconseguiran i també es reflectirà en el periòdic. En el número 8, i a la secció de crònica, es demana “es

⁸⁵ *El Sol de Tous*, núm. 6 (4.IV.1915), pàg. 1

⁸⁶ *Ibid.*, núm. 15 (5.XII.1915), pàg. 1

⁸⁷ *Ibid.*, núm. 12 (3.X.1915), pàg. 3

⁸⁸ *Ibid.*, núm. 14 (11.XI.1915)

d'extrema necessitat que l'Ajuntament procuri l'arreglo del pas de la riera que condueix a la font de Can Riba"⁸⁹. I, posteriorment, en el número 11, s'escribia "tenim la satisfacció de fer constar que s'ha arreglat ja el pas de la riera de Can Riba, col·locant-hi una palanca, ..." ⁹⁰. D'aquesta manera, també s'advertia els veïns i veïnes, mitjançant el periòdic, de les reunions sobre les qüestions que reclamaven els col·laboradors en el mateix periòdic. Aquest contingut portava de títol "Avis", "Demà a les 10 i mitja, en la casa Consistorial, tindrà lloc la primera reunió de poble, per a veure si's pot lograr la construcció d'un edifici ont s'hi puga instal·lar una fàbrica de teixits"⁹¹. I, en d'altres, s'exposa el resum de la reunió, sota el títol "Sobre la reunion"⁹². Aquest fet demostrarà la capacitat de convocatòria que tindrà el periòdic.

Aquestes reclamacions es faran evidents en l'inici del periòdic, però més endavant, el periòdic esdevindrà una eina per transmetre els progressos i els estats dels projectes els quals es reclamen en un principi. Així, en alguns articles, com en el número 90, s'exposen informacions com "Projecte segons càlcul des Sr. Rendé" i "Projecte en el cas de que, de moment, no puga construir-se l'edifici per elaboració de vins"⁹³, on s'explica el projecte previ abans d'aconseguir el celler cooperatiu, que arribarà a Tous l'any 1923. I aquest tipus de contingut també seguirà present en la segona etapa del periòdic, quan ja serà traslladat a Igualada, no seran tant freqüents els editorials i les columnes d'opinió dedicades a les reclamacions del poble, sinó que es convertiran en notícies recurrents dins la secció de "Notícies de Tous" – o, "Crònica de Tous", en algunes ocasions –. Així apareixeran un gran ventall de notícies amb temàtiques diverses i agrupades així amb subtítols com "Millores", "Obres", "Reformes", "Noves construccions", "Agrícoles", "Engravada", "Aixamplament", "Aigües", entre d'altres⁹⁴.

Amb totes aquestes iniciatives, reclamacions i millores, *El Sol de Tous* es convertirà en espectador i testimoni d'una època amb molts esdeveniments⁹⁵. Per tant, el

⁸⁹ *Ibid.*, núm 8 (3.VI.1915), pàg. 8

⁹⁰ *Ibid.*, núm. 11 (5.IX.1915), pàg. 3

⁹¹ *El Sol de Tous*, núm. 16 (1.I.1916), pàg. 2

⁹² *Ibid.*, núm. 17 (2.II.1916), pàg. 1

⁹³ *Ibid.*, núm. 90 (12.XII.1920), pàg. 1

⁹⁴ *El Sol de Tous*, números compresos entre l'any 1926 i 1929

⁹⁵ Veure síntesi de les millores a l'Annex 6. Síntesi de millores del poble de Sant Martí de Tous reflectides en el periòdic

periòdic serà el reflex de la història local del poble i dels voltants com l'arribada de les aigües al poble des de Can Baltà⁹⁶, la instal·lació de l'electricitat⁹⁷ o els projectes sobre la construcció d'una línia fèrria⁹⁸ o de la carretera de Jorba⁹⁹.

5.2. Qüestions lingüístiques i polítiques

Si anteriorment explicàvem els gèneres periodístics, les seccions i les temàtiques més generals del periòdic, així com alguns apunts sobre el paral·lelisme entre l'evolució del contingut de la premsa comarcal a Catalunya, també és rellevant analitzar breument la mateixa correlació, però aplicant-la al camp lingüístic.

A banda, dels principals antecedents de la premsa catalana, recollits i explicats pels autors Torrent i Tasis (1966:17-49), l'any 1841 es publicava "Lo Pare Arcàngel", que l'autor Jaume Guillaumet (1991:21), el considera com el primer periòdic modern en català i la primera producció de la tradició humorística de la premsa catalana. L'autor afirma que des de l'any 1841 fins a 1939, la llengua catalana coneix un procés de creixement (Guillaumet, 1991:22). Aquest període que apunta Guillaumet, inclou el període en que es publica *El Sol de Tous*, els primers anys del segle XX i fins a l'inici de la Segona República.

Malgrat que *El Sol de Tous* era un diari català, tal com indica Miret (1983:68), en la fitxa tècnica del periòdic, no estava íntegrament escrit en aquesta llengua. De fet, el primer i segon números seran escrits íntegrament en castellà. L'idioma no sembla que fos un fet important en la línia editorial del periòdic, ja que combina el català i el castellà, a vegades, en un mateix exemplar. Si és ben cert que durant tota la trajectòria la majoria dels números s'intenten íntegrament en català, sempre hi ha col·laboradors o autors d'aquest que tenen preferència pel castellà i d'altres pel català. Això s'explicaria perquè tal com apunta Guillaumet (1991:22), el principi del segle XX i fins a finals de la guerra civil, la premsa en català viu un període d'extensió i de normalització, però mai s'acabarà de situar per davant del castellà.

⁹⁶ *El Sol de Tous*, núm. 40 (2.IX.1917) i núm. 41 (7.X.1917)

⁹⁷ *Ibid.*, núm. 60 (6.X.1918), núm. 61 (1.XI.1918) i núm. 68 (1.V.1919)

⁹⁸ *Ibid.*, núm. 50 (1.IV.1918), núm. 61 (1.XI.1918) i núm. 67 (30.III.1919)

⁹⁹ *Ibid.*, núm. 14 (11.XI.1915)

És difícil analitzar quants números van sortir en català i quants en castellà degut a aquesta no – homogeneïtat pel que fa a la llengua emprada pel periòdic. Però cal apuntar que, a termes generals, s'utilitza el català en els continguts de periodisme informatiu, és a dir, el que serien les notícies o l'apartat de crònica, explicada en l'apartat anterior. Per tant, el que seria contingut propi del periòdic, o, fins i tot alguns columnes d'opinió de col·laboradors constants en ell, són en català. En canvi, el castellà s'empra més en anuncis o continguts externs al diari, com també d'alguns col·laboradors que ho feien en castellà, tret d'alguns números íntegrament en castellà, com és el cas dels dos primers números. També algunes editorials apareixen en castellà.

Si ens centrem en el pensament, sobre aquesta qüestió lingüística, dels que van fer possible el periòdic es veu reflectit en un extens nombre d'articles que defensaven la llengua i la cultura catalana, com per exemple l'editorial del número 18, "Per la llengua catalana"¹⁰⁰. Si bé "la utilització del català en la redacció dels articles fou primerenca, no va ser fins al 1916 en què es reivindicaren per primera vegada i d'una forma oberta els drets del català com a llengua" (Domènech et al.; 1980:359). L'article "Per la llengua catalana", escrit per Miquel Bosch i Jover, acabava així "Que ningú es deixi imposar, ni enganyar ignocentment; qu'haviat de la llengua que tota persona ben nada te a la boca, en diran dialecto al parlar de Catalunya ... I estem que *El Sol de Tous* s'aderéix de tot cor a n'aqueix alerta, fa que si ell es un cultural popular, l'unich medi de cultura d'una nació es l'idioma; i el de nosaltres es sols el de la nostra aimada Mare, la gloriosa i treballadora Catalunya". Per tant, i tal com exposa l'article hi ha aquesta voluntat del periòdic d'emprar la llengua catalana. També en son un clar exemple les editorials "El dret de la llengua catalana"¹⁰¹, escrit pel mateix col·laborador, i "Visca la nostra parla" escrit per Josep Domènech en el número 21, on exposa amb un to semblant la qüestió lingüística de la llengua catalana i castellana, "No vull dir jo amb aixió, que'ls catalans haigim de despreciar i arreconar la hermosa llengua de

¹⁰⁰ *El Sol de Tous*, núm. 18 (5.III.1916), pàg. 1

¹⁰¹ *El Sol de Tous*, núm. 19 (2.IV.1916), pàg. 1

Cervantes, sino que hem de volguer corn a llengua oficial, a la nostra i a la castellana, la hem de volguer apendrer per estudi i per costum, servint-nos-en per a traduir”¹⁰².

Aquestes primeres manifestacions, però, no van ser solament una qüestió lingüística, sinó que esdevé un problema polític, que apareix en el periòdic en altres manifestacions i això ens porta a comentar aquesta qüestió. Si bé *El Sol de Tous* es defineix, des d'un principi, com a un diari “apolític”, també expressa alguns pensaments sobre l'opció nacionalista, però ho fa, no com a col·lectiu, sinó a través de la individualitat dels seus col·laboradors. En aquest sentit, cal destacar els articles “Sinceritat”¹⁰³, el qual aprova l'opció de la Lliga Regionalista, “Lo que cal fer”¹⁰⁴ i “Aclariment”¹⁰⁵, els quals defensen un nacionalisme religiós d'impregnació catòlica, “La Quarta Setmana Municipal”¹⁰⁶ que acaba brindant per l'autonomia de Catalunya, els articles sobre els mítings de Joventut Nacionalista i Joventut Republicana¹⁰⁷ i també les col·laboracions de Joan Bisbal, secretari local a Jorba, amb el títol de “Resorgiment”¹⁰⁸.

Seguint en aquesta línia i amb una voluntat d'incloure un to de desvinculació política, encara que impregnats de l'esperit conservador i tradicionalista propi de la comarca rural catalana, també apareixeran articles centrats en temes de profunda conflictivitat social com “Las zonas Neutras”, “Necesstitats en porta”, “Els més màrters” i “La Crisi Social”¹⁰⁹. Aquests darrers articles també provocaran una baralla política local que es veurà manifestada al periòdic durant els anys 1917 i 1918 – els quals coincideixen amb l'any en què van sortir més números publicats d'*El Sol de Tous* –.

En aquest sentit, en algunes publicacions es veuran reflectides algunes tensions dins del context local, com a exemple, en el cas de la publicació número 53, on apareix un escrit signat pel mateix alcalde del poble, Isidre Junyent, sota el títol “Remitit que se'ns

¹⁰² *Ibid.*, núm. 21 (1.VI.1916), pàg. 1

¹⁰³ *Ibid.*, núm. 28 (11.XI.1916), pàg. 3

¹⁰⁴ *Ibid.*, núm. 49 (3.III.1918) – en el periòdic apareix com a número “48” per equivocació.

¹⁰⁵ *Ibid.*, núm. 50 (1.IV.1918)

¹⁰⁶ *Ibid.*, núm. 56 (15.VII.1918)

¹⁰⁷ *Ibid.*, núm. 63 (15.XII.1918)

¹⁰⁸ *Ibid.*, núm. 65 (2.II.1919) i núm. 88 (15.X.1920)

¹⁰⁹ *Ibid.*, núm. 29 (8.XII.1916), núm. 52 (1.V.1918), núm. 73 (31.VIII.1919) i núm. 74 (28.IX.1919)

suplica, L'alcalde de Tous al poble"¹¹⁰, en el qual explica que el gener d'aquell mateix any va prendre possessió del càrrec d'Alcalde. Les tensions d'aquest escrit, però, vindrà d'abans, quan en unes publicacions anteriors¹¹¹, Emili Bardí, mestre del poble, havia propugnat un ajuntament d'unitat.

Si ens fixem en la data de la majoria dels articles comentats anteriorment¹¹², sobre qüestions catalanistes – tan lingüístiques com polítiques –, daten totes de la primera etapa del periòdic i abans de la implantació de la dictadura de Primo de Rivera. Però no és un fet casual, sembla que això es traslladarà a la majoria dels exemplars de periòdics d'aquesta època. Això podria explicar-se, tal a la incidència que tindrà el règim sobre les publicacions “de significació catalanista i republicana”, de les quals advertirà una desaparició massiva la tardor del 1923 i un ressorgiment l'any 1930, com referencia l'autor Jaume Guillaumet (1982:55).

Durant la dictadura de Primo de Rivera no s'escriuran articles d'aquestes característiques, sinó que se centraran de forma pràcticament exclusiva en temes religiosos o d'interès comarcal i local; sense partidisme i sense una ideologia política marcada. No serà fins els anys 30 quan tornarà a sorgir articles els quals tractaran els temes anteriorment esmentats, com “Plasmació i renaixença de la llengua catalana”¹¹³, escrit per A.T.B (Antoni Talló i Busquets), el juliol de 1933, en l'últim número d'*El Sol de Tous*.

¹¹⁰ *El Sol de Tous*, núm. 53 (19.V.1918), pàg. 3 - 4

¹¹¹ *El Sol de Tous*, núm 40 (2.IX.1917) i núm. 41 (7.X.1917)

¹¹² Les referències mostren que tots daten entre 1916 i 1920.

¹¹³ *El Sol de Tous*, núm. 209 (1.VII.1933), pàg. 4

5.3. Presència i contacte amb altres publicacions catalanes

El periòdic, de forma recurrent, menciona publicacions que eren conegudes durant el període en que es publica *El Sol de Tous*. Com ja s'ha esmentat Camil Riba era subscriptor de molts periòdics d'arreu i també n'era col·leccionista. Per tant, en aquest sentit, aquest també es veurà reflectit en el periòdic, normalment apareixent en la secció de successos sota el nom de crònica o notícies de Tous.

Al número 189, publicat el març de 1929, apareix una menció al diari *El Matí*¹¹⁴, “Nou periòdic.- Existeix força expectació per la prompta aparició del diari catòlic *El Matí*. Veurem si satisfà les aspiracions dels qui a Tous s'hi ha subscrit, principalment dels catòlics que viuen al marge de la política. En Camil Riba cuida de la subscripció”¹¹⁵. Per tant, deixava constància de la subscripció, però també pretenia donar a conèixer als lector d'*El Sol* aquest nou periòdic i a qui li podia interessar, explicant la temàtica d'aquest. Aquest fet no només era recurrent en la segona etapa del periòdic, com el cas d'aquesta anterior referència, sinó que ja en la primera etapa, el periòdic intercanvia contacte amb alguns d'aquestes publicacions amb certa notorietat, com en el cas del número 74, publicat l'any 1919 s'anunciarà “Canvi.- *La Veu de Catalunya*¹¹⁶, importantíssim periòdic de la capital ha tingut l'amabilitat d'establir el canvi amb aquest modest mesetal *El Sol de Tous*. Ho celebrem infinitament i benvingut sia”¹¹⁷. En aquest sentit, per una banda, es feien notícies publicades a *El Sol de Tous* relacionades amb altres periòdics i, d'altra banda, aquest també apareixia en altres publicacions.

¹¹⁴ *El Matí* va sortir per primera vegada a Barcelona el 24 de maig del 1929. “El seu llançament va ésser precedit d'una intensa campanya de propaganda, per mitjà de conferències en les principals ciutats de Catalunya. *El Matí* era un diari catòlic català, presentat d'una manera excel·lent, amb vinyetes artístiques per a cada secció, imprès en un paper de to lleugerament rosat, i redactat i corregit amb gran cura. Hom explicava, com a cosa insòlita per a aquell temps, que abans de llançar al públic el primer número, van ésser confeccionats i impresos diversos números complets d'assaigs”(Torrent i Tasis, 1966:632)

¹¹⁵ *El Sol de Tous*, núm. 190 (1.IV.1929), pàg. 5 – tot i que la data és anterior a la primera publicació d'*El Matí*, intuïm que la subscripció es devia fer en els assajos anteriorment publicats, tal com apunten Torrent i Tasis (1966:632).

¹¹⁶ *La Veu de Catalunya* neix l'11 de gener de 1891 i es tractava d'un setmanari literari tant com polític, que més tard, l'any 1899 es convertirà en un diari, “l'únic diari català que aleshores sortia en la nostra llengua”, el qual va adquirir “un gran nombre d'il·lustres redactors i col·laboradors”(Torrent i Tasis, 1966:156-164)

¹¹⁷ *El Sol de Tous*, núm. 74 (28.IX.1919), pàg.3

D'altres periòdics¹¹⁸ de Catalunya amb els quals *El Sol de Tous* va tenir intercanvi van ser *El Xerraire*, de Barcelona; *L'Estel*, de Borges Blanques; *La Cotorra*, de Badalona; *El Vidrio*, de Badalona; *La Falç*, de Pineda i *Catalunya Sportiva*, de Barcelona. Però també hi ha casos en què es fa un intercanvi amb algun periòdic de fora de Catalunya, com *Pedagogía social*, d'Osca. També s'utilitzarà el periòdic d'*El Sol de Tous* per a fer propaganda d'algunes publicacions igualadines o comarcals, com ja hem esmentat en l'apartat sobre la publicitat del periòdic. Però aquest fet serà més recurrent en la segona etapa del periòdic, un cop és traslladat a Igualada. Així, s'anunciarà la *Gasetta Comarcal*¹¹⁹ en diverses publicacions d'*El Sol*, com a exemple el número 173¹²⁰, anteriorment comentat, on hi ha un anunci d'aquesta publicació. També trobem una breu referència a aquest diari, en el número 171, "Per fi veiem a Igualada un diari. No cal dir l'emoció que fou rebut (...) Ara sols ens cal dir que desitgem un gran èxit (...) i disposeu sempre dels vostres humils companys d'aquesta Redacció"¹²¹.

Un altre mètode recurrent, en el periòdic de Tous, així com en moltes de les publicacions d'aquella època és l'intercanvi de cartes obertes que eren publicades en el mateix periòdic. Deixant de banda els poemes o paraules dedicades al periòdic o al seu fundador per part de bona part dels col·laboradors i d'altres com "les paraules que el mestre Guimerà digué un dia Emili Pasqual i aquest repetí a Josep Mateu (...)" (Domènech et al.; 1980:363-364), en les quals es reconeix la tasca de Camil Riba¹²² i en aquest sentit, cal destacar una anècdota¹²³ que va patir *El Sol de Tous* relacionada amb l'escriptor Santiago Rusiñol.

En el primer número publicat d'*El Sol de Tous*, apareix un escrit sota el títol de "Nacimiento i Bautizo"¹²⁴, anteriorment referenciat, en el qual s'explica el naixement del periòdic. Aquest va arribar a Santiago Rusiñol, qui va dedicar unes paraules "Un

¹¹⁸ *El Sol de Tous*, entre el mes de febrer i març de 1917.

¹¹⁹ *Gasetta Comarcal* va ser un periòdic d'informació general i local editat a Igualada entre els anys 1927 i 1931, en dues èpoques. Si bé és curiós que aquest diari sortís anunciat en varis números d'*El Sol de Tous*, no hem trobat cap relació directa amb cap dels dos directors. Només hem pogut contrastar que algun dels col·laboradors coincidien, com és el cas d'Emili Pasqual d'Amigó i Gabriel Castellà.

¹²⁰ *Ibid.*, núm. 173 (31.X.1927), pàg. 6

¹²¹ *El Sol de Tous*, núm. 171 (31.VIII.1927), pàg. 3

¹²² *Ibid.*, núm. 72 (30.IX.1927), pàg. 2

¹²³ Les cartes entre Santiago Rusiñol i *El Sol de Tous* han estat consultades a l'obra d'Elisa Vidal (2014:15-16)

¹²⁴ *El Sol de Tous*, núm. 1 (8.XI.1914)

nou col·lega *El Sol de Tous*¹²⁵ a la publicació de *L'Esquella de la Torratxa*¹²⁶, on l'escriptor "dona la benvinguda" al nou periòdic, però amb un to sarcàstic, criticant algunes qüestions d'aquest llançament, amb algunes frases com "Ja veiem que *El Sol de Tous* no és un Sol de gaires pretensions que'ls que l'escriuen no porten pressa, i els que el llegeixen van adelarats", així com la qüestió lingüística – el primer número va ser íntegrament en castellà –. A part de frases com aquesta en les que intentava desprestigiar el diari, també criticava el poble de Sant Martí de Tous i citava fragments del primer exemplar d'*El Sol*. Un cop va sortir el segon número, Rusiñol, sota el pseudònim de Xarau, va tornar a fer el mateix, publicant unes paraules sota el títol "*El Sol de Tous*, un altre número"¹²⁷, on amb un to irònic i de mofa, va comentar aquest segon número a *L'Esquella de la Torratxa*.

En aquest moment s'enastarà una "baralla" d'articles, cartes i poemes que es publicaran tant a *L'Esquella* com al *Sol*. Un col·laborador sota el nom de Josep Quatracentes Noranta va ser el primer en respondre a aquestes al·lusions al periòdic amb el títol "De casa nostra"¹²⁸ i, J. Codina, un altre col·laborador, també va dedicar un poema "Per en Xarau"¹²⁹ amb fragments com "Estimat amic Xarau mai m'ho hauria pensat, que un "Sol" tan petit com el de Tous, se't hagués ficat al cap (...) Y sobre tot tingas cuidado amb lo que te recomanat i Deu vulgui que no't torni a ficarset lo Sol al cap." D'altra banda, Aurelio R. Del Hoyo escriurà una carta oberta¹³⁰ en la qual donarà ànims a Camil Riba per seguir amb el periòdic. Aquesta "picabaralla", però va continuar amb la resposta¹³¹ de Santiago Rusiñol quan va sortir el tercer número d'*El Sol*, les quals van ser publicades en el quart número¹³² del periòdic.

¹²⁵ *L'Esquella de la Torratxa* (11.XII.1914), pàg.805-807

¹²⁶ *L'Esquella de la Torratxa* va llençar el seu primer número el 6 de maig de 1872 i es tractava d'un "setmanari humorístic, una rèplica de La Campana de Gràcia, però més vehement en matèria política, que també l'havia precedida en l'èxit popular (...) Va tenir dues èpoques més, l'any 1874 i 1879. La col·lecció de *L'Esquella de la Torratxa* té la qualitat d'una història de Barcelona i de tot Catalunya durant uns seixanta anys (...) És una de les publicacions més importants que ha sortit en català, i una de les que més va contribuir que el gran públic aprengué a llegir i d'escriure en la nostra llengua" (Torrent i Tasis, 1966:258-268)

¹²⁷ *L'Esquella de la Torratxa*, (18.XII.1914), pàg. 821

¹²⁸ *El Sol de Tous*, núm. 3 (3.I.1915), pàg. 1

¹²⁹ *Ibid.*, pàg. 2

¹³⁰ *Ibid.*

¹³¹ *L'Esquella de la Torratxa* (8.I.1915), pàg. 21

¹³² *El Sol de Tous*, núm. 4 (2.II.1915), pàg. 2-3

Aquest fet podria haver donat l'embranzida inicial al periòdic d'*El Sol*, ja que com apunta Vidal (2012:40), “en aquest punt, després de la tempesta en un vas d'aigua que creà la polèmica que des de la capital (Barcelona) s'originà, i gràcies a les moltes adhesions que com a conseqüència es desencadenaren, arribaren col·laboracions de molts punts de Catalunya”. Però es posarà fi a aquest intercanvi de crítiques amb un intercanvi de cartes¹³³ entre *El Sol* i *L'Esquella*. Josep Guix, un dels col·laboradors i company de Camil Riba, va enviar una carta formal a Santiago Rusiñol demanant-li que deixés de fer “broma” sobre *El Sol de Tous*. Un dels fragments anunciava “Cregui no sen burli mes de nostre modest periodich, o sinó ans anfadaré, com V. pot compendra”. Santiago Rusiñol, respondrà de forma immediata amb una altra carta “Ni al Sol de Tous, ni a vostè particularment, ni menys al poble he tractat d'ofendre. Se tracta no mes de glosar un xic en broma” en una carta més llarga en la que demana disculpes. Un cop enviades aquestes dues cartes, no van tornar a aparèixer referències sobre *L'Esquella de la Torratxa* en el periòdic d'*El Sol de Tous*.

5.4. Els col·laboradors de Camil Riba

Si bé en un inici Camil Riba va començar sol amb aquest projecte, a poc a poc anirà comptant amb col·laboradors que ajudaran a mantenir *El Sol de Tous*, fins a aconseguir que uns quants d'aquests fossin gairebé fixes en les pàgines del periòdic. Alguns, fins i tot, eren encarregats d'alguna secció. Però resulta difícil poder parlar sobre tots els col·laboradors que van escriure en el periòdic, ja que al llarg dels dinou anys d'existència, van ser molts els que van col·laborar. Entre ells, molts utilitzaven pseudònims o algun sobrenom. Per tant, a continuació s'esmentaran alguns dels més recurrents o destacats pel contingut aportat.

Al llarg de tota la trajectòria d'*El Sol de Tous*, hi escriuran moltes persones que “feien arribar els articles o textos al director per poder col·laborar amb el periòdic” (Vidal; 2012:27). Tal com apuntava Guillaumet (1982:40), les prestacions personals, és a dir, les col·laboracions, són desinteressades. En aquest sentit, si bé hi havia periodistes

¹³³ Les cartes han estat recuperades del buidatge del llibre de la historiadora Elisa Vidal (Vidal; 2012:40-41). Veure l'Annex 7. Llistat complet de col·laboradors d'*El Sol de Tous*

que hi col·laboraren, també hi ha persones dedicades a moltes altres matèries, com metges, farmacèutics, mestres, escriptors o inclús veïns i veïnes de la comarca, així com companys del director. De fet, Guillaumet (1982:41) afirmarà que “una revista local respon sempre a una iniciativa individual o de grup, en la qual es combinen l’afany d’un servei informatiu amb el d’una activitat cultural o polifacètica: els grups promotors s’amplien o s’encongeixen, es donen el relleu o simplement pleguen una temporada, d’acord amb la intensitat variable de l’activitat social de cada població”.

En el cas d’*El Sol de Tous*, Camil Riba serà el que emprendre la iniciativa i també participarà en alguns dels números com a redactor, tot i que seran poques vegades i en ocasions especials, com el cas dels aniversaris del periòdic, el retorn d’algunes cartes adreçades a ell o, algunes ratlles dedicades a algun dels seus companys i col·laboradors del periòdic com és l’article “A mon amic, en Joan Domènech”¹³⁴.

Com hem comentat anteriorment, durant els primers anys de l’existència d’*El Sol de Tous*, Emili Bardí i Mercader, va ser una persona important per donar l’embranzida del periòdic, el qual feia la funció de redactor cap. Emili Bardí era mestre del poble de Tous i les seves aportacions al periòdic eren ressenyes d’actes notoris i columnes d’opinió on, sobretot, destacava les necessitats del poble. Els primers escrits que apareixen firmats per ell tractaven sobre la seva professió, sobre la pràctica de mestre en un poble i reflectia la imatge d’aquesta qüestió en el món rural. En aquest sentit, ressaltava l’analfabetisme, la incultura i la indiferència davant l’escola i la seva tasca. “Germanor”, “La Pau i en Wilson” o “Caritat”¹³⁵ són alguns dels articles on l’autor plasma algun dels seus ideals. Emili Bardí i Mercader va morir el dia 5 de maig de 1927 a Tous i en el número 168, publicat el dia 31 de maig del mateix any, apareix un article sota el nom “Els que moren”¹³⁶, on reconeix la seva tasca “havia dirigit *El Sol de Tous* per espai de vuit anys distingint-se per les valentes campanyes culturals que sostingué amb una fé inquebrantable”. En aquest sentit, mestres d’altres municipis o regions també col·laboraran, com és el cas d’ “Andreu Pujol, de Tortosa; Francesc Font, de Torroella de Montgrí o Concepció Vilá” (Vidal; 2012:27). Fet que fa pensar

¹³⁴ *El Sol de Tous*, núm. 17 (2.II.1916), pàg. 3

¹³⁵ *Ibid.*, núm. 28 (11.XI.1916); núm. 31 (2.II.1917) i núm. 32 (4.III.1917), respectivament

¹³⁶ *Ibid.*, núm. 168 (31.V.1927), pàg. 4

que el fet que, com hem vist, el periòdic sí que té un component ideològic, progressista i humanista podria explicar que potenciés a aconseguir diferents col·laboradors d'altres poblacions.

Un col·laborador esporàdic va ser Josep Guix i Claramunt, veí de Tous, qui escriurà articles on expressarà temàtiques com la rutina i la incomunicació del món rural, com a exemple l'article "Abaix la incomunicació"¹³⁷. També escriurà sobre noves tècniques agrícoles i la necessitat dels pagesos del poble a assistir a conferències sobre la temàtica, en articles com "Fruit de conferències"¹³⁸. En els seus primers articles, també els dedicarà a combatre els "vícis tan arrelats en pobles" de pocs habitants com "la tafaneria, la crítica malintencionada i l'enveja", seguint el to moralitzant de la línia editorial d'*El Sol de Tous*.

Uns articles semblants als de Josep Guix, són els del col·laborador, Joan Domènech. Els seus articles, en un inici, també tracten sobre les normes de moral que haurien de tenir els joves i, també, criticarà els "vícis socials" que, segons ell, han de ser erradicats. D'altra banda, però, els seus escrits comencen a ser més positius i les seves col·laboracions comencen a tenir més lloc en les pàgines del periòdic. Joan Domènech "s'inicià en les tasques literàries i periodístiques" (Domènech et al.; 1980:366) i sembla que hi ha un moment on ha de marxar de Tous per treballar. Però, tot i així, en algunes ocasions seguiran apareixent alguns articles signats per ell, on dedica algun poema a *El Sol de Tous*.

En aquesta primera etapa del periòdic, també cal esmentar dos dels col·laboradors que, junt amb Emili Bardí, Josep Guix i Joan Domènech, també van ser col·laboradors i companys que des d'un principi participaran en el projecte de Camil Riba. Els dos eren del poble de Tous, per una banda, Josep Codina, els articles del qual porten títols que reflecteixen molt bé les temàtiques que tracta com "Contra avarícia ..." ¹³⁹, i, per altra banda, Martí Domènech i Guix, el qual s'encarregarà de la secció de "Registre

¹³⁷ *El Sol de Tous*, núm.23 (25.VII.1916), pàg.1

¹³⁸ *Ibid.*, núm. 43 (11.XI.1917), pàg. 1-2

¹³⁹ *Ibid.*, núm. 17 (2.II.1916), pàg. 1-2

Civil” i firmarà, en moltes ocasions com “El encargado del Registro Civil, Martín Domènech”¹⁴⁰.

Un col·laborador, que s’ha comentat anteriorment, pels seus articles de caràcter patriòtic, és Miquel Bosch i Jover, veí d’Artès. Ell era mestre i va ser un dels col·laboradors que més es manifestarà en qüestions lingüístiques i polítiques i, per tant, deixant entreveure algunes de les manifestacions sobre el nacionalisme en el periòdic. Cal destacar alguns dels articles reivindicatius de la llengua catalana, com “Per la llengua catalana”¹⁴¹, així com també d’altres més pedagògics i històrics els quals desprenen un to progressista i culte, com “L’ensenyament català”¹⁴². A banda, d’aquests articles i columnes d’opinió, serà el col·laborador responsable de la columna “Bibliografia”, en la qual hi ressenyava llibre sobre l’ensenyament i pedagogia, també de caràcter força progressiu.

En aquesta primera etapa del periòdic, a banda dels col·laboradors, companys de Camil i veïns de Tous també hi col·laboraran persones d’altres ciutats o regions, com és el cas dels igualadins com Musset i Ferrer; i Frederic Prat, amb articles de creació literària. Un altre col·laborador, també d’Igualada, va ser Josep Rius i Borràs, que exposa, en els seus escrits, reflexions sociopolítiques i la inquietud de transformació social. Així com també ho van fer Joan Bisbal, de Jorba, o el Dr. Aksafok amb articles religiosos i filosòfics. Tal com apunta Vidal (2012:27) també col·laboraran metges amb prou prestigi com Antoni Pujades, de Barcelona; J. Gimeno d’Amigó; i Ignasi de Llorens, de Tarragona; Frederic Soler, de Tous; i farmacèutic: J. Pujades, de Montblanc, els quals escriuran articles de caràcter assagístic.

Si bé en aquesta primera etapa del periòdic, molts dels col·laboradors eren veïns del poble de Tous o voltants i signaven amb el nom o bé amb algun pseudònim o inicials, un cop el periòdic passa a la segona etapa amb el trasllat a Igualada, molts d’aquests - explicats anteriorment - ja no seran tant recurrents. En aquest sentit, comencen a

¹⁴⁰ *Ibid.*, núm. (3.I.1915), pàg. 3

¹⁴¹ *Ibid.*, núm. 18 (5.III.1916), pàg. 1

¹⁴² *Ibid.*, núm. 78 (11.I.1920), pàg.1

aparèixer articles i notícies – en el cas de periodisme informatiu – els quals estaran signats per la mateixa “Redacció” o per un “Reporter”.

En aquests sentit, però, cal destacar la feina del successor de Camil Riba, el que serà el nou director en aquesta nova etapa del periòdic. Josep Mateu i Dalmases col·laborarà en més ocasions que en el cas de Camil Riba. El nou director intenta reflectir costums i escenes casolanes i serà el responsable de la secció “Lletres d’Or”. Les seves narracions, sota aquest títol, d’una banda, tractaren sobre experiències viscudes com a mestre i, d’altra banda, escriurà sobre altres temàtiques variades. La primera aportació que va fer en el periòdic i a la secció “Lletres d’Or” va ser en el primer número publicat a Igualada i del qual ell ja n’era el director amb una narració que portava el títol de “La filla de l’hostal”¹⁴³. Aquesta primera aportació i secció la va dedicar a un dels grans escriptors en llengua catalana amb les paraules “Dedicatòria al meu mestre Josep M. Folch i Torres; si amb or i plata es compren els xais amb moixanes ells paguent la cura que’ls te bon pastor, i jo com a senzilla ovella de vostre remat vos dedico aquestes Lletres d’Or”¹⁴⁴. Molts dels seus relats eren rondalles senzilles en les quals intentava transmetre el missatge que el bé sempre s’imposa, el bé de la generositat i el sacrifici heroic i desinteressat; i el mal de l’egoisme, l’enveja i la rancúnia. En general es tracten d’escrits que desprendran la sensació d’irrealitat i d’un món “ideal”.

Era força recurrent, ja en la primera etapa del periòdic, que els col·laboradors fessin homenatges o dedicatòries a personatges notoris en la història de Catalunya, com en el número 133, publicat el juliol de 1924, on apareixen dos textos dedicats al dramaturg, polític i poeta en llengua catalana, Àngel Guimerà. Un és publicat per Joan Bisbal amb el títol de “A la memòria de n’Angel Guimerà”¹⁴⁵ i l’altre és signat pel pseudònim El Cantaire Català i porta el títol de “En la mort del mestre, l’Angel Guimerà”¹⁴⁶. Així també hi ha un poema i homenatge dedicat “Al insigne poeta català: Mossen Jacint Verdaguer, qual nom honra al Passeig d’Igualada (...)”¹⁴⁷ i signat per les inicials F.G.

¹⁴³ *El Sol de Tous*, núm. 158 (15.IX.1926), pàg. 4

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ *El Sol de Tous*, núm. 133 (31.VI.1924), pàg.2

¹⁴⁶ *Ibid.*

¹⁴⁷ *El Sol de Tous*, núm. 109 (29.VI.1922), pàg.5

Seguint amb aquestes dedicatòries, a la primera pàgina del número 202 apareix el retrat d'un poeta i les paraules "És amb goig que avui oferim aquest modest nombre extraordinari a nostre bon amic N'Emili Pascual d'Amigó. Aquest vellet que Catalunya vol i respecta, col·laborador constant de la premsa petita, que ell tanta estima; és poeta llorejat amb més de trenta premis en jocs florals, i una dotzena al menys en varis certàmens Agrícoles"¹⁴⁸. Gairebé totes les pàgines d'aquest número – el qual comptarà amb setze pàgines - ressaltaran l'obra d'Emili Pasqual - veí de Torre Blanca (el Bruc) - la seva poesia i els seus pensaments.

Finalment, després de conèixer alguns dels col·laboradors que van ajudar a mantenir el periòdic d'*El Sol de Tous*, cal esmentar alguns que si bé no van ser col·laboradors, sí que hi van escriure en algunes ocasions. Aquests destaquen per la seva notorietat com a escriptors, com Gabriel Castellà, Jaume Boloix i Canela i Lluís Millà. Aquests van escriure en algunes ocasions i en el cas del primer, alguns dels seus treballs es presenten com una síntesi de tots els que van aparèixer en els números 204 i 208 d'*El Sol de Tous*. Un dels seus articles és "Una adhesió més" en el qual s'adhereix a l'homenatge o número extraordinari que el periòdic va dedicar a Emili Pasqual d'Amigó i, d'altres articles parlaven sobre la història de Tous i el seu castell.

Però, tal com apuntàvem al principi d'aquest apartat, aquests només són alguns dels col·laboradors més recurrents del llarg de tota la trajectòria d'*El Sol de Tous*. Per tant, trobem una llarga llista¹⁴⁹ molt més àmplia de tots els noms, pseudònims o sigles dels que seran els col·laboradors.

¹⁴⁸ *El Sol de Tous*, núm. 202 (1.V.1930), pàg. 1

¹⁴⁹ Veure llista completa dels col·laboradors d'*El Sol de Tous* a l'Annex 6. Llistat complet de col·laboradors d'*El Sol de Tous*

CONCLUSIONS

Fent una mirada retrospectiva a l'inici d'aquesta recerca, el propòsit principal és estudiar la publicació d'*El Sol de Tous*, així com alguns factors clau per poder-la estudiar amb profunditat. Arran de l'estudi de la publicació hem pogut resoldre totes les preguntes plantejades a l'inici del treball.

Primerament, després de conèixer el context de la premsa a Catalunya i Espanya entre el 1879 i 1939 hem observat que la trajectòria d'*El Sol de Tous* guarda una relació amb l'evolució històrica de la premsa local a Catalunya i amb el context polític de Sant Martí de Tous, català i espanyol. D'aquesta manera, l'estudi històric de la premsa comarcal a l'Anoia ens mostra que l'any del naixement d'*El Sol de Tous* la premsa comarcal es trobava en un moment de consolidació i l'Anoia gaudia de set publicacions estables i de circulació corrent l'any 1914. Això podria explicar, també, el naixement de la publicació. Així mateix, estudiant el context local de Sant Martí de Tous podem concloure que la publicació neix en un moment en què es produeix un creixement notable de l'alfabetització al poble i, per tant, es tracta d'un aspecte favorable en l'aparició d'*El Sol*.

Un dels factors clau en l'estudi d'*El Sol de Tous* és la figura de Camil Riba. Tot i tenir molt poques referències de qui va ser, les mateixes aportacions en el periòdic i algunes referències aportades per fonts personals, hem pogut conèixer de manera general la seva biografia i entendre què el va fer crear aquest projecte i el motiu pel qual neix la publicació. Si bé resulta difícil d'entendre com un home, que no havia estudiat i, que havia anat a l'escola fins als dotze anys, va ser capaç de tirar endavant un projecte com el de crear un periòdic, la seva afició pels periòdics i la seva ideologia progressista han permès entendre el perquè del periòdic. D'altra banda, un aspecte també rellevant és el fet que no comptés amb cap altra persona – en la tasca administrativa i empresarial – per tirar endavant el periòdic. De totes maneres i, com hem pogut veure al llarg del treball, va comptar amb una llarga llista de col·laboradors que van permetre omplir les pàgines d'*El Sol de Tous* de contingut al llarg de tota la seva trajectòria.

Arran de l'anàlisi de contingut de la publicació, podem afirmar que la publicació compleix la voluntat que exposa en el seu subtítol "Periòdic mensual, defensor dels

interessos del poble i sa Comarca”, ja que hem observat que les pàgines d'*El Sol de Tous* recullen els interessos i preocupacions del poble. A partir de les aportacions de la recerca, també hem pogut identificar en quin model de publicació, dins de la premsa comarcal, encaixa *El Sol de Tous*. Si bé Guillaumet (1982:32-43), descriu tres models de publicació diferents: diari local, periòdic local i revista local, hem vist que encaixarà perfectament en l'últim model de publicació. L'autor defineix com a revista local com a propi de pobles petits, té una periodicitat mensual, un no seguiment de l'actualitat, ja que destina l'atenció exclusiva a la informació local i amplis espais de col·laboracions de caire cultural i té un règim laboral plenament no professional i forta mobilitat redaccional. I, pel que hem pogut analitzar en la recerca, encaixa perfectament dins d'aquest model. D'aquesta manera, hem observat també, que en tots els censos o referències d'*El Sol de Tous* és definit com a periòdic i no com a revista local.

Pel que fa a la seva evolució empresarial hem pogut identificar dues etapes marcades pel canvi de director de la publicació. En aquest sentit, si bé el canvi de gestor i lloc de publicació d'*El Sol de Tous* resulta un punt clau en la seva trajectòria i l'hem considerat durant l'anàlisi d'aquesta, amb aquesta recerca no hem pogut esbrinar quins van ser els motius d'aquest trasllat. Però, tot i no haver trobat proves sòlides sobre el trasllat de la publicació, sí que hem pogut conèixer els canvis que va suposar aquest fet. D'aquesta manera, estudiant la periodicitat dels números publicats, també hem identificat dues etapes, les quals han permès conèixer la seva trajectòria.

Si *El Sol de Tous* no comptava amb l'opció de finançament de moltes de les publicacions locals d'aquella època – finançament per part d'una entitat, sindicat, parròquia o partit polític afiliat –, hem vist que les seves principals fonts de finançament eren la venda del número, les subscripcions i la publicitat. En aquest sentit, hem pogut veure que la vida administrativa de la publicació era molt senzilla i va consistir a crear l'equilibri entre les despeses originades per la impressió amb els ingressos derivats de les subscripcions, les vendes al carrer i la publicitat que, tal com assegura Guillaumet (1982:40), serà una característica general entre les publicacions locals. Arran de l'anàlisi de contingut, també deduïm que amb els diners que obtenia de pagaments avançats, podia fer el pagament de les despeses d'impressió, ja que la distribució a punts de venda es fa sovint directament i sense costos.

Pel que fa a les característiques tècniques de la publicació d' *El Sol de Tous*, hem de destacar que adoptarà un model propi de les publicacions locals, el qual segons Guillaumet, es caracteritzarà per tenir un sistema de composició híbrid entre revista i diari: del primer model de periòdic n'agafarà el format, la distribució de materials i el disseny, mentre que dels diaris n'adoptarà notícies i informacions pròpies d'aquestes publicacions (Guillaumet, 1982:42). Si bé en algun cas hi haurà algun número del periòdic de Tous que arribarà a les setze pàgines, i, per tant, un mètode més proper a les revistes, només serà en algun cas excepcional i poc habitual. En canvi, al llarg de la seva trajectòria adoptarà una extensió més petita d'entre quatre, sis i vuit pàgines i amb un format més similar al que s'atribueixen habitualment a la premsa de periodicitat diària.

L'estudi històric inicial de la premsa a Catalunya i Espanya ens ha permès veure que la tendència periodística era majoritàriament política i amb accentuat partidisme. I si bé la majoria de les capçaleres anoiènques en el moment del naixement d' *El Sol de Tous* seguiran aquesta tendència, també n'hi va haver algunes poques – com és el cas d' *El Sol de Tous* – que es declararan defensors dels interessos de la vila o la seva comarca. Per tant, si bé la majoria de les publicacions locals “s'acolliran sota la protecció d'una societat local, una parròquia, una associació o un ajuntament” (Guillaumet, 1982:40), la publicació estudiada resultaria una excepció en aquest sentit. De fet, tal com hem pogut veure en l'anàlisi de la publicació, *El Sol* presenta un caràcter menys partidista que la resta de publicacions en aquell context.

Tot i això, a mesura que hem aprofundit més en la recerca fins a arribar a l'anàlisi de contingut, hem pogut detectar un cert “paral·lelisme polític”, és a dir, una tendència a reflectir determinades orientacions polítiques en la manera de presentar el contingut. Així, hem vist també que la publicació es caracteritza per una “premsa orientada cap al comentari”, que tal com asseguren els autors Hallin i Mancini (2004:62), aquesta característica permet veure la línia editorial política, indiferentment si aquesta publicació es troba sota el paràmetre d'un partit polític o entitat com hem referenciat anteriorment.

Tot i la dificultat de poder conèixer tots i cadascun dels col·laboradors de la publicació estudiada, per la quantitat de persones que durant dinou anys van aportar contingut a aquest, amb l'anàlisi dels més recurrents o destacats hem pogut reconèixer el perfil ideològic que impregnava les pàgines d'*El Sol de Tous*. En aquest sentit, seguint els criteris dels autors Hallin i Mancini (2004:26) per detectar aquest grau de paral·lelisme polític, hem esbrinat que algunes de les persones que prenen part en les publicacions eren políticament actives o amb una ideologia progressista molt clara. El fet que persones d'altres municipis i regions també col·laborassin fa pensar que el fet que, com hem vist, el periòdic sí que té un component ideològic, progressista i humanista el qual podria explicar que potenciés a aconseguir diferents col·laboradors d'altres poblacions.

En darrera instància, la recerca i el treball han permès contextualitzar la publicació dins de la premsa a Catalunya i Espanya, així com dins del context històric de Sant Martí de Tous. Alhora, també aprofundeix en la figura de Camil Riba, el seu impulsor, i explica l'evolució empresarial i concreta els trets de la publicació a partir de la descripció de les seves característiques formals i de contingut. Així mateix, també compta amb una aproximació del tarannà polític de la publicació a partir de la indagació sobre l'equip humà que hi ha darrere de les pàgines del periòdic. Per tant, *'El Sol de Tous' (1914-1933): una publicació local amb dinou anys d'existència'*, pot dotar a les recerques posteriors d'una eina unificada i prou ampliada de la publicació, fins ara, inexistent.

FONTS DOCUMENTALS

AJUNTAMENT DE SANT MARTÍ DE TOUS (2017). *Cultura, festes i tradicions*.

Recuperat de: <http://www.tous.cat/tous-actiu-/cultura-festes-i-tradicions/> [Consulta: 15-04-2020]

BIBLIOTECA CENTRAL D'IGUALADA (maig 2014). *El Sol de Tous: 100 anys d'un diari històric*. Recuperat de: <https://bibliotecaigualada.cat/ca/el-sol-de-tous-100-anys-dun-diari-historic/> [Consulta: 15-11-2019]

BURGUET, F (2004). *Les trampes dels periodistes* (1a ed.). Barcelona: Edicions 62.

CABAÑAS, N (2017). Sant Martí de Tous: Mapa del patrimoni cultural. *Web Cultura, SCP*. Recuperat de: <http://patrimonicultural.diba.cat/uploads/08226/memoria.pdf>

CARNER, A. (19 juny 1971). Los hombres que he conocido: El Camilo dels diaris. *Diari Igualada*, p. 8.

CASASÚS, J.M (2014). La premsa en català de 1868 a 1939. *Catalan Historical Review* 8, 161-170. doi: <http://dx.doi.org/10.2436/20.1000.01.115>

COMISSIÓ DEL MIL·LENARI DE TOUS (juny 1978). Especial Dalí. *El Sol de Tous, butlletí informatiu del mil·lenari*, p. 4

COSTA FERNÁNDEZ, LL; PUNTÍ BRUN, M (2013). Premsa gratuïta, un model de comunicació local. *Revista de Recerca i d'Anàlisi* 30 (1), 79-99. doi: <http://dx.doi.org/10.2436/20.3008.01.107>

DE LAS HERAS, C (2000). *El papel de la publicidad en la empresa periodística* (Treball fi de màster). Recuperat de: <http://ves.cat/euU8> [Consulta: 10-05-2020]

DOMÈNECH, J.M.; BLANCO, V.; ENRICH, J.; PLADEVALL, A.; ROJAS, N.;
ALBAREDA, M.; ... i VALLS, A.M (1980). *Tous Mil anys d'història*. Barcelona:
Publicacions de l'Abadia de Montserrat

ELS AMICS DE TOUS (21 febrer 2014). *Camil Riba i El Sol de Tous*. Recuperat de:
<http://amicsdetous.blogspot.com/2014/02/camil-riba-i-el-sol-de-tous.html>

FESTIVAL DE LLEGENDES DE CATALUNYA. (2010). *XI Festival de Llegendes de Catalunya*. Recuperat de: <https://www.llegendes.cat/> [Consulta: 15-04-2020]

FIGUERES, J.M (1989). *La premsa catalana* (1 ed.). Barcelona: Col·lecció Nissaga

FIGUERES, J.M (2014). Aportacions bibliogràfiques a la història de la premsa i del periodisme a Catalunya (2000-2010). *Revista Internacional de Història de la Comunicació* 13(1), 171-188, Recuperat de: <http://ves.cat/euVb>

GENERALITAT DE CATALUNYA (2017). *Patrimoni cultural de Sant Martí de Tous*.
Recuperat de: <http://ves.cat/euVe> [Consulta: 15-04-2020]

GÉRARD, M (2019). Prensa y censura en España durante la dictadura de Primo de Rivera (1923-1930): El ejemplo de la reacción del periódico El Sol al golpe de estado. *Revista Ab Initio* 13, 181-198. Recuperat de: <http://ves.cat/euU9>

GIVANEL, J (1937). *Bibliografia catalana: Premsa*. VOL II. Barcelona: Institut Patxot.
Recuperat de: <http://ves.cat/euWl>

GRAN ECICLOPÈDIA CATALANA (2009). Sant Martí de Tous. Recuperat de:
<https://www.enciclopedia.cat/ec-gec-0060321.xml> [Consulta: 19-04-2020]

GUILLAMET, J (1982). *La premsa comarcal, un model català de periodisme popular* (1a ed). Recuperat de: https://www.fbofill.cat/sites/default/files/0183_1_0.pdf

GUILLAMET, J (1991). La premsa en català: canvi de cicle. *Annals del Periodisme Català* 18, 17-22. Recuperat de:

<https://www.raco.cat/index.php/annalsperiodismecatala/article/view/266374>

[Consulta: 03-05-2020]

GUILLAMET, J (2003). *Història del periodisme: notícies, periodistes i mitjans de comunicació* (1 ed.). Barcelona: Aldea Global

HALLIN, D., MANCINI, P (2004). *Sistemas mediáticos comparados* (1 ed.). Barcelona: Hacer Editorial

IDESCAT (2019). *Sèries històriques demogràfiques de Sant Martí de Tous*. Recuperat de: <https://www.idescat.cat/pub/?id=shd> [Consulta: 15-04-2020]

LA LLANTIA (2016). *Agrupació Coral La Llàntia*. Recuperat de: <http://agrupaciocorallallantia.blogspot.com/> [Consulta: 20-05-2020]

MATEU, D. (20 maig 2017). El meu avi i la Model. *Ara*. Recuperat de: <http://ves.cat/euVc>

MIRET I SOLÉ, M.T (1983). *La premsa a Igualada (1808-1982)*. Vol. II. Barcelona: Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

REDACCIÓ (28 octubre 2014). Celebrats els 100 anys d'El Sol de Tous (1914-2014). *La Veu de l'Anoia*. Recuperat de: <http://ves.cat/euWk> [Consulta: 15-11-2019]

REDACCIÓ (2 juliol 2015). Igualada recorda el periòdic El Sol de Tous. Regió 7. Recuperat de: <http://ves.cat/euWh> [Consulta: 15-11-2019]

REDACCIÓ (12 abril 2017). Les caramelles de Sant Martí de Tous reben la Creu de Sant Jordi de la Generalitat. *La Veu de l'Anoia*. Recuperat de: <http://ves.cat/euVd>

REDACCIÓ (27 desembre 2017). El somni del 'Camil dels Diaris'. *Infoanoia*. Recuperat de: <http://infoanoia.cat/somni-camil-dels-diaris/> [Consulta: 15-11-2019]

TORRENT, J., TESIS, R (1966). *Història de la premsa catalana*. VOL I i VOL II. Barcelona

TRENCADÍS: Fons locals digitalitzats. Xarxa de Biblioteques Municipals de la Diputació de Barcelona [Dipòsit Digital]. Consultat des de <https://trencadis.diba.cat/Trencadis/detail/trencadis/diba2561?contentFlg=0>

VENDRELL, M (2019). Igualada, capital en molts aspectes. Manuscrit no publicat, Facultat de Ciències de la Comunicació, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, Catalunya

VENDRELL, M (2019). Què passa amb els mitjans de comunicació de l'Anoia?. Manuscrit no publicat, Facultat de Ciències de la Comunicació, Universitat Autònoma de Barcelona, Bellaterra, Catalunya

VIDAL, E (2012). *El Sol d'un home sol*. Sant Martí de Tous: Els Amics de Tous

VIDAL, E (2014). *Quaderns de Tous I: Retrat d'un poble 1890-1930*. Barcelona: Els Amics de Tous.

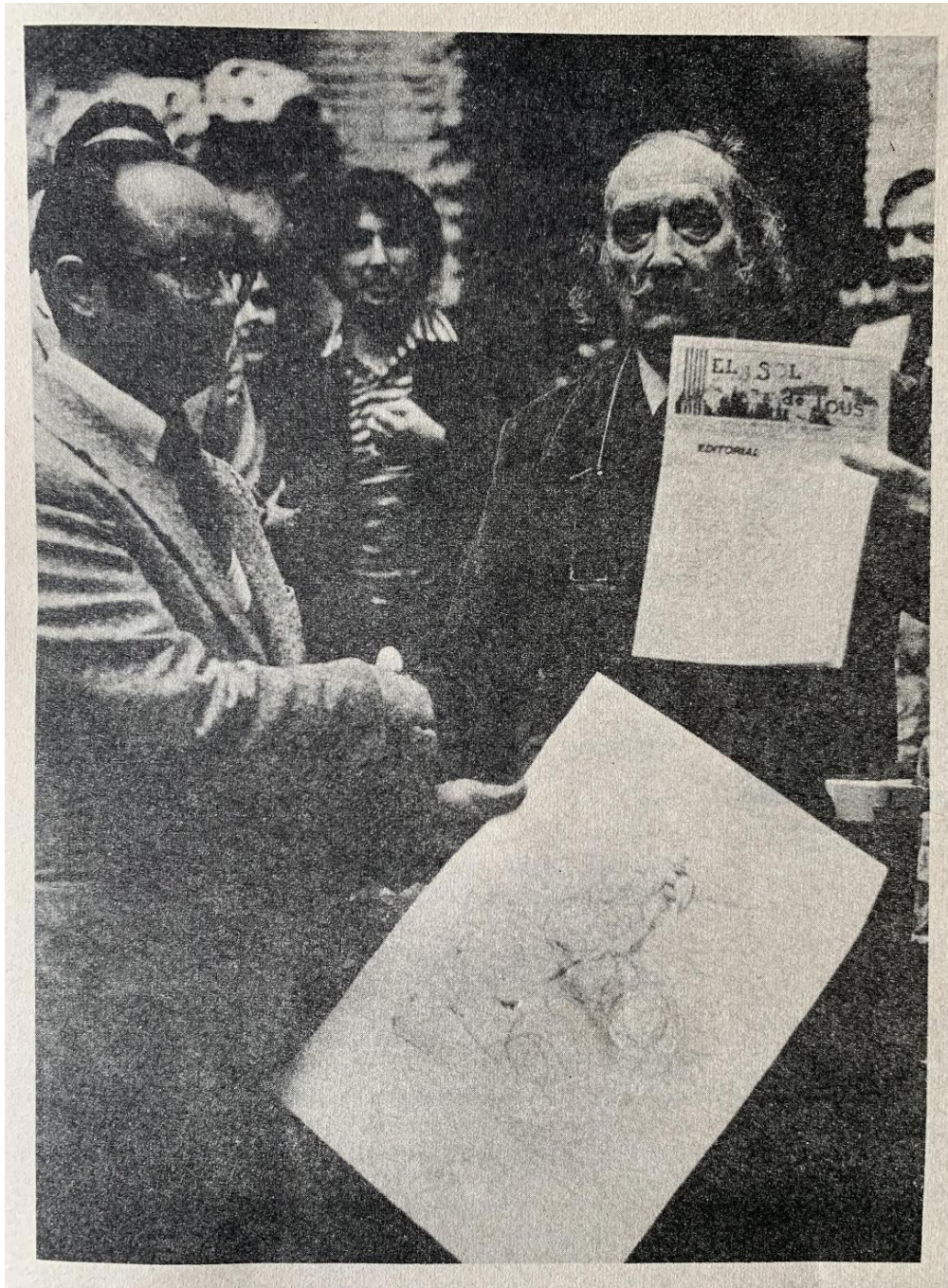
Hemerografia:

- *El Sol de Tous*
- *El Sol de Tous*, butlletí informatiu del mil·lenari
- *Gasetà Comarcalo*
- *L'Esquella de la Torratxa*

ANNEXOS

Annex 1. Fotografies

Il·lustració 3. Dalí subjectant un exemplar d'El Sol de Tous i un dels representants (no hi ha referència) subjectant la litografia de Dalí

Font: fotografia del maig de 1978, extreta d' El Sol de Tous, butlletí informatiu del mil·lenari, n.4 (juny del 1978)

Il·lustració 4. Litografia de Salvador Dalí a Sant Martí de Tous

Font: fotografia de Joaquim Valls

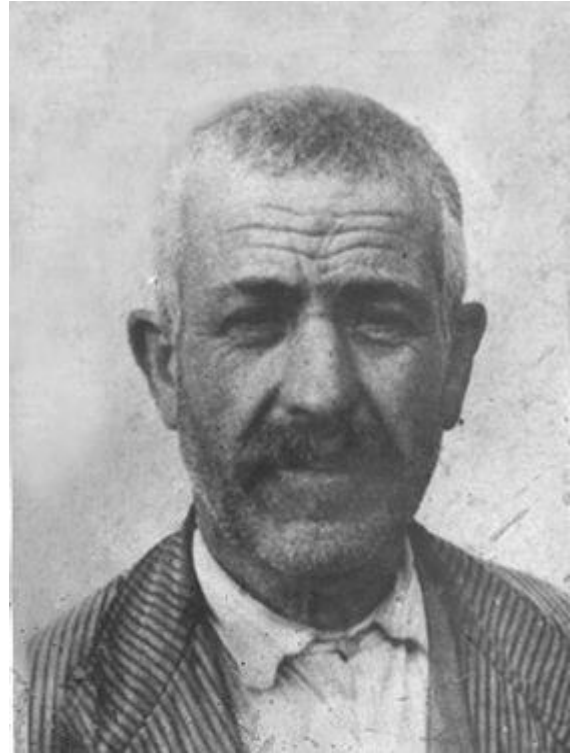
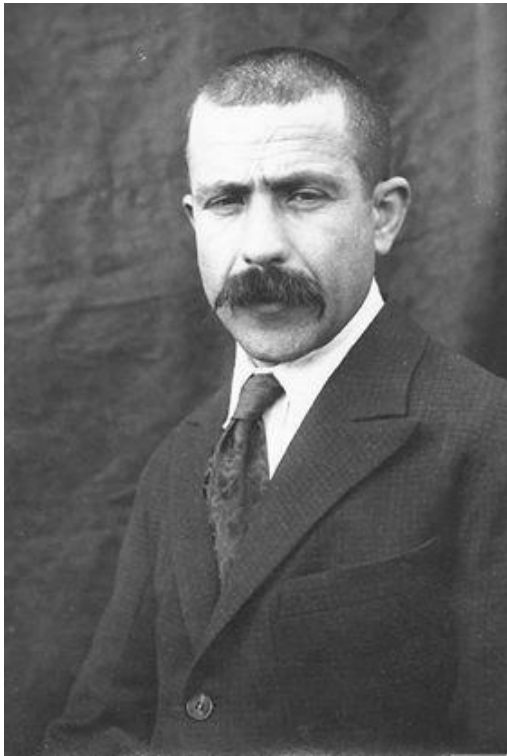
Il·lustració 5. Part inferior de la litografia de Savador Dalí¹⁵⁰

Font: fotografia de Joaquim Valls

¹⁵⁰ Apareix el dibuix que fa referencia a l'anècdota d'El Sol de Madrid, explicada per Elisa Vidal (2012:12)

Il·lustració 6. Retrats de Camil Riba i Compte

Font: fotografies de Joaquim Valls

Il·lustració 7. Camil Riba amb un grup d'infants del poble de Tous

Font: *Quaderns de Tous I: Retrat d'un poble 1890-1930*

Annex 2. Publicacions a la comarca de l'Anoia

Taula 3. Publicacions a Igualada durant el Segle XX, del 1900 al 1936¹⁵¹

SEGLE XX, del 1900 al 1936	
Zapatería Práctica – 1903-1915	El Crit Igualadí – 1921
Hoja Dominical – 1903	L'Igualadí – 1921
El Igualadino -1904-1909	Esport i Cultura – 1922
Alboradas – 1904	Virtus et Labor – 1922-1928
El Ateneo – 1904-1911	Sembrant – 1923
Nova Llevor – 1905	L'Igualadí – 1923
Sometent – 1905-1911	La Voz del Noya – 1924
Pàtria – 1906-1910	Germinant – 1924
La Veu d'Igualada – 1907	Llibertat – 1924-1926
El Bisturí – 1907	Butlletí – 1925-1926
Stelo Kataluna – 1908	Boletín de la delegación de la Cámara de
El Estandarte – 1908-1910	Industria de
Igualada en el Bruch – 1908	Barcelona en Igualada 1925-1926
Igualada Radical – 1909-1915	Talia – 1925
El Obrero Moderno – 1909-1918	El Sembrador – 1926
El Iconoclasta – 1909	Llibertat – 1926-1930
Gatzara – 1910	Lliga Econòmica – 1926-1
Joves Tristos – 1910	El Sol de Tous – 1926-1931
El Independiente – 1910-1916	Gaseta Comarcal – 1927-1929
Jovent – 1910-1911	Energia – 1927-1929
El Comercial Vinícola Español – 1911-1912	Revista – 1928-1929
Boletín de la Cámara Agrícola Oficial de	Revista d'Igualada - 1929-1930
Igualada y su	Gaseta Comarcal – 1930-1931
Comarca – 1911-1918	El Día de Igualada – 1930-1931
L'Ateneu – 1911-1934	El Devot del Sant Crist d'Igualada – 1930-1936
L'Igualadí – 1911-1912	El Sembrador – 1930-1934
L'Igualadí – 1912-1914	Ramell Igualadí – 1930-1936
Los Gremios de Igualada – 1914-1916	La Setmana – 1931
Propaganda – 1914-1918	L'Ideal – 1931
Sang Catalana – 1914-1915	Congregació Mariana de Igualada – 1931-1932
La Llufa – 1914	Diari d'Igualada – 1931-1936
L'Igualadí – 1915-1916	Butlletí del Centre Catòlic – 1932
Llibertat – 1915-1919	La Defensa – 1932-1933
El Sindicalista – 1915-1916	? (Interrogant) – 1932
Joventut – 1916-1919	
Jovent – 1916	

¹⁵¹ Llistat extret del document *Prensa Igualadina* de la Biblioteca Central d'Igualada, disponible en línia [<http://bibliotecaigualada.cat/wp-content/uploads/2015/05/Prensa-Igualadina.pdf>]

La Cargolada – 1916 Juventus – 1917 L'Igualadí – 1918-1921 Germinal – 1918 Actuació – 1919-1921 La Protesta – 1919-1920 Llevor – 1920 La Xaranga – 1920 L'Eco d'Igualada – 1920-1924 El Defensor del Noya – 1920-1921 Butlletí de la Federació Patronal – 1921-1925	Butlletí de l'Associació d'Estudiants de l'Ateneu I. de la C. O. – 1932-1935 Butlletí de l'Agrupació Fotogràfica d'Igualada – 1932-1936 13X13 (Tretze per tretze) – 1932 L'Igualadí – 1933-1934 Infantesa – 1933-1934 Joventut – 1934-1935 El Belluguet – 1934-1935 Llavor - 1935
---	---

Publicacions als municipis de l'Anoia ¹⁵²

- A La Beguda Alta que, des del 2018 pertany al municipi de Masquefa, només s'ha registrat una publicació setmanal anomenada *Fulla Dominical* i editada per l'Associació d'Eclesiàstics de Barcelona a partir de l'any 1925.
- El Bruc va tenir dues publicacions, cap de les quals emmarcades en el context estudiat. L'any 1913 va néixer *La Veu de la Parròquia*, un butlletí setmanal de la Parròquia de Santa Maria del Bruch que només va sortir durant un any. I fins el 1963, quan va començar a sortir *Lligam*, un suplement del full parroquial del Bruc, no hi va tornar a haver cap publicació.
- Calaf registra dues publicacions. D'una banda, l'any 1928 va néixer una publicació mensual catòlica anomenada *Vida Mariana*. D'altra banda, va començar a publicar-se l'any 1931 amb el nom de *La Veu del Segrià*, un periòdic independent i informatiu de caràcter local.
- Capellades és una de les poblacions que va tenir més publicacions en comparació amb la resta de la comarca i deixant a part la seva capital. En total es registren vuit publicacions. L'any 1905 va iniciar-se la publicació d'un quinzenari independent, catalanista i defensora de la Solidaritat Catalana amb el títol de *La Veu de Capellades*. Sota aquest mateix nom, l'any 1911 va sorgir un periòdic mensual que defensava la Unió Federal Nacionalista Republicana. El febrer de 1911 va néixer *Capelló*, un periòdic quinzenal que publicava notícies de la localitat i de la comarca. L'any 1911 també es va començar a publicar la *Fulla Parroquial de Capellades*, editada per l'Associació

¹⁵² Dades extretes de TORRENT, J. TÀSIS, R. (1966). *Història de la premsa catalana*. Barcelona. VOL II

d'Eclesiàstics de Barcelona. I no va ser fins l'any 1927 que no va sorgir la següent publicació que va ser una revista de vulgarització mèdica amb el nom de *Salubritat*. A Capellades també van gaudir d'una publicació mensual humorística que va rebre el nom d' *Humor capellí* i que va començar a publicar-se l'any 1928. Les dues publicacions següents van sorgir del Grup Excursionista de Capellades amb els noms de *Grup Excursionista del Centre Moral* (1931) i *Butlletí del Grup Excursionista C.M.I.* (1934). I l'any 1936 va aparèixer *Horitzons*, una publicació quinzenal i informatiu que aspirava "recollir tots els actes que es desenrotllin en la vida de la nostra població".

- A Carme només va sorgir una publicació el juliol de 1919 i que durà prop d'un any anomenada *La Veu de les Llunyanies*. Es tractava d'una revista mensual de cultura popular en català.
- Òdena també va tenir una sola publicació anomenada *Ódena Libre* que va néixer el maig de 1915 i es tractava d'un quinzenal republicà del qual només en van sortir 11 números.
- Piera registra fins a tres publicacions i de caràcters diferents. El desembre de 1908 va aparèixer *La Xurriaca*, un periòdic satíric i defensor dels interessos morals de Piera de quatre pàgines. En un segon lloc, l'any 1919 va néixer una revista quinzenal catalana anomenada *Juventut* amb un contingut literari, tot i que també incloïa algunes notes de la localitat. I, finalment, el 1925 es va crear un full de caràcter religiós i d'aparició intermitent amb el títol d' *El Camí*.
- Sant Martí de Tous va tenir una publicació anomenada *El Sol de Tous*, un periòdic mensual informatiu que va néixer l'any 1914 i tingué una llarga durada fins que l'any 1926 va passar a publicar-se a Igualada.
- Vallbona d'Anoia tingué un full parroquial, amb números extraordinaris l'any 1911 amb el nom de *Butlletí de la Parròquia de Sant Bartomeu de Vallbona*.
- A Vilanova del Camí es registra *L'Igualadí* durant l'època entre els anys 1912 i 1914, ja que el setmanari republicà autonomista va haver d'abandonar Igualada, perseguit pels elements caciquistes.

Annex 3. Fitxa tècnica d'El Sol de Tous

Taula 4. Fitxa tècnica d'El Sol de Tous

Nom:	<i>El Sol de Tous</i>
Subtítol:	"Periódico mensual, defensor de los intereses del pueblo y su Comarca" ¹⁵³
Periodicitat:	Mensual
Durada:	novembre de 1914 – juliol de 1933
Format:	32 x 22cm
Pàgines:	8
Impressió:	Tipografia
Temàtica:	Informació comarcal
Idioma:	Castellà i català
Tendència ideològica:	Apolític ¹⁵⁴
Reproducció ¹⁵⁵ :	

Font: elaboració pròpia amb dades de Torrent i Tasis (1966:624) i Miret (1983:164)

¹⁵³ El subtítol varia de castellà a català i l'any 1926, quan l'edició d'aquest passa a Igualada, esdevé "Periódico mensual de los intereses d'Igualada y su Comarca"

¹⁵⁴ Segons la descripció de diversos censos. Amb l'anàlisi de contingut hem pogut comprovar que sí que disposava d'una tendència o tarannà polític, tal com hem explicat en les conclusions.

¹⁵⁵ Portada *El Sol de Tous*, n.1 (8.XI.1914)

Annex 4. Evolució de la periodicitat i relació de números i dates de publicació

Taula 5. Relació de números publicats, dates de publicació i irregularitats en la periodicitat

Núm.	Data de publicació	Núm. Publicacions anuals	Irregularitats en la periodicitat
1	08 Novembre 1914	1914: 2 publicacions	Cap. Una publicació per mes
2	06 Desembre 1914		
3	03 Gener 1915	1915: 13 publicacions	Repetició del mes de novembre
4	02 Febrer 1915		
5	07 Març 1915		
6	04 Abril 1915		
7	02 Maig 1915		
8	03 Juny 1915		
9	04 Juliol 1915		
10	01 Agost 1915		
11	05 Setembre 1915		
12	03 Octubre 1915		
13	01 Novembre 1915		
14	11 Novembre 1915		
15	05 Desembre 1915	1916: 14 publicacions	Repetició dels mesos de juny i novembre
16	01 Gener 1916		
17	02 Febrer 1916		
18	05 Març 1916		
19	02 Abril 1916		
20	01 Maig 1916		
21	01 Juny 1916		
22	24 Juny 1916		
23	25 Juliol 1916		
24	15 Agost 1916		
25	03 Setembre 1916		
26	01 Octubre 1916		
27	01 Novembre 1916		
28	11 Novembre 1916		
29	08 Desembre 1916		
30	06 Gener 1917	1917: 13 publicacions	repetició del mes de novembre
31	02 Febrer 1917		
32	04 Març 1917		
33	01 Abril 1917		
34	15 Abril 1917		
35	06 Maig 1917		

36	27 Maig 1917		
37	23 Juny 1917		
38	08 Juliol 1917		
39	05 Agost 1917		
40	02 Setembre 1917		
41	07 Octubre 1917		
42	01 Novembre 1917		
43	11 Novembre 1917		
44	02 Desembre 1917	1918: 17 publicacions	repetició dels mesos gener, febrer, abril, juliol, setembre i desembre no hi ha publicació el mes de novembre
45	01 Gener 1918		
46	06 Gener 1918		
47	03 Febrer 1918		
48	17 Febrer 1918		
49	03 Març 1918		
50	01 Abril 1918		
51	15 Abril 1918		
52	01 Maig 1918		
53	19 Maig 1918		
54	09 Juny 1918		
55	01 Juliol 1918		
56	15 Juliol 1918		
57	04 Agost 1918		
58	01 Setembre 1918		
59	15 Setembre 1918		
60	06 Octubre 1918		
61	01 Desembre 1918		
62	15 Desembre 1918		
63	12 Gener 1919	1919: 14 publicacions	repetició dels mesos març, maig, juliol no hi ha publicació el mes d'abril
64	02 Febrer 1919		
65	02 Març 1919		
66	30 Març 1919		
67	01 Maig 1919		
68	11 Maig 1919		
69	08 Juny 1919		
70	06 Juliol 1919		
71	25 Juliol 1919		
72	31 Agost 1919		
73	28 Setembre 1919		
74	19 Octubre 1919		
75	09 Novembre 1919		

76	07 Desembre 1919		
77	11 Gener 1920	1920: 13 publicacions	repetició del mes de juny
78	02 Febrer 1920		
79	01 Març 1920		
80	04 Abril 1920		
81	02 Maig 1920		
82	01 Juny 1920		
83	14 Juny 1920		
84	11 Juliol 1920		
85	08 Agost 1920		
86	08 Setembre 1920		
87	15 Octubre 1920		
88	07 Novembre 1920		
89	12 Desembre 1920		
90	09 Gener 1921	1921: 12 publicacions	Cap. Una publicació mensual
91	06 Febrer 1921		
92	06 Març 1921		
93	10 Abril 1921		
94	08 Maig 1921		
95	12 Juny 1921		
96	06 Juliol 1921		
97	10 Agost 1921		
98	08 Setembre 1921		
99	09 Octubre 1921		
100	11 Novembre 1921		
101	11 Desembre 1921		
102	15 Gener 1922	1922: 12 publicacions	Repetició del mes de maig. No hi ha publicació del mes de juliol.
103	19 Febrer 1922		
104	15 Març 1922		
105	09 Abril 1922		
106	07 Maig 1922		
107	21 Maig 1922		
108	29 Juny 1922		
109	06 Agost 1922		
110	10 Setembre 1922		
111	15 Octubre 1922		
112	11 Novembre 1922		
113	13 Desembre 1922		
114	14 Gener 1923	1923: 11 publicacions	No hi ha publicació del mes de juny
115	22 Febrer 1923		

116	18 Març 1923		
117	15 Abril 1923		
118	20 Maig 1923		
119	19 Juliol 1923		
120	31 Agost 1923		
121	30 Setembre 1923		
122	31 Octubre 1923		
123	11 Novembre 1923		
124	25 Desembre 1923	1924: 11 publicacions	No hi ha publicació del mes d'agost
125	18 Gener 1924		
126	28 Febrer 1924		
127	27 Març 1924		
128	04 Abril 1924		
129	31 Maig 1924		
130	30 Juny 1924		
131	31 Juliol 1924		
132	14 Setembre 1924		
133	31 Octubre 1924		
134	10 Novembre 1924		
135	01 Desembre 1924	1925: 12 publicacions	Repetició del mes de gener. No hi ha publicació el mes de maig
136	01 Gener 1925		
137	24 Gener 1925		
138	28 Febrer 1925		
139	31 Març 1925		
140	30 Abril 1925		
141	09 Juny 1925		
142	15 Juliol 1925		
143	29 Agost 1925		
144	30 Setembre 1925		
145	31 Octubre 1925		
146	30 Novembre 1925	1926: 14 publicacions	Repetició dels mesos agost, octubre i novembre. No hi ha publicació del mes de maig.
147	31 Desembre 1925		
148	31 Gener 1926		
149	28 Febrer 1926		
150	31 Març 1926		
151	30 Abril 1926		
152	08 Juny 1926		
153	12 Juliol 1926		
154	12 Agost 1926		
155	31 Agost 1926		

156	15 Setembre 1926		
157	05 Octubre 1926		
158	31 Octubre 1926		
159	10 Novembre 1926		
160	30 Novembre 1926		
161	25 Desembre 1926		
162	31 Gener 1927		
163	28 Febrer 1927		
164	31 Març 1927		
165	30 Abril 1927		
166	31 Maig 1927		
167	30 Juny 1927	1927: 12 publicacions	Cap. Una publicació mensual
168	31 Juliol 1927		
169	31 Agost 1927		
170	30 Setembre 1927		
171	31 Octubre 1927		
172	30 Novembre 1927		
173	31 Desembre 1927		
174	31 Gener 1928	1928: 11 publicacions	No hi ha publicació el mes de març
175	29 Febrer 1928		
176	12 Abril 1928		
177	12 Maig 1928		
178	10 Juny 1928		
179	01 Juliol 1928		
180	01 Agost 1928		
181	01 Setembre 1928		
182	01 Octubre 1928		
183	01 Novembre 1928		
184	01 Desembre 1928		
185	01 Gener 1929	1929: 12 publicacions	Cap. Una publicació mensual
186	01 Febrer 1929		
187	01 Març 1929		
188	01 Abril 1929		
189	01 Maig 1929		
190	01 Juny 1929		
191	01 Juliol 1929		
192	01 Agost 1929		
193	01 Setembre 1929		
194	01 Octubre 1929		
195	01 Novembre 1929		

196	01 Desembre 1929		
197	01 Gener 1930	1930: 6 publicacions	Només es publiquen els mesos de gener, març, abril, maig, juliol i setembre
198	01 Març 1930		
199	01 Abril 1930		
200	01 Maig 1930		
201	01 Juliol 1930		
202	01 Setembre 1930		
203	01 Març 1931	1931: 3 publicacions	Només es publiquen els mesos març, abril i novembre
204	01 Abril 1931		
205	01 Novembre 1931		
206	31 Desembre 1932	1932: 1 publicació	Només es publica el mes de desembre
207	01 Juliol 1933	1933: 1 publicació	Només es publica el mes de juliol

Font: elaboració pròpia amb la consulta dels números digitalitzats al Trencadís

Annex 5. Secció de publicitat de la publicació

Il·lustració 8. Pàgina de publicitat d'El Sol de Tous

El Sol de Tous

ORQUESTINA JAZZ-BAND
JOVENTUT ARTISTICA

Formacions des de 7, 9 i 11 professors, resultant un excel·lent conjunt, tant per balls com per concerts
Per contractes: A. TARRAGONA - Llacuna, 94, 1.ª, 1.^a
(S.M.) - BARCELONA

¿Queréis Curar
toda clase de enfermedades, Dolores de Estómago y
Fiebre?
USAD EL
The Viadin
Elíxir Viadin
Gran remedio para la boca de los niños
Pomada Viadin
Se vende en Farmacias y Droguerías
En Tous solo PATE
En Tous: Vía de Juncos Vieja - Casa 1
Droguería general
SAN PEDRO MÁRTIR, 44 (GRACIA)
Barcelona
Copa con los señores, en un día de verano
Basta el nombre "VIADIN" y la recomendación.

AGENCIA
NUEVA
Igualada
Barcelona
Cataluña
2519

GASETA COMARCAL
Diari independent Igualadi
Defensor dels interessos
morals i materials de la Segarra.
REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ
A Igualada: Rambla Sant Ferran, núm. 12
A Mataró: Puigregí, núm. 23.—Telèfon 747
PER A SUBSCRIPCIONS, ANUNCIS I ESQUELES
L'ACTIVITAT.— Sant Miquel, núm. 41
IGUALADA

Font: *El Sol de Tous*, núm. 173 (31.X.1927), pàg. 6

Il·lustració 8. Pàgina de publicitat d'El Sol de Tous

El Sol de Tous

CONFITERIA Y PASTELERIA
— de —
Antonio Closa
Cafès - Chocolates - Bombones - Licores
Argent, 23 — — — IGUALADA
TELÉFONO 454

**L'IMMILLORABLE
PAPER DE FUMAR**

**SMOKING
IS THE PREFERENCE**

Restaurant "Plaça d'Espanya"
(antig. Nàgoria dels Ferrasorrells - Castilans)
Francesc Ferré
Servei a la carta i econòmics
Telèfon núm. 1655 **BARCELONA**

TINTORERIA de RAFAEL TOMAS
ROBEN, 8
Es tenyeixen i es renten tota classe de pedres de roba de llana, vedat i cotó. Solidesa en els colors. Especialitat en els rentats en aigua.
Les peces netes per a dol, s'entreguen a les 24 hores

TALLER DE PINTURA
Antón Tomás (a) Tonet Pintó
Dedicant-se a tots els treballs de Pintura
ESPECIALITAT EN CARRUATGES
TALLER: Sant Ferran, número 22

Ferreria de JOAN VENDRELL
Es construeix tota classe de ferraments per carrossiers.
Representant per Igualada i en seva zona de les màquines de engre i tota classe de mitja per a la Agricultura de la important zona HERBILAND
Angel Guimerà Davant del Cafè La Palma

**MATERIALES para CONSTRUCCION
Y
PRODUCTOS CERAMICOS
DE BARCELONA**
REPRESENTANTE: Calle de Orens, 42
JUAN DOMINGO * IGUALADA *

Ferreteria Castellort
LA CASA QUE VEN MÉS BARAT
Born, 13 **IGUALADA**

TALLER de CONSTRUCCIÓ i REPARACIÓ de TOTA CLASSE de CARRUATGES
Especialitat en carroceries d' autos
PERE PRAT
Angel Guimerà Davant del Cafè La Palma

**FUNDICIÓ i TALLER MECÀNIC de
JAUME ANGRILL**
Especialitat en premses, cilindres per a trinxar olives i tota classe de màquines Agrícoles
Solelari, 110 (davant Casa Ferrer)

Font: *El Sol de Tous*, núm. 173 (31.X.1927), pàg. 7

Annex 6. Síntesi de millores del poble de Sant Martí de Tous reflectides en el periòdic

Taula X. Relació dels anys i millores de la població de Tous

Dia i mes	Any	Millores
2 de desembre	1917	El telèfon
3 abril	1918	L'escola de nens
4 de desembre	1918	La llum
5 de novembre	1918	El rellotge del campanar
1 de març	1919	El cinema
6 d'abril	1920	La fàbrica de teixits Cal Banyot
7 de novembre	1920	La fàbrica Marsal – Claramunt
8 de desembre	1920	El futbol
9 de juliol	1922	La fàbrica de teixits Cal Bagó
10 de juliol	1923	L'aigua
11 de setembre	1924	El sindicat agrícola
12 de setembre	1924	El cotxe de línia
13 de febrer	1928	L'escorxador
13 de febrer	1928	El taxi
13 de febrer	1928	El cotxe funerari

Font: recuperat del buidatge del llibre de la historiadora Elisa Vidal (Vidal; 2012:177)

Annex 8. Llistat complet¹ de col·laboradors d'El Sol de Tous

NOMS I PSEUDÒNIMS

A

Aleu, Àngel

Agut, Rafel

Aguilera, Rafel

Alemaný Vilá, Miquel

B

Bachs Gabriel, A.

Bagés, Benet

Bardí Mercader, Emilio

Bisbal, Joan

Boloix i Canela, Jaume

Boluda Belluga, Maria

Bone, H.; Bonfill, Lluís

Bosch i Jover, Miquel

Botet, Pere

Botet Quintana, Ramon

Brufau, Artur

Brenet, Antón

Buisán, Severiano

C

C. Lairó, A.

Camprubí Riera, Benito

Capdevila, Tomàs

Carner, Antoni

Castellà, Gabriel

Castells, A.

Català, Montserrat

Català, Joanet

Claramunt, Antón

Cendra, Ramon

Cerezo Godoy, Luís

Clotet, F.

Codina, Josep

Coll Ybàñez

Compte, Antón

Corretger Sagrera, M.

Cortés Junyent, José

Cuenca, Adolfo

Curet, Francesc

D

Dalmau Tarrida, J.

Dalmau, Joan

Dalmases, Sebastià

Desclós Dols, J.

Dios Peza, Joan de

Diví Toldrà, Jaume

Domènech, Joan

Domènech, Martí

Domènech, Encarnacion

Duran, Salvador

E

Esteva Gili, J.

F

Font, Francesc

Font, M^a de les Neus

Fontdevila, Salvador

Farré Montpeirat, A.

Ferrant, Pepita

G

Gil, Carme

Gimeno Amigò, Juan

Girbau, F.

Giribets, Celdoni

Girona, Manuel M^a

Guardia, José M^a

Guarro Monfart, M.

Guix Claramunt, J.

H

Homs, Joan

I

Ibarz Aznárez, Ramon

J

Junyent Solé, Isidro

L

Lladó Odón, C.

Lladó, José

Llorens, Ignasi de

Lloret, Felipa

M

Mach Casas, P.

Mateu Dalmases, Josep

Marsal, Isidre

Marsal Jacinto

Massana, Teodor	T	J. I. F.
Mas Tallò, Jaume	Tieta del Àngel	J. I. T.
Mas Solanes, R. De	Tobies	J. M. D.
Mas, Miquel	U	J. y M.
Mateu, Josep	Un Antic Alumne	J. P.
Millà, Lluís	Un hijo de Tous	J. P. F.
Mirambell, Jordi	Un Igualadí	L. S.
M. Mir i Comas, Raul	Un fadrí de Tolrà	Ll. P. M.
Monforte Vives, R.	Un Segarreta	M. B. J.
Montalt, S	Un Segarrenc	M. M.
Montserrat, Julita de	Un Toranes	P. M. C.
Mussons, Joan	V	P de S.
Mullerat, Ricard	Valldonzella	R. A. P.
Musset Ferrer, A.	Vidal	S. C.
O	X	T. G.
Oliveras Massó Claudio	Xiroy	U. E. T. A. M.
P	Xauxa	NÚMEROS ROMANS
Palma, Eugeni	SIGLES	X
Pallerols, Santiago	A.	IX
Pascual Moles, Lluís	A.E.E.	
Pepe de la Serra	A.T.P.	
Pris-me	A.T.	
Pratnira	B.C.	
Punt	F.G.	
R	F.P.	
Risko	G.C.	
S	G. de la G.	
Sam	H.	
Segarrenc	J.C.	
Serafí Nomdic	J.G.	